
SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650.
CHRISTO ET ECCLESIAE

DE

ARISTOPHANE BYZANTIO

ET

SUETONIO TRANQUILLO

EUSTATHI AUCTORIBUS

SCRIPSIT

LEOPOLD COHN.

Commentatio ex supplementis annalium philologicorum seorsum expressa.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXI.

Paginarum numeri sunt supplementi duodecimi annalium philologicorum.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Eustathi commentarios Homericos multas et bonas e veterum grammaticorum libris reliquias continere inter omnes constat. quae dispersa doctae eruditionis documenta colligere et ab ineptiis scriptoris Byzantini secernere et suo quodque auctori vindicare maxime necessarium est. amat enim Eustathius morem illius aetatis secutus saepe auctorem suum non nominare et quae ex fontibus suis describit vel tamquam sua proferre vel breviter significare se 'veterum' tradere doctrinam. itaque non mirum quod etiam hoc tempore haud raro a viris doctis 'Eustathi' testimonia afferuntur, cum vetus quidam grammaticus laudandus fuerit. ut insigne exemplum afferam, ab eis qui de Graecorum lusibus scribunt etiam nunc Eustathius solus semper testis laudatur, cum in illis enarrandis Eustathium Suetonium Tranquillum secutum esse iam intellectum sit. itaque cum anno 1876 ordo philosophorum Vratislaviensis hanc quaestionem ut certamen fieret commilitonibus proposuisset: 'Auctores ab Eustathio in scholiis Homericis adhibiti indagentur', vasta illa commentariorum mole non deterritus ad eam quaestionem accessi mihique contigit, ut ordo commentationem meam praemio constituto ornaret. quorum studiorum specimen hanc dissertationem esse volui.

Quae adhuc viri docti in hoc studiorum campo praestiterunt, ea ut perscrutarer omnem dedi operam. omnes autem quotquot de Eustathi auctoribus scripserunt, ex quibus nomino Valckenaerium[1]) Lehrsium Nauckium Meierum Reifferscheidium Naberum Lentzium[2]),

---

[1]) Summam Valckenaeri disputationis (Opusc. philol. I 337 ss.), quam pro fundamento omnium de Eustathio quaestionum habendam esse arbitror, huc apposui: 'Perlustrato indice auctorum quos Eustathius citat Hudsoniano (ap. Fabric. Bibl. Gr. I 306) mirabar saeculo XII tantum bonarum rerum superfuisse . . . tandem credidi e centenis quorum testimoniis utitur legisse paucissimos et praeter grammaticorum scripta nihil adeo, quod ad nos non pervenerit. . . . qui tot comicos plerosque satis frequenter laudat, nullam tamen legerat comoediam sive tragoediam quae perierit. . . . comicorum istorum verba pleraque descripsit ex Athenaeo . . . diligens Herodoti lector geographica hausit e Strabone et e Stephano Byzantino. . . . his adde Apionis et Herodori in Iliada aliorumque vetustissima in utrumque poema scholia, copiosa Aelii Dionysii Pausaniae et aliorum aliquot lexica, perpaucorum technicorum Heraclidae Alexandrini et Herodiani scripta: fontes habebis quibus solis longe maximam commentariorum partem derivaverit'. — [2]) K. Lehrs, De Aristarchi studiis Homericis, ed. II. Lips. 1865; imprimis p. 33. 370 ss. — Aug. Nauck, Aristophanis Byzantii fragmenta, Halis 1848. — M. H. E. Meier, commen-

non nisi data occasione Eustathium attigerunt, universe in Eustathi fontes adhuc nemo inquisivit. nam quae La Roche libro „Die Homerische Textkritik im Alterthum" inscripto de Eustathio disputavit (p. 151—174), ea nemini satisfecisse confido.[3])

Ut de ratione et via pauca dicam, qua usus sim ad rem propositam iuste perficiendam, Eustathi commentarios cum superstitibus libris grammaticis lexicis scholiis comparavi indeque omnia quae ad Eustathi auctores investigandos emendandos supplendos aliquid conferre mihi videbantur adhibui. itaque si quae in his quaestionibus attigerim, quae proprie ad Eustathium pertinere non videantur, viros doctos non indignaturos spero.

Distinguenda sunt Eustathi auctorum genera quattuor, quorum primo scholia Homerica continentur, altero grammatici qui dicuntur technici (Heraclides Herodianus Choeroboscus), tertio scriptores lexicorum et similes, quarto reliqui scriptores (Athenaeus Strabo Stephanus Byzantius Arrianus Aelianus alii). tertium genus, ut quod longe utilissimum sit, elegi quod primum accuratius tractarem. pertinent ad hoc fontium genus Aristophanis Byzanti lexeon liber, Suetoni Tranquilli libri grammatici et antiquarii, Aeli Dionysi et Pausaniae aliorumque lexica rhetorica, Erenni Philonis liber de differentiis verborum. atque hac quidem commentatione de Aristophane Byzantio et de Suetonio disserui: quos nunc cum maxime licet melius tractare, postquam Milleri industria excerpta quaedam Aristophanea et Suetoniana e tenebris Byzantinis in lucem prolata sunt (E. Miller, Mélanges de littérature grecque. Paris 1868), quibus de excerptis nuper disputavit Aug. Fresenius (de λέξεων Aristophanearum et Suetonianarum excerptis Byzantinis. Aquis Mattiacis 1875).

---

tationis Andocideae sextae particulae IV—XII sive de lexicis rhetoricis in Opusc. acad. II 62 ss. — Aug. Reifferscheid, Suetoni Tranquilli reliquiae p. 273. 322. 454. 462 p. XVIII ss. — S. A. Naber, Prolegomena ad Photii lexicon, Leidae 1864. — Aug. Lentz, Herodiani Technici reliquiae, Lips. 1867—1870. — [3]) Qua ratione La Roche rem tractaverit, aliquot exemplis demonstrare liceat. Stephanum Byzantium inter Eustathi auctores ab eo non nominari iure miratus est Lentz (l. l. I p. CCXV). sed ille nec Aristophanem Byz. nec Suetonium ab Eustathio adhibitum esse audivit. ignorans Aelium Dionysium lexicon suum Scymno cuidam dedicasse (cf. Phot. Bibl. cod. 152) haec scribit (p. 173): 'Eine andere Schrift von Aelius Dionysius citiert Eust. p. 228, 38 Αἴλιος Διονύσιος ἐν οἷς γράφει πρὸς Σκύμνον'. ridicule autem de dignitate Aeli Dionysi et Pausaniae sic iudicat: „Beide Schriftsteller sind Grammatiker untergeordneten Ranges und den erhaltenen Fragmenten nach zu schliessen nichts weiter als Compilatoren, wie Choeroboscus oder Theognost, denen sie aber an Bedeutung weit nachstehen". in universum de Eustathi fontibus miram opinionem hanc statuit (p. 172): „Mit Ausnahme der Hypomnemata des Apio und Herodor hat Eust. keine irgendwie bedeutende Schrift benützt, die wir heutzutage nicht mehr besitzen".

DE ARISTOPHANE BYZANTIO

Fragmenta Aristophanis grammatici diligentissime collegit ac disposuit Augustus Nauck.[4]) et ceterorum quidem operum pauca supersunt testimonia; de iis vero celeberrimi grammatici studiis quae in lexeon et glossarum interpretationibus versabantur accuratius nobis iudicare licet per Eustathium. multis locis excitat Eustathius Aristophanem grammaticum, pluribus tacite exscripsit. nihilo vero secius omnia fere λέξεων Aristophanearum fragmenta Eustathiana felici coniectura collegit Nauck tenui nisus fragmento Parisino, quod e codice Regio 1630 primus edidit Boissonade post Epim. Herod. p. 283 (Nauck p. 79). sed erravit Nauck de fonte unde hauserit Eustathius, cum contenderet: 'alia ex Athenaeo deprompsit alia eaque graviora ex scholiis Homericis: quod cum haud paucis in locis etiam nunc demonstrari possit (cf. Eust. p. 711, 29 fr. V. item fr. VIII. LIX. LXI all.)[5]), de ceteris indubia ratiocinatione colligitur' (p. 79 not.). quae opinio cum non confirmatur scholiis Homericis, tum refutata est invento nuper in Atho monte codice, ubi fere exstant quae prius tantum ex Eustathio erant cognita. iam excerptis quae ex libro Athoo edidit Emmanuel Miller constat Eustathium ad manus habuisse λέξεων Aristophanearum exemplar vel (quod magis credo) excerpta.

Statuerat Nauck λέξεων libri Aristophanei capita sex: 1. περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν. 2. περὶ cυγγενικῶν ὀνομάτων. 3. περὶ προςφωνήςεων. 4. περὶ βλαςφημιῶν. 5. Ἀττικαὶ λέξεις. 6. Λακωνικαὶ γλῶςςαι: quorum duo priora in codice Athoo exstant, reliqua desunt, capita dico περὶ προςφωνήςεων, Ἀττικαὶ λέξεις, Λακωνικαὶ γλῶςςαι; nam caput περὶ βλαςφημιῶν Aristophani Byzantio abiudicandum est (cf. Fresenius p. 72 sqq.). novum vero caput ex illo codice innotuit περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆςθαι τοῖς παλαιοῖς inscriptum. cuius capitis glossae apud Eustathium cum alio titulo exstant. codicis Athoi simillimus ex eodemque archetypo deductus est cod. Laurentianus plut. LXXX 13, quem descripsit Fresenius: sed is codex unum tantum caput Aristophaneum (περὶ cυγγενικῶν ὀνομάτων) exhibet. quorum codicum notitia ideo maxime utilis est,

---

[4]) Περὶ αἰγίδος commentatio (Nauck p. 271) ab ipso Nauckio addubitata Aristophani abiudicanda est. nam quae ex Aristophane Eustathius p. 603, 28 sese proferre simulat, ea in Porphyriano scholio codicis Veneti B (ad B 787) nunc leguntur. pro Aristotele a Porphyrio laudato scripsit Eust. Ἀριςτοφάνης. cf. Rose, Aristot. pseudepigr. p. 162. schol. Iliad. ed. Dindorf. — [5]) E scholiis Eust. unum fr. LIX deprompsit (p. 150, 17 coll. schol. A 567), reliqua scholia a Nauckio laudata ex Eustathio descripta sunt: schol. L ad E 266 ex Eust. p. 546, 27 (fr. LXI); Cram. An. Par. III 229 ex Eust. p. 711, 29 (fr. V); Cram. An. Par. III 221 ex Eust. p. 648, 53 (fr. VIII). idem valet de ceteris quae huc pertinent scholiis et Lipsiensibus et a Cramero l. l. editis. nam scholiasta Lips. et scriptores codicum Paris. 2681 (Cram. p. 29—96) 2767 (p. 179—246) 3058 (p. 371—389) multa ex Eustathi copiis descripserunt. cf.

quod multa fragmenta quae apud Nauckium, quod titulis carebant, sedis erant incertae nunc certam obtinent sedem (cf. Fresenius p. 20).[6]) archetypum eorum multis locis corruptum et mutilatum fuisse codicibus illis inter se et cum Eustathio collatis luculentissime apparet. Eustathi exemplar multo erat plenius: testimonia scriptorum (χρήϲειϲ) frequenter ab Eustathio laudata omnia fere a codd. ML absunt.[7])

1. Περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆϲθαι τοῖϲ παλαιοῖϲ.

Eustathius p. 1761, 20 plures glossas deinceps profert his verbis: ὁ δὲ τὸν ϲάνναν τοῦτον παραϲημηνάμενοϲ Ἀριϲτοφάνηϲ ὁ γραμματικὸϲ[8]) καὶ ἄλλαϲ ἐκτίθεται καινοφώνουϲ λέξειϲ, οἷον ἄϲιλλαν κτλ. similibus p. 279, 38 ... ὡϲ ὁ γραμματικὸϲ Ἀριϲτοφάνηϲ παρέπηξεν οἷϲ ἔφη περὶ καινοτέρων λέξεων. quibus titulis nihil tribuit Nauck, cum diceret (p. 181 not. 1): 'sed quas Eust. p. 279, 38, p. 1761, 19. 23 affert καινοτέραϲ et καινὰϲ καὶ ἀϲυνήθειϲ sive καινοφώνουϲ λέξειϲ, iis nemo amplius opinabitur ordinem indicari ab Aristophane instutum: immo Eust. nil praebet nisi syllogen variorum nominum sive glossarum e diversissimis Aristophanei operis partibus conflatam'. itaque glossas ab Eustathio p. 1761, 22 prolatas fragmentis sedis incertae ascripsit (frg. XLIII—LVIII). Naucki sententia improbata Otto Schneider (Neue Jen. Litt.-Ztg. 1848 p. 977) peculiare caput περὶ καινοτέρων λέξεων fuisse coniecit eique fragmenti Parisini paragraphos 1—11, undecimam haud recte, aliaque fragmenta vindicavit. quam coniecturam veram esse docuit exc. M, ubi omnes fere glossae ab Eustathio l. l. congestae in capite περὶ τῶν ὑποπτευομένων leguntur, ut dubitari nequeat, quin idem caput indicet Eustathius, idem excerptum M: Eustathius nempe titulum capitis suis verbis circumscripsit.

Habemus igitur tres huius capitis Aristophanei fontes, Eustathi commentarios excerptum M fragmentum Parisinum. fragmenti Parisini

---

Fresenius p. 23. 71 n. 4. — [6]) Fresenius certas sedes vindicavit fragmentis apud Nauckium sedis incertae 37—58. 60. 61. 65—68. 70—74. 82. 85. 89. de reliquis quoque coniecturam equidem facere audeo. de frg. 36. 79 capiti π. τ. ὑποπτ. tribuendis infra dicam (p. 297). frg. 75 Λακωνικαῖϲ γλώϲϲαιϲ assignandum videtur coll. frg. 31. 34. ex Ἀττικαῖϲ λέξεϲι desumpta opinor frg. 64. 69 (cf. Nauck p. 182 n. 4). 76. 77. 78. 81 (cf. Erot. p. 57, 3 Klein). 86. 90, indidem fortasse frg. ex Erot. frg. 65 (Klein p. 19) Aristophaneis addendum κοχώνη. restant observationes quaedam ad interpretationem et prosodiam vocum Homericarum spectantes, quae in scholiis Homericis commemorantur, frg. 62. 80. 83. 84. 87. 88, quibus accedit notatio prosodiaca in schol. Ar. Nub. 1150 servata (frg. 63): quas observationes ab λέξεων libro, quo recepit Nauck, prorsus alienas eoque removendas puto. videntur autem haec adnotamenta sicut cetera quae feruntur ad exegesin Homeri spectantia per discipulos fuisse propagata (Nauck p. 21. 23). de sede frg. 59, quod unum superest, infra dicam. — [7]) M et L litteris Fresenium secutus Athoum et Laurentianum codices significavi. — [8]) Sic Eust. Aristophanem **omnibus** locis laudat, ubi glossarum exemplar adiit.

huic capiti vindicandae sunt decem paragraphi priores et paragraphus septima decima. quarum glossarum duae neque apud Eustathium neque in exc. M comparent (§ 1 Ἀθηναία, § 4 καταφαγᾶς). M exhibet glossas viginti tres, quarum quattuor et ab Eustathio et a fragm. Par. absunt (μεγαλοψυχεῖν, μεγαλοψυχία, ἄρχειν, τάγηνον), Eustathius glossas huius capitis plurimas congessit p. 1761, 16, quas vel repetiit vel supplevit his locis: p. 279, 38. 546, 27. 728, 51. 916, 51. 1034, 13. 1469, 47. 1402, 1. 1405, 34. 1455, 33. 1479, 43. 1770, 11. 1535, 21. 1599, 14. 1627, 43. 1680, 24. 1731, 55, 1752, 56. 1827, 47. 1863, 49. 1915, 16, omnes glossas triginta septem, quarum quattuor (ἀμύνεσθαι, ἐπικύλλωμα, ἐπιστάτης, κόλλοψ), quae neque in excerpto M neque in fragmento Parisino exstant, probabili coniectura Fresenius (p. 21 sqq. 70) propter argumenta huic capiti vindicavit. decem glossarum auctor non laudatur ab Eustathio (βλακεύεσθαι, γόμος, ζωή, κοκκύζειν, λεπύχανον, πλεονεξία, ψευδολογία, σπανοσιτία, φερνή, ψελλός), quarum octo (βλακεύεσθαι, γόμος, κοκκύζειν, λεπύχανον, πλεονεξία, ψευδολογία, σπανοσιτία, φερνή) Aristophaneas esse testatur exc. M, duae reliquae (ζωή, ψελλός) huic capiti Aristophaneo vindicandae sunt propter consensum fragmenti Parisini. de ψελλός glossa (Eust. p. 1535, 21. cf. frg. Par. § 6) consentire videtur Fresenius (p. 115 not. 3), glossam ζωή (frg. Par. § 17 Eust. p. 1752, 56. 1758, 29) ex Aristophanis reliquiis ille removit. mirum sane locum ζωή glossa obtinet in fragmento Parisino; nam cum reliquae huius capitis glossae continuo sese excipiant (§ 1—10), deinde sequatur una glossa capitis περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν (§ 11), tum quinque glossae capitis περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων (§ 12—16), una ζωή glossa (§ 17) separata a ceteris eiusdem capitis finem efficit excerptorum ex Aristophane Byzantio (sequuntur glossae Suetonianae). hanc ipsam ob causam 'quod locus quam maxime refragatur', Fresenius (p. 78) Aristophani glossam tribuere non ausus est, etsi eius argumentum capiti περὶ τῶν ὑποπτευομένων convenire non negavit. itaque aliam viam exploravit ad difficultatem tollendam, confugit ad Zenodorum, cuius libri περὶ τῆς Ὁμήρου συνηθείας epitomen codices ML exhibent (cf. Miller Mélanges p. 407 sqq. Fresenius p. 38). ex his Zenodoreis, quorum in codice illo Regio Parisino nec vola nec vestigium, fluxisse statuit Fresenius fragmenti Parisini glossam ζωή et qui conveniant locos Eustathianos p. 1752, 56. 1758, 29. iam igitur conferamus Zenodorum fragm. Par. Eustathium:

Zenodori epitome ML (Miller p. 408): ζωή· παρ' Ὁμήρῳ οὐκ ἐπὶ τοῦ ζῆν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ ἁπλῶς τοῦ πλούτου.	frg. Par. § 17 ζωὴ λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας ὡς παρ' Ὁμήρῳ (ξ 96) 'ἦ γάρ οἱ ζωή γ' ἦν ἄσπετος, οὔ τινι τόσση, δώδεκ' ἐν ἠπείρῳ ἀγέλαι'.

Eust. p. 1752, 56 (ad ξ 96) . . . οἷα διχῶς τῆς ζωῆς λεγομένης

κατὰ τοὺς παλαιούς, ἐπί τε τῆς συνήθους δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας. id. p. 1758, 29 λέγει δὲ καὶ ζωὴν ἐν τούτοις, καθὰ καὶ πρὸ ὀλίγων, τὴν εἰς τὸ ζῆν περιουσίαν, εἰπὼν 'οἱ δὲ ζωὴν ἐδάσαντο' (ξ 208). vides indidem fluxisse Eustathi locos et fragmenti Parisini glossam, neutrum congruere cum Zenodoro. Zenodorus enim unum Homerum respiciens vocabulum ζωή nisi de pecunia vel divitiis a poeta non usurpari docet, Eustathi et fragmenti Parisini auctor generalem vocabuli usum illustrans passim idem esse quod περιουσίαν observat, cum vulgo 'vitam' significet (cf. Ellendt Lex. Soph. s. v.), et exemplum affert ex Homero. quae observatio capiti περὶ τῶν ὑποπτευομένων optime convenit. tractavit enim Aristophanes Byzantius hoc capite eas notationes, quae ut barbarae vel noviciae ab 'antiquis' (i. e. classicis, ut vulgari verbo utar) scriptoribus usurpatae non esse existimabantur, et vocabulorum quorundam novas vel insolitas significationes et ipsas 'veteribus' falso abiudicatas. itaque ζωή glossam quin capiti Aristophaneo tribuam facere non possum.

Altera glossa, quam Fresenius in indicem non recepit, ego item Aristophani assigno, est λέμφος, quae exstat in ampliore illo loco Eust. p. 1761, 16: δῆλον δὲ ὅτι τε λέμφος [διὰ τοῦ φ οὐ μὴν διὰ τοῦ β] ἡ πεπηγυῖα μύξα κατὰ τοὺς παλαιοὺς [ἐκ τῶν μυκτήρων v. Nauck p. 173 not. 22], ὅθεν καὶ λέμφος ὁ εὐήθης, ἐπειδή, φασιν, εἰς μωρίαν διέσκωπτον τοὺς ῥεομένους ἐκ τῶν μυκτήρων· ὅθεν καὶ ἀπομύξαι τινὰ τὸ ἐξαπατῆσαι, καὶ ὅτι καὶ τὰ μυξώδη κρέα λέμφοι ἐκαλοῦντο. καὶ ὅτι ὥσπερ ὁ λέμφος ὁ προσ- 'εχῶς ῥηθεὶς καινὴ καὶ τοῖς πολλοῖς [παλαιοῖς coni. Nauck Mélanges Gréco-Romains III p. 173] ἀσυνήθης λέξις ἐστίν, οὕτω καὶ ὁ παρὰ τῷ κωμικῷ Κρατίνῳ σάννας. αὐτὸς μέντοι οὐ τὸν εὐήθη ἁπλῶς δηλοῖ, ἀλλὰ τὸν μωρόν .... ὁ δὲ τὸν σάνναν τοῦτον παρασημηνάμενος Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς καὶ ἄλλας ἐκτίθεται καινοφώνους λέξεις, οἷον ἄσιλλαν κτλ. — λέμφος et σάννας ut Aristophaneas glossas inter βλασφημιῶν fragmenta recepit Nauck (frg. 22). sed apparet λέμφος glossam ab Eustathio ex eodem capite esse sumptam unde σάννας. nam unde scire potuit, λέμφος esse λέξιν καινὴν καὶ τοῖς πολλοῖς (vel παλαιοῖς) ἀσυνήθη nisi e capite 'περὶ καινοτέρων λέξεων'? interpolavit sane Eust. more suo Aristophanis verba alienis; ex Aristophane descripsit verba ὅθεν καὶ λέμφος — ἐξαπατῆσαι, reliqua aliunde.[9])

[9]) Locus e quattuor glossis compositus est hisce: 1. λέμφος ἡ πεπηγυῖα μύξα. 2. λέμφος ὁ εὐήθης, ἐπειδὴ εἰς μωρίαν διέσκωπτον τοὺς ῥεομένους ἐκ τῶν μυκτήρων. 3. ἀπομύξαι τὸ ἐξαπατῆσαι. 4. λέμφοι τὰ μυξώδη κρέα. primam glossam eisdem verbis interpretantur Hesych. Phot. Moeris, itaque e lexico rhetorico ab Eustathio sumptam esse arbitror. in altera glossa, quam Aristophaneam censeo, explicanda nemo verbis cum Eustathio conspirat (cf. Suet. βλασφ. εἰς μωρούς ap. Miller Mélanges p. 421, Hesych. Phot. λέμφος). tertia glossa, etsi ab Aristophanis consilio per se aliena, tamen memorari potuit: solet enim Ar. Byz. doctas suas disputationes minoribus ornare observationibus (cf. Hesych. ἀπομύττειν· ἐξ-

Quo consilio quemque ad finem Aristophanes hoc caput scripserit supra iam dixi. quo de consilio certiores facti sumus titulo capitis in M exhibito. ratio autem, qua rem suam Aristophanes egerit, perspici non potest nisi ex Eustathio. exc. M et fragmentum Parisinum nullam fere utilitatem praeberent, nisi per Eustathium supplerentur. etenim quod in grammaticorum veterum libris pretiosissimum litterarum antiquarum cognitioni utilissimum doctis illorum temporum studiis recte iusteque iudicandis commodissimum est, testimonia dico veterum scriptorum (χρήcειc), id incredibili compilatorum Byzantinorum neglegentia frequenter silentio praetermissum est. idem Aristophani Byzantio accidit in M et frag. Paris., ubi ne unum quidem testimonium exstat. eo maiorem Eustathio debemus gratiam, quod omnes fere quas in exemplari suo legit χρήcειc descripsit ac tot tamque bona fragmenta e veteribus scriptoribus petita memoriae prodidit.

Verum enim vero testimonia ab Aristophane Byzantio ad illustrandas glossas allata sine dubio uberiora fuerunt quam tradita ab Eustathio. etenim ne Eustathi quidem excerpta lacunis carere — quae Eustathio an priori cuidam epitomatori debeantur nihil refert —, cum e comparatione cum frg. Parisino et excerpto M supra instituta iam apparuit[10]), tum ipsa excerptorum forma docet. Aristophanem huius quidem capitis glossas ad unam omnes testimoniis ornavisse scriptorum neminem spero futurum qui neget, nisi forte grammaticorum aetatis suae principem non praestitisse putas id quod ipso capitis titulo quasi promisit. atqui cum κοκκύζειν, ut exemplum afferam, quattuor testimoniis muniatur Sophoclis Cratini Platonis Diphili, glossae ἀπόcτα, ἐλέγοcαν, ἐπικοκκάζειν[11]), ἐπικύλλωμα (κατακύλλωμα), ἐπιcτάτηc[12]), λέμφοc, μαγίc, μοιχή (μοιχίc), cτεγανόμιον testimoniis apud Eustathium carent: nimirum Eustathi exemplar non iam integrum fuit.

Accedunt alia vitia ac diversae corruptelae, quibus non integrum caput Aristophaneum ad nos pervenisse probatur. aliquot exempla proferam. Eust. p. 1761 . . . cυνάπτει δὲ τούτοιc ξενικὸν καὶ τὸ ἀρδαλῶcαι ἤγουν μολῦναι, προφέρων καὶ τὸ ‘τὴν μὲν ἄρδαν ἀπ’ ἐμοῦ cπόγγιcον’ καὶ τὸ ‘Αἰγύπτιοc θοιμάτιον ἠρδάλωcέ μου’ prior versus non ἀρδαλῶcαι verbum illustrat, sed vocem ἄρδα. nempe omissa sunt ab Eustathio vel in eius exemplari omissa erant

---

απατᾶν, γοητεύειν). verba καὶ τὰ μυξώδη κρέα λέμφοι ἐκαλοῦντο iure Nauck Aristophani abiudicavit (cf. Phot. s. v. λέμφοι). — [10]) Absunt ab Eustathio glossae frg. Par. Ἀθηναία, καταφαγᾶc, exc. M μεγαλοψυχεῖν, μεγαλοψυχία, ἄρχειν, τάγηνον. — [11]) Derivatum ab ἐπικοκκάζειν verbo nomen ἐπικοκκάcτρια ab Aristophane (Thesm. 1059) usurpatum esse dicit Eust. p. 1761, ἐπικοκκάζειν quis dixerit ignorat. ceterum verba παρὰ Ἀριcτοφάνει τὸ ‘ἀοιδὸc [immo ἀντῳδὸc] ἐπικοκκάcτρια’ num Aristophanis sint sine causa dubitat Nauck p. 202. cf. βαυβᾶν glossam. — [12]) Ἐπιcτάτηc glossam Aristophanes ap. Eust. p. 1827, 47 primum ex aliorum sententia explicat (δοκεῖ τοῖc πολλοῖc τάττεcθαι) eorumque nomine laudat Homerum, tum de suo alteram vocis significationem addit, cuius testem non nominat Eust.

ante ἀρδαλῶcαι verba ἄρδα ὁ μολυcμόc. cf. Hesych. ἄρδα· μολυcμόc. — Eust. p. 1761 . . . λέγει δὲ καὶ λαπίζειν παρὰ Cοφοκλεῖ τὸ cυρίζειν.[13]) est glossa difficillima. cυρίζειν sine dubio corruptum est[14]); nam λαπίζειν, si ceteris fontibus fides habenda, 'gloriari, iactare' significat. cf. Nauck p. 202, qui pro cυρίζειν legendum esse coniecit ὑβρίζειν, coll. Hesych. λάζειν· ἐξυβρίζειν, in λάζειν latere λαπίζειν. at ὑβρίζειν minime idem est quod ἀλαζονεύεcθαι, quod γαυροῦcθαι. corruptela quo modo tollenda sit adhuc nescio. — Eust. p. 1761 . . . ἔφη δὲ καὶ ὅτι ἡ μαγὶc [ἀπὸ τῆc μάζηc ἢ τοῦ μαcτεύειν ῥηθεῖcα][15]) παράγει τὸν μάγειρον, ὃc οὕτω, φηcί, λέγεται παρὰ τὸ μαγίδαc αἴρειν ἤγουν προcφέρειν. mira observatio[16]), quae quid sibi velit in capite περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆcθαι τοῖc παλαιοῖc inscripto non perspicuum. atque hoc quidem loco Eustathius videtur neglegentiae arguendus; nam comparatis ceterorum grammaticorum testimoniis (quibus de infra dicemus) id egisse videtur Aristophanes, ut 'mensae' significationem vocis μαγίc sua aetate vulgarem iam antiquis scriptoribus cognitam fuisse demonstraret.[17]) quod ad confirmandum μάγειροc vocabuli notationem adiecerit. Eust. igitur glossae μαγίc interpretatione et testimoniis, si quae erant, neglectis additamentum minus memorabile exscripsisse satis habuit. idem paullo ante commisit in glossa ἐπικοκκάζειν[18]) (v. not. 11), ubi quod addiderat Aristophanes ex hoc verbo formasse Aristophanem comicum verba 'ἀντῳδὸc ἐπικοκκάcτρια' (Thesm. 1059), hoc descripsisse satis esse putavit. atque hac neglegentia non semel utiles veterum observationes silentio praetermisit, inutiles alias vel adeo ineptas oblivioni eripuit.

Sed forte fortuna Aristophani Byzantio subvenire et aliunde hoc eius glossarum caput supplere licet. ac primum quidem lexicon illud quod Ἀντιαττικιcτήc nomine inscripsit Bekker (Anecd. Gr. I 77—116) similitudinem quandam habere cum capite Aristophaneo animadvertit Fresenius (p. 15 n. 3). exstant apud Antiatt. hae tredecim glossae Aristophaneae:

1. Ἀθηναία (frg. Par. § 1): Antiatt. 77, 5
2. ἀπόcτα (κατάβα): Antiatt. 81, 12
3. βαυβᾶν: Antiatt. 85, 10
4. βλακεύεcθαι: Antiatt. 84, 4
5. ἐλέγοcαν ἐγράφοcαν ἐcχάζοcαν: Antiatt. 91, 14
6. ἐπιcτάτηc: Antiatt. 96, 12

[13]) Eustathium 'sua habere indidem atque Photium nempe e lexicis rhetoricis' Naberum (ad Phot. λαπίττειν) existimare satis mirum. — [14]) Corruptelam Eustathio esse antiquiorem docet M: λαπύζειν (sic). τὸ cυρίζειν. — [15]) Verba ἀπὸ—ῥηθεῖcα inclusit Nauck p. 205. — [16]) 'annotatiuncula parum digna nostro grammatico': Nauck p. 205. — [17]) cf. O. Schneider, Jen. Litt.-Ztg. 1848 p. 977. — [18]) Eust. p. 1761 . . . καὶ τὸ ἐπικοκκάζειν ὕβρει, M ἐπικοκκάζειν· τὸ κράζειν· Ar. Byz. fortasse scripsit τὸ ὕβρει κράζειν.

7. καταφαγᾶς (frg. Par. § 4): Antiatt. 105, 20
8. κοκκύζειν: Antiatt. 101, 4
9. κόλλοψ: Antiatt. 102, 33
10. μεγαλοψυχία (M): Antiatt. 108, 26
11. μόμφος: Antiatt. 107, 19
12. στίμμις: Antiatt. 114, 7
13. ψελλός: Antiatt. 116, 18.

Admodum conspirant inter se Aristophanes et Antiatticista s. v. ἐλέγοσαν (uterque laudat Lycophronem)[19]), κοκκύζειν (uterque Diphilum laudat), κόλλοψ (uterque Eubulum laudat: cf. Meineke Com. III 209), μόμφος (uterque laudat Euripidem). unde sequitur, ut invicem sese suppleant: nam ne Antiatticistam quidem integrum tulisse aetatem primo oculorum obtutu intellegitur. simul memoravit Aristophanes imperativi formas rariores ἀπόστα κατάβα, ἀπόστα testimonio caret apud Eustathium: addit Antiatt. ἀνάβα δίαβα et laudat Menandrum. — s. v. βαυβᾶν tragici cuiusdam poetae testimonium attulit Eustathius (v. Nauck frg. trag. adesp. 136): Antiatticista laudat Euripidem et Cantharum. — μεγαλοψυχία glossae nihil in M superest nisi lemma: iam conferamus Antiatt. 108, 26 μεγαλοψυχίαν οὔ φασι δεῖν λέγειν, ἀλλὰ μεγαλοφροσύνην. qui Antiatticistae dicendi rationem norunt, non integram esse glossam intellegent. sine dubio ille veterum testimoniis allatis ostenderat μεγαλοψυχία vocabulum pro μεγαλοφροσύνη esse usurpatum. atque idem Aristophanes egerat: praecedunt enim in M haec: τὸ μεγαλοψυχεῖν τάττουσι καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερηφανεύεσθαι. tertius eandem observationem tradidit Hesychius, cuius glossa adhuc corrupta facili coniectura restituenda est. inter μεγαλοφυέστερος et μεγαλώνυμον voces exhibet Hesych. hanc: μεγαλουχία· μεγαλαυχία. ὑψηλοφροσύνη, quam frustra temptavit Schmidt. ψ littera inserta scribendum est μεγαλοψυχία. testem huius vocabuli μεγαλοψυχία usus neque Hesych. neque Antiatt. attulit. cf. Plat. Alcib. II 140c. — de ψελλός glossa non satis perspicue disputat Eust. p. 1535, 21: εἰ δὲ τοῦ ἄρκτου ὑπεξαιρεθέντος τοῦ τ, ὡς εἴρηται, οὐ γέγονε σημασίας ἐναλλαγὴ οὐ μὴν οὐδὲ [οὐ μὲν οὐ δὲ vulgo] γελοιασμός, ἀλλ' ὁ κωμικὸς τὸ κ ἐξελὼν γέλωτα ἐκίνησεν εἰπὼν οὕτω·

'ψελλόν ἐστι καὶ καλεῖ
τὴν ἄρκτον ἄρτον, τὴν δὲ Τυρὼ τροφαλίδα
τὸ δ' ἄστυ σῦκα' (Ar. frg. 536 Dindorf).

ταῦτα δὲ τί δηλοῖ, περιττόν ἐστι φράσαι. ἀρκεῖ δὲ μόνον ἐπισημήνασθαι. ὡς οὐ ψελλὰ τὰ εἰρημένα κυρίως, εἰ μή τις πᾶν παιδίον μὴ σαφῶς διαλεγόμενον ψελλίζεσθαι λέγει, ὁποῖόν τι καὶ Αἰσχύλος φαίνεται δηλοῦν ἐν τῷ 'ψελλόν τε καὶ δυσεύρετον' (Prom. 816). καὶ τοιοῦτον μὲν καὶ τοῦτο. ψελλός glossam exsti-

[19]) Sed Aristophanes barbaras eiusmodi formas Chalcidensibus tribuit, Antiatticista Alexandrinis.

tisse in capite Aristophaneo constat ex frg. Par. § 6, ubi: καὶ ψελλός, nec plura. sed quae descripsi Eustathium ex Aristophane habere fidem facit Antiatticista, qui eundem Aeschyli locum excitat 116, 18 ψελλός· Αἰσχύλος Προμηθεῖ. τέθεικε δὲ τὴν λέξιν ἐπὶ τοῦ σαφῶς μὴ εἰρημένου. ac similiter Aeschyli locum eius scholiasta explicat: ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ψελλιζόντων παιδίων καὶ ἄγνωστον ποιούντων τὸ λαληθέν. proprie enim ψελλός 'blaesus' est; Aristophanes igitur Byzantius testimoniis Aristophanis comici et Aeschyli allatis ψελλός vocabuli usum generalem iam antiquis scriptoribus cognitum fuisse demonstravit.[20])

Rationem quae inter Aristophanem et Antiatticistam intercedat vides. itaque propter Antiatticistae consensum nescio an capitis Aristophanei glossis addi possit κῦμα. quattuor locis (p. 656, 58. 1234, 42. 1640, 60. 1681, 42) κῦμα vocabulum a veteribus ἀντὶ τοῦ κύημα esse usurpatum adnotavit Eustathius eamque observationem testimonio ex Euripidis Cercyone petito 'γέμουσαν κύματος θεοσπόρου' (frg. 107 Dindorf) ornavit[21]), nullo tamen loco unde haec derivarit indicavit. Aristophanem Byzantium eius auctorem fuisse suspicor propter Antiatt. 104, 9 κῦμα· ἀντὶ τοῦ κύημα.

Iam quaeritur num Antiatticista auctore usus sit Aristophane Byzantio. affirmavit Bergk (Poet. lyr. Gr. I^4 372) propter Ἀθηναία glossam. insignis est de hoc vocabulo disputatio Suidae s. v. Ἀθηναίας, de qua Bergk l. l. haec adnotavit: 'Haec Suidas neque ex Phrynicho neque ex Pausaniae Aeliive Dionysii lexicis repetiit, sed ex Antiatticista, qui ut Atticistarum notissimum illud praeceptum Ἀττικήν sive ἀστήν, non Ἀθηναίαν esse dicendam redargueret, adhibuit hunc Pindari versum'. Suidam autem integriore opusculo, quam nunc exstat, esse usum. 'Antiatticista autem videtur hoc exemplum ex Aristophane grammatico descripsisse.' quam sententiam equidem probare non possum. Suidae enim glossa e duabus partibus est composita, quarum prior ex Aeli Dionysi Pausaniaeque lexicis (coll. Eust. p. 84, 18. 1456, 50), posterior (ὁ Φρύνιχος μέντοι κτλ.) ex Oro Milesio[22]) deprompta est. cf. Naber Phot. Proleg. p. 98. Ori enim de usu vocis Ἀθηναία disputationem exhibere videtur (cf. Ritschl de Oro p. 58 sive Opusc. I 646) Stephanus Byzantius s. v. Ἀθῆναι· . . . ὁ πολίτης Ἀθηναῖος καὶ θηλυκὸν Ἀθηναία. ἡ δὲ θεὸς Ἀθηναία λέγεται

[20]) Eodem fere modo Aristophanis consilium explicavit Otto Schneider (Jen. Litt.-Ztg. 1848 p. 978) 'von ψελλός (möchte Ar. bemerkt haben), dass es nicht blos den blaesus und balbus, sondern auch jede andere in einem Fehler der Zunge nicht begründete Undeutlichkeit der Rede mitunter bezeichne'. — [21]) Praeterea afferre potuit Aesch. Cho. 128 Eum. 659. saepius illud vocabulum usurpant posteriores ut Apoll. Rh. IV, 1492. Leon. Tar. Anth. Pal. VI, 200. — [22]) Qua via Suidas (vel si mavis Photius) Ori excerptum nactus sit nescio. ipsi certe nec Photius nec Suidas Ori librum habuerunt. coniecerim finem glossae e Stephano Byzantio esse interpolatum. nam Stephanum a Suida adhibitum esse non memini.

μονογενῶς. λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ γυναικός, ὡς ἄλλοι μὲν πολλοί, Φιλήμων δὲ οὕτως ἐν Πτερυγίῳ.

'Νυνὶ δ'ὅταν λάβῃ τις εἰς τὴν οἰκίαν
τὰς Ἱππονίκας τάςδε καὶ Ναυσιστράτας
καὶ Ναυσινίκας, τὰς Ἀθηναίας λέγω.'

Δίδυμος δέ φησιν ὅτι Ἀθηναίας λέγουσιν ἀντὶ τοῦ Ἀττικάς. ὁ δὲ Φρύνιχος ἀνάττικόν φησιν εἶναι τὴν φωνὴν καὶ θαυμάζει πῶς ὁ Φερεκράτης ἀττικώτατος ὢν χρῆται. ἀστὰς δὲ τὰς γυναῖκας ἔλεγον οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι λέγειν Ἀθηναίας, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἄνδρας ἀστοὺς ἐκάλουν.[23]) ex hoc Stephani loco apparet Orum ad Phrynichum refutandum Didymi copias adhibuisse, Didymum vero Aristophane Byzantio usum esse auctore. itaque Antiatticistam, quem vix quisquam Oro Milesio antiquiorem existimabit[24]), ipsum Aristophanis grammatici λέξεις adiisse ut credamus nulla ratione postulatur. namque apud Didymum et qui hunc sequebantur[25]) lexicographos satis multa invenit, quibus Atticistas posset refutare. grammaticorum illius aetatis mos non fuit, ut in auctoribus eligendis regrederentur ad antiquissimos, immo vero novissimos exscribere maluerunt.[26]) quam rem confirmant ceteri lexicographi, quorum nemo Aristophanis λέξεις ipse inspexit, qui tamen multis locis eius observationes tacite tradunt, Pollucem dico Hesychium Photium alios, quibus accedunt scholiastae. exempla quaedam afferre liceat.

---

[23]) Eust. p. 84, 21 excerptis ex Aelio Dionysio et Pausania haec adiunxit: ἕτεροι δὲ τῶν παλαιῶν οὕτω συντόμως εἶπον· ἀνάττικον Ἀθηναίαν γυναῖκα εἰπεῖν· ἀστὰς δὲ τὰς Ἀττικὰς γυναῖκας ἔλεγον ὡς καὶ τοὺς ἄνδρας ἀστούς. haec Eust. non ex Oro habet, ut contendit Naber (p. 98), sed ex Stephano Byzantio. nam Orum Eust. non nisi technicorum (h. e. Choerobosci) fide laudat: cf. p. 859, 52 παρὰ δὲ τοῖς τεχνικοῖς κεῖται καὶ ὅτι ὁ μὲν Ὦρος οὐχ Ἑλληνικὴν λέξιν τὴν ἰατρίνην εἶναί φησιν, Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Κοττυαεὺς πρὸς ἀκρίβειαν λαλῶν μὴ Ἀττικὴν εἶναι αὐτὴν λέγει. quae ex Ori κατὰ Φρυνίχου libro petita esse coniecit Ritschl de Oro p. 42 (Opusc. I 627). praeterea duobus locis Orum laudat Eust. p. 837, 45. 857, 42, utroque loco ex Choerobosco: cf. Et. Mg. 411, 53. Choerob. Orthogr. 235, 27. Et. Mg. Voss. 567, 4. — [24]) Antiatticistam qui vocatur Orum esse ipsum, id quod Ruhnkenius olim coniecit, demonstrare studuit Naber (l. l. p. 97 seqq.). quam opinionem nec defendere nec refellere huius est loci. Ritschl (de Oro p. 43. 58 sive Opusc. I 628. 646) ex Ori contra Phrynichum libro non nulla in Antiatticistae libellum transisse suspicatus est. — [25]) Aelium Dionysium et Pausaniam non sequi Megaclidem (quo de cf. Sengebusch diss. Hom. I p. 88) ex Eustathi Suidaeque locis apparet: scilicet Didymi auctoritatem sequuntur, qui Aristophanis doctrinam qua Megaclidem is refutaverat suam reddidit. Phrynichus vero acrior ille puri sermonis Attici propugnator Megaclidem secutus Atticam esse Ἀθηναία formam noluit. sed idem diligens Aeli Dionysi lexici lector non mirari non potuit, quod Pherecrates antiquae comoediae poeta Ἀθηναία dixerat. nam novae comoediae poetas (Philemonem Diphilum) non tantidem fecit: ubique fere Menandrum castigat propter barbarismos: cf. Ecl. p. 196 Epit. p. 331. 363. 387, aliis locis. de Philemone cf. Epit. p. 355. — [26]) Accedit quod Antiatticista semel (p. 96, 12 ἐπιστάτης) ab Aristophane discrepat: qui cum ἐπιστάτης de omni magistrorum genere dictum esse affirmare non auderet, ille affirmavit.

Scripserat Aristophanes de imperativi formis ἀπόcτα κατάβα sim.; Antiatticistam vidimus ἀπόcτα laudavisse e Menandri Ἐπικλήρῳ: alia duo exempla e Menandro afferunt Suid. lex. Bekk. 436, 14 (Aeli Dionysi fide ni fallor) ἀπόcτα· οὐ μόνον ἀπόcτηθι λέγουcι.[27]) καὶ παράcτα. Μένανδρος Παιδίῳ· 'ἐνταῦθ' ἀπόcτα μικρόν' (Mein. Com. IV 182). Δὶc ἐξαπατῶντι· 'ἐμοὶ παράcτα. τὴν θύραν κόψαc ἐγὼ | καλῶ τιν' αὐτῶν' (Mein. Com. IV 105). Didymum agnoscimus ap. schol. Ar. Ran. 35 (quem versum ipse Aristoph. Byz. laudavit) κατάβα πανοῦργε· τὸ χ̄, ὅτι κατάβα φηcί· πρὸc τοὺc ἀξιοῦνταc ὅτι κατάβηθι λέγεται μόνωc. — ἄρδα et ἀρδαλῶcαι vocabula Pherecratis et Philemonis versibus allatis iam veteribus cognita fuisse observavit Aristophanes. utrumque poetam laudat, omissis tamen versibus, Erotianus Voc. Hippocr. p. 56, 9, Pherecratis versum iterum affert Eust. p. 707, 31 e Pausaniae lexico. — leviter corrupta est glossa ἐμίαc: (Eust. p. 1761 . . .) καὶ οἱ ἔμετοι ἐμίαι ὡc κοχλίαι. Εὔπολιc δέ, φηcιν, ἐπὶ τοῦ κακοφώνου τὸν ἐμίαν τίθηcιν. pro ἔμετοι scribendum esse ἐμετικοί intellexit Nauck p. 211 coll. Eust. p. 996, 39 (ubi technicum sequi videtur) ἰcτέον δὲ ὅτι τε ἐκ τοῦ ἐμεῖν . . . . καὶ ἐμίαc ὡc κοχλίαc ὁ ἐμετικὸc ἢ εὐεμήc. eadem corruptela in M: ἐμίαc· ὁ ἔμετοc. sed multo eam esse antiquiorem docet qui solus hanc glossam praeter Aristophanem exhibet Galenus Gloss. Hippocr. p. 466 ἐμίαι· ἔμετοι. Ἀττικὸν τὸ ὄνομα. — μαγίc glossa maxima cum neglegentia ab Eustathio tractata (v. sup. p. 292) optime potest illustrari ceterorum grammaticorum testimoniis adhibitis. diximus Aristophanem observasse videri μαγίc vocabulum iam apud veteres idem valuisse quod τράπεζα. quae sententia confirmatur Pollucis disputatione, quam fere Aristophaneam dixerim: VI 83 αἱ δ' ἐπιτιθέμεναι καὶ αἰρόμεναι τράπεζαι, ἃc νῦν μαγίδαc καλοῦcιν. ἔcτι μέντοι καὶ τὸ τῆc μαγίδοc ὄνομα παρὰ Cοφοκλεῖ ἐν χρήcει [Χρύcῃ coni. Dindorf] 'τὰc Ἑκαταίαc μαγίδαc δόρπων' (frg. 651). accuratius X 81 καὶ μὴν καὶ τὰ ἐπιτιθέμενα τοῖc τρίποcι τράπεζαι καλοῦνται καὶ μαγίδεc . . . . ὡc παρὰ Σοφοκλεῖ εἴρηται 'τὰc Ἑκαταίαc μαγίδαc δόρπων'. Κρατῖνοc ἐν Βουcίριδι εἴρηκεν 'ὁ βοῦc ἐκεῖνοc χῇ μαγὶc καὶ τἄλφιτα' (Mein. Com. II 31). παρὰ μέντοι Ἐπιχάρμῳ ἐν Πύρρᾳ ἢ Προμηθεῖ καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην χρῆcιν εἴρηται 'κύλικα μαγίδα λύχνον' (frg. 81 Ahrens). eadem fere tradit Helladius ap. Phot. Bibl. p. 533^{b}.[28]) — quo iure

[27]) Ἀλλά ante καί apud Suidam delendum. — [28]) Photi glossam μαγίδεc· μᾶζαι. καὶ τὰ τῇ Ἑκάτῃ cυντελούμενα δεῖπνα. οὕτωc Ἀριcτοφάνηc Nauck p. 206 grammatico tribuere maluit quam comico (frg. 644). sed haec dicendi formula οὕτωc ὁ δεῖνα ubique ad scriptorem aliquem spectat, non ad grammaticum. idem valet in μάθοc glossam, qua de idem coniecit Nauck p. 207 [ceterum μάθοc glossa in editione Naberi non exstat]. in μαγίδεc glossa equidem potius crediderim pro οὕτωc Ἀριcτοφάνηc scribendum esse οὕτωc Cοφοκλῆc coll. Polluc. l. l.; eandem confusionem Photius commisit s. v. τάλιδοc, ubi οὕτωc Ἀριcτοφάνηc, intelleg. Soph. Ant. 629.

Pollucis de μαγίς glossa disputationem ad Aristophanem grammaticum rettulerim, ςτίμμις glossa docet. observavit Aristophanes veteres formam vocabuli femininam usurpasse[29]) et Ionis versum attulit. cum Aristophane facit Pollux V 101 καὶ ἡ ςτίμμις παρ' Ἴωνι ἐν Ὀμφάλῃ· 'καὶ τὴν μέλαιναν ςτίμμιν ὀμματογράφον'. cave autem ne Pollucem ipsum Aristophanis λέξεις adiisse credas. Choeroboscum certe eas non inspexisse concedes, qui idem tradit Dict. in Theodos. p. 373, 16 ... εὑρέθη δὲ καὶ τὸ ςτίμμι θηλυκῶς λεγόμενον οἷον ἡ ςτίμμις τῆς ςτίμμιδος. Ἴων Ὀμφάλῃ 'καὶ τὴν μέλαιναν ςτίμμιν ὀμματογράφον'. Antiphanem laudat Phot. s. v. ςτίμην.[30]) — de Attico vocis ςτεγανόμιον usu tacite cum Aristophane consentiunt Pollux Hesych. Phot. lex. rhet. Bekk. (cf. Nauck p. 201).

Exemplis quae protuli satis demonstrasse mihi videor, quemadmodum ab Aristophane pendeant lexicographi superstites, quorum nemo caput περὶ τῶν ὑποπτευομένων laudat, nemo vidit. memorabili igitur fortuna per saeculorum XII et XIV (cf. Fresen. p. 11) homines Byzantinos eius memoria ad nos pervenit, cum plus mille annos oblivione fuisset obrutum.

Aristophanis grammatici fragmenta sedis incertae cum perlustrarem, num quae alia huic capiti tribuenda essent, in duas incidi glossas Aristophanis nomine explanatas, quae optime huc pertinere mihi videntur. sunt autem frg. 36 et 79, glossae κωλακρέτης et ὀρείχαλκος. priorem exhibet schol. Ar. Av. 1541 'τὸν κωλακρέτην'... Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς τούτους ταμίας εἶναί φηςι τοῦ δικαςτικοῦ μιςθοῦ. οὐ μόνον δὲ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο, ὥς φηςιν, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς θεοὺς ἀναλιςκόμενα διὰ τούτων ἀνηλίςκετο, ὡς Ἀνδροτίων γράφει οὕτως· 'τοῖς δὲ ἰοῦςι Πυθῶδε θεωροῖς τοὺς κωλακρέτας διδόναι ἐκ τῶν ναυκληρικῶν ἐφόδιον ἀργύρια, καὶ εἰς ἄλλο ὅτι ἂν δέῃ ἀναλῶςαι. ταμίαι δὲ ἦςαν καὶ προεςτῶτες τῆς δημοςίας ςιτήςεως.'[31]) quae docta observatio cuinam capiti convenit nisi capiti περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆςθαι τοῖς παλαιοῖς?[32]) hanc glossam Didymo debere scholiastam

---

[29]) Aristophanem τὸ ςτίμμι damnasse tradunt Eust. frg. Par.; discrepat M: ςτίμμις καὶ ςτίμμι. τὰ εἰς ὄμματα χρήςιμα· λέγεται δὲ καὶ θηλυκῶς καὶ οὐδετέρως, quae ex librarii cuiusdam commentis orta esse consentio cum Fresenio (p. 31). Aristophanis sententiam falsam esse iudicavit Nauck p. 205: τὴν ςτίμμιν esse accusativum heteroclitum nominativi τὸ ςτίμμι. adversus Nauckium formam ἡ ςτίμμις iure defendit O. Schneider (Jen. Litt. Ztg. 1848 p. 979). cf. Moeris 209, 12 ςτῖμις [ςτίμμις l.] Ἀττικοί, ςτῖμι Ἕλληνες. — [30]) Formas vocabuli ςτίμη ςτίβι iure librariorum errori tribuerunt Meineke Com. III 103 Nauck p. 205. ςτίβη scriptum est apud Phryn. Bekk. 68, 18 Hesych. Phot. Antiatt. 114, 7. in minuscula quae dicitur scriptura confusio litterarum β et μ facillima. — [31]) Nauck nihil nisi verba Ἀριςτοφάνης — μιςθοῦ Aristophani Byzantio tribuit: meo quidem iudicio illud ὥς φηςιν docet omnia esse Aristophanis verba. — colacretarum munera post Clisthenem apodectas suscepisse idem testatur Androtio ap. Harp. s. v. ἀποδέκται. — [32]) Aristophanis doctrinam tacite omnes lexicographi tradunt: Hesych. Tim. lex. Plat. p. 171. Phot. lex.

argumentis probari non opus est. altera certo testimonio Didymo tribuitur: schol. Apoll. Rh. IV 973 ὀρειχάλκοιο· φαςὶν ὀρείχαλκον εἶδος χαλκοῦ, ἀπὸ Ὀρείου τινὸς γενομένου εὑρετοῦ ὠνομαςμένον. Ἀριςτοτέλης δὲ ἐν Τελεταῖς φηςι μηδὲ ὑπάρχειν τὸ ὄνομα μηδὲ τὸ τούτου εἶδος. τὸν γὰρ ὀρείχαλκον ἔνιοι ὑπολαμβάνουςι λέγεςθαι μέν, μὴ εἶναι δέ. τῶν δὲ εἰκῇ διαδεδομένων καὶ τοῦτο. οἱ γὰρ πολυπραγμονέςτεροί φαςιν αὐτὸν ὑπάρχειν. μνημονεύει καὶ Cτηςίχορος (frg. 88) καὶ Βακχυλίδης (frg. 68), καὶ Ἀριςτοφάνης δὲ ὁ γραμματικὸς ςεςημείωται τοῦτο. [ἄλλοι δὲ ἀνδριαντοποιοῦ λέγουςιν ὄνομα, ὡς Cωκράτης [ὁ Κράτης coni. M. Schmidt] καὶ Θεόπομπος ἐν εἰκοςτῷ πέμπτῳ]. οὕτως ἦν ἐν τῇ κωμικῇ λέξει τῇ ςυμμίκτῳ. Didymus totum locum ex Aristophane descripsit, verba tantum ἄλλοι δέ — πέμπτῳ de suo adiecit. Aristophanes Byzantius Aristotelem[33]), qui vocabulum exstare negaverat, Stesichori et Bacchylidis testimoniis prolatis refutavit. quae refutatio sine dubio aptissimum locum habuit in capite περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆςθαι τοῖς παλαιοῖς.[34]) — duo haec exempla melius demonstrant qua diligentia quaque doctrina rem suam egerit Aristophanes, ut facile intellegatur, quam bonam veterum studiorum frugem haberemus, si Aristophanis disputationem in manibus teneremus talem, qualis e grammatici manibus prodiit.

2. Περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν.

Eustathius quinque locis Aristophanem laudat ἐν τῷ περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν: p. 772, 58. 1625, 32. 1720, 23. 1752, 11. 1817, 18, quinque locis omisso capitis titulo: p. 877, 49. 962, 8. 1404, 59. 1784, 22. 1828, 56, ceteris tacite grammaticum exscripsit: p. 727, 14. 711, 35. 753, 54. 763, 20. 1592, 56. 1648, 53. 1821, 34. 1872, 13. tractavit Aristophanes grammaticus hoc capite varias aetatum et hominum et animalium appellationes eo ordine dispositas, ut initium efficerent ἡλικίαι hominum sexus virilis et muliebris, sequerentur ἡλικίαι animalium mansuetorum, tum ferorum, denique avium.

Disputatio de aetatum sexus virilis appellationibus eisdem fere verbis traditur in M et apud Eust. p. 727, 14 (partes disputationis repetiit Eust. p. 763, 20. 962, 8. 1592, 56. 1720, 23). sed eadem per alterum rivulum ad nos pervenit, per Didymi ςυμμίκτων

Cantabr. lex. rhet. Bekk. 275, 22. cf. schol. Ar. Vesp. 695. — [33]) Aristotelem pro Aristocle librariorum errore laudari censet Val. Rose, Arist. pseud. p. 619, qui non vidit omnia ex Aristophane habere Didymum; Aristoclem Aristophanes laudare non potuit. cf. Heitz, Verlor. Schr. d. Arist. p. 295. — [34]) Hesychius quanto opere ab Aristophane pendeat hoc quoque loco egregie ostendit: ὀρειχάλκων· τῶν εἰκῇ διαδεδο[νη]μένων εἶναι τοὔνομα. οἱ δὲ πλείους ὑπάρχειν αὐτόν. ἔςτι δὲ [καὶ] ὕλη ὁμοία χαλκῷ, nisi quod auctor Hesychi Aristophanis Byzantii verba τῶν δὲ εἰκῇ διαδεδομένων καὶ τοῦτο falso interpretatus est, cum ad glossam ille referret, quod de Aristotelis sententia dixerat Aristophanes.

epitomen ab Alexione confectam et ab Ammonio p. 35 Erennio Philone ap. Eust. p. 1788, 52[35]) Et. Gud. 124, 2 Et. Angel. (ed. Ritschl Opusc. I 684) adhibitam. atque Ammonius quidem et Etymologica sic auctorem denuntiant: γέρων καὶ πρεcβύτηc καὶ προβεβηκὼc διαφέρει. Ἀλεξίων δηλοῖ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Διδύμου Cυμμίκτων λέγων οὕτωc· ἐκ τῶν Ἀριcτοφάνουc περὶ ἀνθρώπου γενέcεωc καὶ αὐξήcεωc ἄχρι γήρωc. βρέφοc μὲν γάρ ἐcτι κτλ., Eust. breviter sic: ... ὧν τὴν ἀκολουθίαν Ἀλεξίων ἐκτιθέμενοc γράφει οὕτωc· βρέφοc κτλ. Alexionis excerptum cum M et Eust. p. 727, 14 fere congruit, nisi quod disputatio de ἀπό praepositione et glossae ἱππεῖc, ἱππαγρέται, νυμφίοc, πατήρ, ἀνὴρ νέοc ab illo absunt. quod ex hoc consensu collegit Fresenius (p. 25), hanc partem hodie nos ita fere legere, ut ex ipsius scriptoris manu prodierit, equidem probare nequeo. recte dixisset Fresenius, si ipsa Didymi cύμμικτα hoc loco haberemus. atqui cυμμίκτων epitomen tantum habemus et ne eam quidem sed excerptum ex epitome. itaque non mirum, quod tanto opere cum excerpto M conspirat. refutatur Freseni sententia eo maxime, quod in hac parte veterum scriptorum testimonia fere nulla exstant, cum Aristophanes Byzantius nihil fere scripserit sine testimoniis. in M et in Alexionis excerpto testimonia desunt. Eust. p. 727, 21 unum laudat Callimachum ad glossam ἀπότριχεc. sed hoc loco (quo optime cum M concinit) non omnia se descripsisse quae in exemplari suo legit, ipse demonstrat p. 1720, 25, ubi disputationem de adiectivis cum ἀπό praepositione compositis accuratius repetens ἄπιχθυc vocabulum testimonio ornat ex Euripidis Erechtheo petito.

Aristophanis copias ut in capite περὶ τῶν ὑποπτευομένων ita hoc loco a Didymo exhaustas videmus. sed quae in illo capite erant tractatae glossarum natura ferebat, ut in hypomnematis et in λέξει κωμικῇ Didymus eas attingeret. ea vero quae hoc capite Aristophanes enarravit nec in hypomnematis nec in λέξεων collectione certis finibus circumscripta locum habebant idoneum; itaque in Miscellaneorum librum recepit. num quae alia Aristophanea ibidem exstiterint, prorsus incertum est, quoniam cυμμίκτων libri memoria nullo alio testimonio ad nos propagata est.[36]) ne hoc quidem pro certo potest affirmari, totumne caput περὶ ὀνομαcίαc ἡλικιῶν descripserit Didymus an primam tantum partem.

Tertius fons, ubi ὀνόματα ἡλικιῶν continuo recensentur, est

[35]) Ex Erennio Philone esse hunc locum Eustathianum — qua de re dubitare non debebat Fresenius — patet ex fragmento illius in cod. Ambr. C. 222 inf. servato (cf. Keil Mus. Rhen. nov. VI 109 sive Ritschl Opusc. I 198. Fresen. p. 53 n. 2). omnibus enim locis ubi cum Ammonio conspirat Erennium Philonem Eustathius sequitur. — [36]) Num cυμποcιακῶν et cυμμίκτων libri idem opus fuerint (quod Schmidt Didym. frg. p. 378 statuit) dubito. titulus ἐν τῇ κωμικῇ λέξει τῇ cυμμίκτῳ (v. sup. p. 298) quid sibi velit, adhuc sub iudice lis est.

Pollucis Onomasticon (II 8—13).[37]) quem si cum Aristophane et Didymo comparaveris, ipsum intelleges nec Aristophanis λέξεις nec Didymi σύμμικτα adhibuisse nec Alexionis epitomen. sed ordo disputationis is est, ut primarius auctor Aristophanes facile agnoscatur. scilicet epitomatores qui celeriter saeculis I et II sese excipiebant multa resecabant alia interpolabant. accedit quod Pollux disputationi suae synonymorum collectiones inseruit, quales per totum Onomasticon ab eo adhibitas esse constat (cf. Rohde l. l. p. 81. Schmidt Qu. Hesych. p. CXXVII). nec praecepta Atticistarum apud Pollucem frequentia ab Aristophane Byzantio non esse aliena consentaneum. sic explicandum est quod Pollucis disputatio in nominum dispositione cum excerptis Aristophaneis congruit, in ceteris vero originem suam dissimulat.

Ceteri quidem lexicographi passim ὀνόματα ἡλικιῶν tractant, ita vero ut non multum ad excerpta Byzantina vel emendanda vel supplenda conferant. omnium maxime Hesychius non nullas Aristophanis doctrinae reliquias servavit. cf. Hesych. ἀντίπαις, βούπαις, τριακάτιοι[38]), ἀποβώμιος, ἀπόθριξ, ἄπιχθυς, ἱππαγρέτας, ὠμογέρων. Creticam vocem ἀπόδρομος in Hesychiano lexico non legimus, synonymam vero ἀπάγελος, cuius mentionem ipsi deberi Aristophani recte Nauck p. 95 existimavit. idem corruptam glossam ἀγελάστους· ἐφήβους. Κρῆτες huc rettulit, emendatio vero quam proposuit (ἀγέλας· τοὺς ἐφήβους. Κρῆτες) vix est probabilis. coniecerim ἀγελάτας· τοὺς ἐφήβους. Κρῆτες. ἀγελᾶται enim videntur appellati fuisse adolescentes eidem ἀγέλῃ adscripti: cf. Heracl. Pont. Polit. 3 (Schneidewin p. 8) Ephor. ap. Strab. X 482. Laconici vocabuli ἱππαγρέτας synonyma exhibet Hesych. ἵππαρχος· ὁ τῶν νέων ἐπιμελητὴς παρὰ Λάκωσιν et παιλαγρέται· ἀρχή τις ἐπὶ ἱππέων (παιδαγρέται coni. Ruhnken ad Tim. lex. Pl. ἱππαγρέται, ἰλαγρέται M. Schmidt). Aristophanis vocabulorum ἀντίπαις et βούπαις explanatio, quae excerptis Byzantinis non iam traditur, servata videtur ab Ammonio p. 109 (Et. Gud. 447) παῖς, ἀντίπαις καὶ βούπαις διαφέρει· παῖς μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ· ἀντίπαις δὲ ὁ ἐκβεβηκὼς τοῦ παιδὸς τὴν ἡλικίαν καὶ ἤδη πρόσηβος· βούπαις δὲ ὁ μέγας παῖς. ipsum Aristophanem grammaticum videtur laudare loco valde corrupto (cf. Nauck p. 93) Suidas s. v. ἀντίπαις· ὁ ἐγγὺς ὢν τοῦ ἴουλος γενέσθαι, ὁ τὸν πώγωνα ἐκφύων. ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ὁ πρόσηβος καὶ ἀνδρόπαις εἶπεν. verba corrupta coll. lex. Bekk. 407, 16 ἀντίπαις· ὁ πρόσηβος καὶ ἀνδρόπαις καὶ ὑπὲρ τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν (huic enim compilatori communem cum Suida fontem fuisse apparet)

[37]) Cf. E. Rohde, de Iulii Pollucis in apparatu scaenico enarrando fontibus, p. 14 sqq. Fresenius p. 12 sq. — [38]) Hoc vocabulum excerptis Byzantinis varie corruptum legitur: τριακάπους Eust. p. 727. 1592, τρικάπους M, τρικαδίους Eust. p. 1788. mire Nauck p. 95 formam τριακάδιοι probavit. scripturam unice veram τριακάτιοι exhibent Hesych. et Ammon. (τριακατίοι Ahrens Dial. Dor. p. 281).

equidem sic restituenda puto: ὁ δὲ Ἀριστοφάνης εἶπεν· (ἀντίπαις) ὁ πρόσηβος καὶ ἀνδρόπαις καὶ [ὑπὲρ] τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν (ἐκβεβηκώς).

Aristophanis disputationem de mulierum ἡλικιῶν nominibus unum excerptum M servavit. atque ad hanc Aristophanei capitis partem restituendam et emendandam propter fontium inopiam plus Pollux confert quam ad primam, ut, si aliena additamenta exemeris, excerptum M et Pollux fere invicem sese suppleant.

exc. M: Ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν τὸ μὲν βρέφος καὶ τὸ παιδίον ὁμοίως· μετὰ δὲ ταῦτα παιδισκάριον καὶ παιδίσκιον, καὶ κόριον καὶ κοράσιον[39]), καὶ κορίσκη καὶ παρθενίσκη· μετὰ δὲ ταῦτα παῖς καὶ παρθένος καὶ κόρη· εἶτα ἤδη πάλιν καὶ ταύτῃ ὁ τοῦ γαμεῖσθαι καιρός, εἴη γὰρ ἂν τὸ 'πέμπτον ἀμφ' ἥβης', ὡς Ἡρόδοτος [immo Ἡσίοδος: Op. 698] ἀξιοῖ, ὅτε δὴ καὶ νύμφη ἂν κληθείη· μετὰ δὲ τὸν γάμον γυνὴ καὶ μήτηρ. ἤδη καλοῖτ' ἂν καὶ μεῖραξ· καὶ μετὰ ταῦτα γυνὴ νέα, εἶτα μέση, εἶτα πάλιν ὁμοίως προβεβηκυῖα, προπόλιος, εἶτα γραῦς, καὶ πρεσβῦτις ἡ αὐτή, εἶτα ἐσχατόγηρως.	Pollux II 17. 18: Ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν τὰ μὲν πρῶτα ταὐτὰ μέχρι τοῦ παιδαρίου (καὶ γὰρ τοῦτο κοινὸν ἀμφοῖν θηλειῶν τε καὶ ἀρρένων), τὰ δ' ἐφεξῆς παιδίσκη, κόριον παρ' Εὐπόλιδι, κόρη, κορίσκιον· τὸ γὰρ κοράσιον εἴρηται μέν, ἀλλὰ εὐτελές, ὥσπερ καὶ τὸ κορίδιον ... καὶ Φρύνιχος μὲν ὁ κωμικὸς τὰς νέας ἀφήλικας λέγει· 'ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀφήλικες' (Mein. Com. II 604). Φερεκράτης δὲ τὴν γεραιτάτην ὡς ἀφηλικεστάτην, ὡς καὶ Κρατῖνος ἀφήλικα γέροντα. ἐρεῖς δὲ παρθένος ὡραία γάμου .. μεῖραξ, μειρακίσκη ... γυνή ... γραῦς, καὶ ὡς Ἰσαῖος γεραιτέρα, γραῖα, καὶ ὡς Θεόπομπος ὁ κωμικὸς πρεσβῦτις, φίλοινος, μεθύση, οἰνοκάχλη, κοχώνη (Mein. Com. II 822), τὰ δὲ λοιπὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄρρεσιν οἷον ἐσχατόγηρως, βαθύγηρως καὶ τὰ τοιαῦτα.

παιδάριον M omittit: iure Pollux Atticistarum praecepta secutus observat promiscue usurpari, cf. Ar. Vesp. 568 'τὰ παιδάρι' εὐθὺς ἀνέλκει | τὰς θηλείας καὶ τοὺς υἱεῖς'. idem testantur Clemens Alex. Paed. I, 4, 11 (Mein. Com. IV 198) Phot. lex. rhet. Bekk. 298, 10 Moeris 207, 32 Suid. — vocabulum παιδίσκιον (M) alibi nusquam invenitur; itaque Nauck (Mélanges Gréco-Romains III p. 175) e Polluce παιδίσκη legendum censuit. equidem nescio an utrumque tenendum sit, ut παιδίσκη in M παιδίσκιον apud Pollucem exciderit. contrarium accidisse videtur in κορίσκη (M) et κορίσκιον (Poll.). — non iustum locum in M accepit μεῖραξ vocabulum, quod post κόρη vel παρθένος transponendum est coll. exc. ἐπ' ἀρρένων

[39]) Unam hanc glossam ex hoc capite servavit frg. Par. § 11 καὶ κοράσιον, ἡ κόρη.

et Polluce. fragmentum huius disputationis exhibere videtur Eust. p. 1164, 20 ὑποκοριστικώτερον δὲ παιδίσκου τὸ παιδισκάριον.[40]) θῆλυ δὲ ἐκείνου ἡ παιδίσκη, ὡς καὶ τοῦ μειρακίσκου ἡ μειρακίσκη. cf. Ar. Ran. 409. Plut. 963. — κόριον κοράσιον κορίσκη sine differentia in M recensentur, Pollux κοράσιον (et κορίδιον) improbat cum Atticistis: cf. Phryn. Ecl. p. 73 κόριον ἢ κορίδιον ἢ κορίσκη λέγουσι, τὸ δὲ κοράσιον παράλογον. Phot. παιδισκάριον· κοράσιον δὲ οὐ λέγεται, ἀλλὰ καὶ κεκωμῴδηκε Φιλιππίδης ὡς ξενικόν (Mein. Com. IV 477). itidem propter ἀφῆλιξ vocabuli usum Phrynichum comicum vituperat Phrynichus Atticista Ecl. p. 84 Phryn. Bekk. 1, 1. cf. lex. Bekk. 470, 21 Suid. ἀφηλικέστερος. — puellarum nominibus nescio an addendum sit vocabulum παλλακή. ad Aristophanem enim referenda videntur quae narrat Eust. p. 763, 23 ... ταὐτὸν πάλλακα εἰπεῖν ἡλικίας λόγῳ καὶ βούπαιδα καὶ ἀντίπαιδα καὶ μελλέφηβον, ἐξ οὗ δὴ πάλλακος ἡ παλλακίς ... σαφέστερον δὲ ταῦτα φράζει ὁ γράψας ὅτι παλλακαὶ καλοῦνται τὸ μὲν ἀκριβὲς τῶν παιδισκῶν αἱ νέαι, καθὰ καὶ τῶν ἀρρένων πάλλακες. [ταύταις δὲ ἡσσώμενοί ποτε διὰ τὴν ἀκμὴν οἱ δεσπόται ἀφιᾶσι καλεῖσθαι αὐτὰς οὕτω, κἂν μηκέτι νέαι ὦσι]. ultima verba Eustathi ingenio videntur deberi. — μεῖραξ vocabulum Aristophanes Byzantius et de adulescentibus et de puellis memoravit: Pollux rursus Atticistas sequitur, qui μείρακας non dici nisi puellas iubent: cf. Ael. Dion. ap. Eust. p. 1390, 52. Phryn. Ecl. p. 212. Ammon. p. 93. Moeris 203, 19. — προπόλιον mulierem senescentem dicit M, ὑποπόλιον virum senescentem Eust. et M; Nauck (p. 97 n. 20) ὑποπόλιον corruptum et προπόλιον legendum esse existimavit. sed videtur Aristophanes utramque formam probasse: quam sententiam confirmat Pollux II 12. — ἐσχατόγηρως de mulieribus dictum ex Aristophane Byzantio affert etiam Eust. p. 1784, 23 ... καὶ ἔστιν οὕτως ὠμογέρων ὁ λεγόμενος προπόλιος [οὗ πέρας ὁ σῦφαρ, ὡς ἐν ἄλλοις δεδήλωται][41]), ὥσπερ γραὸς ἡ ἐσχατόγηρως κατὰ τὴν τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους παράδοσιν. [ἴσως γὰρ οὐκ ἐχρῆν ἀνδρὶ τὴν τοιαύτην προσρηθῆναι λέξιν διὰ τὸ ἀδρανὲς καὶ δυσοιώνιστον.] extrema verba inepta adiecit Eustathius, qui non meminerat se ipsum ἐσχατόγηρως vocabulum in ἀρρένων ἡλικίαις bis tradere (p. 727. 1788). cf. Fresen. p. 117 n. 3.

[40]) Sed falso Eust. de pueris παιδισκάριον accipere videtur, quod nisi de puellis non dicitur. cf. Menand. Com. IV 169. Hesych. παιδισκάριον· τὸ κοράσιον Ἀττικοί· ἐπὶ τῆς ἡλικίας. — [41]) Remittit Eustathius p. 1330, 7 et p. 1762, 17, ubi ex alio quodam fonte senum nomina recenset ὠμογέρων, γέρων, πέμπελος, σῦφαρ: p. 1330, 7 ὠμογέρων δὲ ἡλικία πρεσβυτική, μεθ' ἣν γέρων, εἶτα πέμπελος, ἔπειτα σῦφαρ, καθὰ καὶ Λυκόφρων οἶδεν. p. 1762, 17 ὠμογέρων μὲν γὰρ ἡλικία γέροντος ἄρτι παραλλάξαντος τὸν ἀκμάζοντα καὶ ἐλευσομένου εἰς τὸ λέγεσθαι γέρων, εἶτα εἰς τὸ πέμπελος, μετὰ δέ γε εἰς τὸ σῦφαρ. πέμπελος et σῦφαρ nomina non memoravit Aristophanes, quod ipse Eust. indicat. p. 1788, 58 ... ταῦτα ὁ Ἀλεξίων, μὴ εἰπὼν καὶ τίς ὁ πέμπελος (Lyc. 125) καὶ ὁ παρὰ τῷ Λυκόφρονι (793) σῦφαρ, ἀλλ' ὡς εἰκὸς διὰ τοῦ ἐσχατόγηρως συνδηλώσας καὶ αὐτούς. nec Pollux memorat.

Altera parte capitis περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν Aristophanes animalium cuiusvis aetatis nomina recensuit. ac de mansuetis quidem animalibus disputationem integriorem quam cetera capita Aristophanea exhibent M et Eustathius p. 1625, 32. initium disputationis tribus locis tractavit Eust.: p. 1625, 32. 877, 49. 1648, 53. singulis animalium generibus in M praecedunt appellationes pastorum gregumque his formulis: οἱ δὲ ... νέμοντες ..., τὸ δὲ πλῆθος ... Eust. p. 1625, 32 consulto eas omisit, omnes vero simul congessit p. 1648, 53. tertio denique loco (p. 877, 49) fideliter fontem expressit, disputationi de μῆλα et μηλωτή vocabulorum usu praemissis nominibus pastoris gregisque ovium; incipit autem a generali observatione αἰπόλων καὶ cυβωτῶν καὶ τῶν ἄλλων γένος ὁ νομεύς. quae verba quid sibi velint, ignorare videtur Fresenius. qui cum de priorum locorum (p. 1625. 1648) ratione recte disputaverit, de verbis descriptis sic iudicat (p. 61): 'peculiare autem disputationis Aristophaneae membrum haec verba mihi esse videntur'. in appendice vero his verbis eum locum tribuit (44), ut νομεύς nomen nisi de ovium pastore non dici credas. initium totius disputationis illis verbis significari manifestum est: νομεύς glossa ante num. 33 append. Fresen. transponenda est. Eustathi verba τὰ τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους ἔχοντα οὕτω πως indicant non continua omnia describi, sed inter νομεύς glossam et verba οὕτω δὲ καὶ ποιμένων aliquid omitti (nempe disputationem de capris). excerpti M quoque verba αἰπόλος μὲν ὁ τῶν αἰγῶν νομεύς vocabulum νομεύς in initio exstitisse demonstrant. nam in ceteris generibus constanter codicis M librarius hac formula utitur: οἱ δὲ ... νέμοντες. verba αἰπόλων καὶ cυβωτῶν καὶ τῶν ἄλλων γένος ὁ νομεύς ille omisit, nomen vero νομεύς cum sequentibus coniunxit: αἰπόλος μὲν ὁ τῶν αἰγῶν νομεύς.

Consulto Eust. p. 1625 omnia praetermisit quae p. 877 et p. 1648 satis accurate tractavit. p. 1648 praeter pastorum gregumque nomina nihil fere exhibet, quin p. 877 legatur: atque eadem breviter tertium repetiit p. 1828, 56. Nauck eos locos non receperat in fragmenta capitis περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν (v. Nauck p. 197), nec potuit recipere, quoniam nihil in eis invenitur quod ad animalium ἡλικίας pertinere videatur. exhibent enim praeter collectionem pastorum gregumque nominum doctam de μηλωτή οἰέη μῆλα πρόβατα vocabulorum usu disputationem. depromptos esse locos e capite περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν reliquiae docent in M servatae.

Excursum de μῆλα et πρόβατα vocabulis excipiunt in M equorum pastorum gregumque nomina, adduntur etiam equilium appellationes ἱπποφόρβια μάνδραι, ἡλικιῶν vero equorum nomina exciderunt. apud Eustathium de equis nihil invenimus (nisi quod p. 1648 pastorum nomina ἱππονόμοι et ἱπποπόλοι memorantur). lacunam supplendam esse conicio glossis λειπογνώμων et ἄβολος ἵππος, quae in excerpto M non commemorantur. λειπογνώμων glossam egregie

illustravit Eust. p. 1404, 59 (Nauck frg. 2): [ἔτι ἐκ τοῦ βάλλειν ἢ τῆς βολῆς καὶ ὁ πρωτοβόλος ἵππος, οὐ χρῆσις ἐν τῷ·] τὰ τέλεια ἐπὶ πλείστων γενῶν καὶ κατηρτυκότα λειπογνώμονα καλεῖται, διὰ τὸ μηκέτι ἔχειν ὀδόντας τοὺς γνώμονας καλουμένους, οἷς ἐπιγινώσκουσιν οἱ ἔμπειροι τοὺς πρωτοβόλους. ὁ δὲ τοῦτο γράψας Ἀριστοφάνης λέγει καὶ Ἀττικήν τινα δωδεκῆδα θύεσθαι λεγομένην λειπογνώμονα, οἷον τελείαν. καὶ ὅτι ἔνιοι τὸν ῥηθέντα ὀδόντα οὐ γνώμονα καλοῦσιν, ἀλλὰ γνῶμα, οἷον 'νέα δ' ἔτ' ἐστίν· οὐχ ὁρᾷς; καὶ γνῶμ' ἔχει'. καὶ πάλιν 'γνῶμα γοῦν βέβληκεν ὡς οὖς' ἑπτέτις' (Mein. Com. IV 627).[42]) proprie λειπογνώμων de equis dicebatur (cf. Eust. p. 1627, 14), tum vero ad ceteros quadrupedes translatum est. maxime Pollucis consensu (I 182) commoveor ut de λειπογνώμων vocabulo egisse Aristophanem suspicer, ubi equorum nomina illustravit.[43]) cum λειπογνώμων vero glossa coniungendam esse arbitror ἄβολος ἵππος paullo post ab Eustathio p. 1405, 19 his verbis explicatam ... καὶ ὁ ἄβολος ἵππος ὁ μηδέπω, φασίν, ἐκβεβληκὼς πῶλος τὸν εἰρημένον γνώμονα ὀδόντα. verbis τὸν εἰρημένον remittit ad excerptum Aristophaneum paullo ante a se laudatum.

In eis quae sequuntur de mulis asinis bubus invicem se supplent Eust. et M. omisit Eust. glossas ὀρεωκόμοι, ὀρεῖς, ὀνοφορβοί, πῶλοι, M ὑποζύγιοι, πόρτιες, κεράδες[44]) et glossae βούβαλις testimonia ex Aeschylo et Sophocle laudata. de vitulorum nominibus discrepat M ab Eustathio; cum hic in illis recensendis sexum non discernat: τὰ δὲ νέα δαμάλαι καὶ δαμάλιες καὶ μόσχοι καὶ πόριες καὶ πόρτιες καὶ πόρτακες, M distinguit: τὰ δὲ νέα ἄρρενα μὲν μόσχοι καὶ πόριες καὶ πόρτακες, θήλεα δὲ δαμάλαι καὶ δαμάλιες [καὶ βουβάλιες].[45]) quae distinctio num Aristophanis sit valde dubito (cf. Fresen. p. 119 n. 5). nam quod de μόσχος et πόρις nominibus praecipitur falsum est. μόσχος promiscue usurpabant: de vitulo Plat. Apol. 20a. Crat. 393c, de Api Aegyptiorum Herod. III 28, de leone Eur. Bacch. 1184; de vitula Eur. Iph. Aul. 1113. Bacch. 736. Cycl. 389. idem a tragicis poetis de hominibus promiscue usurpatum est: de puero e. g. Eur.

[42]) Ab Aristophaneo loco supra descripto prorsus secernendus est alter Eustathi locus p. 1627, 14, cuius gemelli exstant apud Etym. Mg. 3, 54. Zonar. p. 3 (et Eudemum teste Bekkero): quo e consensu efficitur Eustathium p. 1627, 14 hausisse e lexico rhetorico. falso igitur Nauck p. 100 de hoc loco iudicavit: 'in quo Aristophanis grammatici agnoscimus vestigia'. — [43]) Fresenius (p. 59 n. 1) λειπογνώμων glossa supplendam esse putat lacunam ab Eust. p. 1625, 45 verbis σὺν δὲ ἄλλοις διαφόροις παραδίδωσι καὶ ὅτι indicatam. at eam ipse Eust. supplevit p. 1752, 11 (συῶν ἡλικίαι). — ceterum idem fecit Ar. Byz. cum nomine πῶλος, quod in asini ἡλικίαις profert, cum de aliis quoque dicatur; cf. exc. M τούτων δὲ πάντων τὰ νεώτατα πῶλοι, πρὸς δὲ καὶ τῶν καμήλων καὶ ἐλεφάντων. — [44]) Glossam κεράδες apte βούβαλις glossae adiunctam Fresenius cur συῶν ἡλικίαις postposuerit, non intellego. — [45]) Quod βούβαλις nomen cum vitulis coniunctum est, epitomatoris neglegentiae tribuendum.

Iph. Aul. 1623, de puella e. g. Eur. Hec. 205. 526. πόριc omnibus locis vitulam significat: κ 410 (ubi schol.: πόριεc· νέαι βόεc, μόcχοι). Eur. Suppl. 629. Bacch. 737. Arat. 1120. πόρτιc vitulam significat E 162. hymn. Cer. 174. Soph. Trach. 539 aliis locis, vitulum duobus locis Aesch. Suppl. 42. 313 (ubi Δῖοc πόρτιc appellatur filius Ius et Iovis). cf. Hesych. πόρτιc· δάμαλιc ἢ νέα βοῦc. — πόρταξ non legitur nisi P 4, ubi genus agnosci nequit: scholia πόρταξ idem esse quod πόριc et πόρτιc adnotant.

In disputatione de suum nominibus Eustathius p. 1752, 11 Aristophanem grammaticum laudat ἐν τῷ περὶ ἡλικιῶν, cum aliis locis hoc caput iusto titulo laudet περὶ ὀνομαcίαc ἡλικιῶν. causam perspexit Fresenius (p. 67); Eustathius enim, cum Athenaeum hoc loco excerperet, verba quoque Ἀριcτοφάνηc ὁ γραμματικὸc ἐν τῷ περὶ ἡλικιῶν ex Athenaeo (IX 375 a) descripsit, verba autem grammatici non ex Atheneao sed e suo Aristophanis λέξεων exemplari deprompsit.

Ex hac parte capitis περὶ ὀνομαcίαc ἡλικιῶν unum locum cum Aristophanis grammatici nomine servavit etiam Hesych. ἴννοc· ὁ πῶλοc ὁ ἐξ ἵππου πατρὸc καὶ μητρὸc ἡμιόνου, ἄλλοι δὲ ὄνου Ἀριcτοτέληc δέ φηcιν ἴννον ἡμίονον ἄρcενα τουτέcτιν ὀρέα, τὸν ἐπὶ θηλείαc ἀναβαίνοντα· (γ)ίννον δὲ ἐξ ἵππου νοcηcάcηc (cf. Arist. A. H. VI 24, 1). ἄλλοι δὲ ἡμιόνιον ἢ ἱππάριον ἀναυξέc. Ἀριcτοφάνηc δὲ τοὺc ἴννουc γίνεcθαι ἐξ ἵππου πατρόc, ὄνου δὲ μητρόc. quae cum M et Eust. p. 1625 concinunt. Aristotelem fortasse Aristophanes excitavit, ut qui philosophi celeberrimi libros studiose tractaret (v. sup. p. 298) eiusque Animalium Historiam in epitomen redigeret (Nauck p. 280. Valentin Rose, Anecd. Gr.-Lat. II p. 1 ss.).

Atque duo haec fragmenta nominatim Aristophani tribuuntur ab Athenaeo et Hesychio. sed in Hesychii lexico nec minus apud ceteros lexicographos et apud scholiastas alia non pauca inveniuntur, quae Aristophaneam doctrinam studiose a posteris esse adhibitam demonstrant. agmen ducit Aristarchus Aristophanis discipulus praeclarissimus, cuius observationes Homericae per scholia vetera dispersae non semel discipulum vestigia legisse magistri produnt. quantam vero Aristophanes vel in λέξεcιν carminum Homericorum habuerit rationem, primo oculorum obtutu nemo non videt. de ἰονθάc vocabulo (ξ 50) observavit Aristophanes ὅτι ἐφ' ἡλικίαc τινὸc καὶ μεγέθουc αὐτό φηcιν ὁ ποιητήc (Eust. p. 1625): idem igitur esse quod τέλειοc existimavisse videtur. probavit Aristarchus teste Apoll. lex. 91, 30 ἰονθάδοc· ὁ Ἀπίων τῆc δαcείαc . . . διὰ δὲ τοῦ Ἀριcτάρχου ὑπομνήματοc 'ἰονθάδοc' ἔνιοι ἀποδιδόαcι τελείου κτλ. alii ἰονθάc idem esse quod νέοc affirmabant, ἴονθον esse πρώτην τριχῶν ἔκφυcιν. cf. Phryn. Bekk. 44, 23. — quae de μῆλα et πρόβατα nominum usu Aristophanes observavit, omnes descripserunt, primus Aristarchus teste Aristonico schol. K 485: ὅτι μῆλα οἱ νεώτεροι

(Aristoph. Byz. Sophoclem et incertum quendam poetam laudat) πάντα τὰ τετράποδα. Ὅμηρος δὲ αἶγας καὶ ὄϊς 'μῆλ' ὄϊές τε καὶ αἶγες' (ι 184). v. Lehrs Arist.² p. 100. cf. Apoll. lex. 11, 7 (Hesych.) μῆλα· κοινῶς μὲν πάντα τὰ τετράποδα, ὅθεν καὶ πᾶσα βύρσα ὅ ἐστι πᾶν δέρμα μηλωτὴ λέγεται, κατ' ἐπικράτειαν δὲ τὰ πρόβατα καὶ αἶγες: Et. Mg. 584, 13 Phot. Suid. lex. Bachm. — πρόβασιν apud Hom. β 75 Aristophanes interpretatur τὴν τῶν τετραπόδων βοσκημάτων κτῆσιν (Eust. p. 877. 1648). item Hesych. Tim. lex. Plat. p. 224 πρόβασις· ἡ τῶν βοσκημάτων κτῆσις. item Aristophanem sequitur Aristarchus ap. Aristonicum schol. Ξ 124 ὅτι πρόβατα πάντα τὰ τετράποδα κτλ. (Lehrs Arist.² p. 101): eadem Apoll. lex. 136, 11. nec aliter Hesych. Phot. Suid. πρόβατα· τὰ τετράποδα. Erot. p. 108, 3 πρόβατα· οὕτω καλεῖται κοινῶς πάντα τὰ τετράποδα νῦν. Antiatt. 112, 1 πρόβατα· πάντα τὰ τετράποδα. Ἡρόδοτος τετάρτῳ (IV 61).[46]) neglegenter sane ab his omnibus πάντα τὰ τετράποδα dictum, cum Aristophanes accuratius τετράποδα βοσκήματα diceret.[47]) — multae glossae praecipue in Hesychi lexico insunt, quarum primarium auctorem haud difficile agnoscas Aristophanem Byzantium: cf. Hesych. πρητῆνας, ἐπιπρητήν, ἄρνες, ἀμνόν, φάγιλος, γνῶμα, λειπογνώμων, λιπογνώμων, ἄβολος, ὀρεοκόμος, ὀρεῖς, ἀστράβη (Aristophanea interpretatio in fine memoratur, sicut in ἴννος glossa supra p. 305 descripta), ἀτιμαγέλας, γρομφάς. Photiani lexici glossae ad Aristophanem referendae sunt hae: λιπογνώμων, ὀρεωκόμος (= Suid.), ὀρεῖς; in eodem olim exstabat (nunc maiore lacuna deperdita) glossa ἀστράβη: cf. lex. Bekk. 454, 18. Et. Mg. 159, 50. Suid. ἀστράβη.[48])

Iam ut ad eum librum transeamus quo res secundum argumenta dispositae tractantur, Pollux de hoc argumento tribus locis disputavit. ac primum quidem duos similes locos inspiciamus.

Pollux I 249 μέρη δ' ἂν εἴη τῶν κατ' ἀγροὺς βουκόλια, αἰπόλια, ποίμνια. καὶ ὅπου μὲν αἱ βόες ἵστανται βούσταθμα, βοαύλια, βουστάσεις· ὅπου δὲ αἱ ὄϊς καὶ	Pollux VII 184 νομὴ νομεῖς νέμειν . . . προβατεῖς . . . πρόβατα, προβατοκάπηλος. καὶ αἱ προβάτων ἡλικίαι· τὸν μὲν ἀπὸ γονῆς εἴποις ἂν μοσχίον, τὸν δ' ἐσθίοντα ἄρνα, εἶτα ἀρνειὸν ὃς

[46]) Eundem Herodoti locum laudat Eust. p. 1648. sed Nauck ea verba iure uncis inclusit; Eust. enim Herodotum scholiorum fide excitavit, cf. schol. (B) Δ 476 μῆλα ὁ ποιητὴς τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας, Ἡρόδοτος δὲ (πρόβατα) τὰ τετράποδα πάντα. πρόβατα addendum esse vidit etiam Dindorf (Schol. Il. tom. IV p. 411). — [47]) Itaque recte quidem Nauck p. 200: 'tandem epitomatores tradunt πρόβατα esse πάντα τὰ τετράποδα, qui significatus Homero certe ignotus'. non item τετράποδα βοσκήματα. cf. Ξ 124. — [48]) Ab Aristophane ἀστράβαι dicuntur οἱ καταμόνας σωματηγοῦντες ἡμίονοι. alii nescio qui ἀστράβην 'clitellas' esse voluerunt. Aristophanem sequuntur Pollux VII 186 Harp. Moeris 190, 22, utramque explicationem praebent Hesych. lex. Bekk. Suid. Et. Mg. Hellad. (Phot. Bibl. p. 533a).

αἱ αἶγες αὐλὴ καὶ σηκός. καὶ ὁ μὲν βουκόλος καὶ βουτρόφος ἂν λέγοιτο καὶ βουφορβός, ὥςπερ ὁ ὑποζευγνὺς αὐτὰς βοηλάτης, ὁ δὲ τῶν προβάτων ἡγεμὼν ποιμήν, ὥςπερ ὁ τῶν αἰγῶν αἰπόλος. οἱ δὲ πάντων τῶν τετραπόδων νομεῖς (v. sup. p. 303). τῶν δὲ προβάτων καὶ αἰγῶν τὰς ἡλικίας ὁ ποιητὴς διακρίνων προγόνους καὶ μετάσσας καὶ ἕρσας ὠνόμασεν. καλεῖται δὲ τῶν μὲν βοῶν τὰ νέα μόσχοι, τῶν δὲ προβάτων ἄρνες, τῶν δὲ αἰγῶν ἔριφοι, ὥσπερ τῶν μὲν αἰγῶν ὁ ἡγεμὼν τράγος, τῶν δὲ οἰῶν κριὸς καὶ κτίλος, τῶν δὲ βοῶν ταῦρος. [τὰ δὲ ῥήματα νέμειν . . .] συβώτης δὲ ἐρεῖς καὶ συβόσια καὶ συφεοὶ καὶ συφοὶ καὶ χοιροκομεῖα, ἐργμὸς ὑῶν· χοῖροι, ὕες τέλειοι, ὕες ἀγάλακτοι καὶ γαλαθηνοί, καὶ δέλφακες καὶ τὰ ὀψίγονα μετάχοιρα.

καὶ ἀρὴν παρὰ τοῖς ποιηταῖς καλεῖται, εἶτα λιπογνώμονα. ποιμένες, αἰπόλοι, ποίμνια, αἰπόλια, ποιμαίνειν, αἰπολεῖν, ποιμνῖται κύνες, αἰπολικοὶ κύνες. ἱπποφορβοί, ἱπποφορβία, καὶ ὡς Σοφοκλῆς ἱπποβουκόλοι [Εὐριπίδης coni. Valckenaer coll. Phoen. 28], ἱπποφορβεῖς. βοηλάται, βουφορβοί, βουκάπηλοι, ζευγηλάται, Σοφοκλῆς δ' ἔφη· 'ποππύζεται ζευγηλατρίς' (frg. 883). ἀστραβηλάται, καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ὀνοκίνδιοι καὶ κιλλακτῆρες. ὄνος, ἡμίονος, ἀστράβη, νωτεῖς ἡμίονοι καὶ ζύγιοι .... τὸ δὲ τοῦ ἀστραβηλάτου ῥῆμα ἀστραβεύειν Πλάτων εἴρηκεν ἐν Ἑορταῖς (Mein. Com. II 628) . . . Ἀριστοφάνης δὲ καὶ βοηλατεῖν καὶ ὀνηλατεῖν εἶπεν (frg. 598). ὑοπῶλαι [ὑοπόλοι conicio], ὑοφορβοί, συβῶται, συφορβοί, συβώτριαι, χοιροπῶλαι [χοιροπόλοι conicio] Ἀριστοφάνης ἐν Ὥραις (frg. 485). καὶ ὕες σύες, χοῖροι χοιρίδια, δελφάκια, καὶ τὰ ὀψίγονα καὶ σμικρὰ μετάχοιρα, συφεός, ὑφεός, συφός, χοιροκομεῖον, χοιροτροφεῖον δὲ ὅ τε συφὸς καὶ πλέγμα τι, ἐν ᾧ χοῖροι τρέφονται.

Quos locos si inter se et cum Aristophane Byzantio comparaveris, statim eos e diversis fluxisse fontibus intelleges et alterum locum (VII 184) ab Aristophane omnino esse removendum. nam nihil fere is continet quod ad Aristophanem aliquo modo possit referri: est mera verborum synonymorum collectio sine ulla utilitate confecta. id vero quod unum hoc loco utile narratur, προβάτων ἡλικίας dico, ab Aristophanis Byzantii doctrina prorsus discrepat. Aristophanes duas distinguit προβάτων ἡλικίας, τὰ τέλεια (quibus ὄϊς κριός ἀρνειός nomina tribuit) et τὰ νέα (quibus ἄρνες ἀμνοί φάγιλοι nomina ascribit). Pollux (VII 184) quattuor vel potius quinque ἡλικίας recenset: μοσχίον — ἄρνα — ἀμνόν — ἀρνειόν — λιπογνώμονα. accedit quod λειπογνώμων ab Aristophane alio loco tractatum est. sequitur autem Pollux Istrum Callimacheum, quem ἐν Ἀττικαῖς λέξεσιν illum προβάτων ἡλικιῶν ordinem tradi-

disse testantur Suid. s. v. ἀμνόν Eust. p. 1627, 12: Ἴςτρος ἐν ταῖς Ἀττικαῖς (λέξεςιν)· ἄρνα, εἶτα ἀμνόν, εἶτα ἀρνειόν, εἶτα λειπογνώμονα. μοςχίον δὲ τὸν πρῶτον.[49])

Verum priore loco (I 249) Pollux totus fere ab Aristophane Byzantio pendet, si pauca synonyma exemeris. nulla fere observatio, nullum fere verbum, quod non invenias apud Aristophanem. quod autem gravissimum est, etiam errorem Pollux descripsit quem grammaticus Alexandrinus commisit. ubi de capris disputat, Homericos versus ι 221. 222 sic interpretatur: ὁ δὲ ποιητὴς ἐν Ὀδυςςείᾳ τὰ τέλεια μὲν προγόνους καλεῖ, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα μετάςςας, τὰ δὲ ἔτι νεώτερα ἕρςας. at poeta non caprarum aetates distinxit sed haedorum (ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων). recte interpretatur Apoll. lex. 135, 10 πρόγονοι· πρωτόγονοι ἄρνες. αἱ δὲ μετὰ ταῦτα γεννώμεναι μέταςςαι λέγονται. ἕρςαι δὲ αἱ ἁπαλαὶ [καὶ αἱ ἐν τῷ ἔαρι γεγενημέναι]. cf. Et. Mg. 377, 37 ἕρςαι· ... ἢ αἱ ἁπαλαὶ καὶ τελείως νέαι, μεταφορικῶς, ὡς Ἀριςτόνικος ἐν cημείοις. itaque iure Nauck (p. 105) iudicavit: 'si vere Aristophanes scripsit quod scripsisse ab Eustathio traditur, fugacitatis culpa non eximendus est'. errorem non ab Eustathio sed ab Aristophane prodiisse M docet. Pollux (vel potius eius auctor) vero sine ulla dubitatione errorem descripsit: τῶν δὲ προβάτων[50]) καὶ αἰγῶν τὰς ἡλικίας ὁ ποιητὴς διακρίνων κτλ.

Tertius huc pertinet locus Pollucis I 181: Ἱππικὰ ὀνόματα, ἀγέλη ἵππων, ἱπποτρόφος, ἀγελητρόφος, ἱππονόμος, ἱππαγωγός... ἱπποφορβός. εἶτα ἵπποι φορβάδες, ἵπποι ἀγελαῖοι... πῶλοι· ἄβολοι οἱ πώλων καὶ τελείων μέςοι· οὕτω γὰρ Πλάτων τοὺς δευτεροβόλους ὀνομαζομένους ἐκάλεςεν τελείους. οἱ δὲ γεγηρακότες ἀγνώμονες καὶ λιπογνώμονες· γνώμων γὰρ λέγεται ὁ ἀποπίπτων ὀδούς, τῆς ἡλικίας ὢν γνωριςτικός. Aristophaneam esse doctrinam facile intellegitur. ἀγέλην etiam de equis usurpari nemo observavit praeter Aristophanem (M) et Pollucem (cf. T 281. Anaxandr. Com. III 182 v. 24). item nemo ἱππονόμος nomen tradidit.[51]) maxime autem ab Aristophane Pollucem pendere demonstrant glossae πῶλοι ἄβολοι, λιπογνώμονες, γνώμων.[52]) itaque hoc praecipue Pollucis consensu commotus in equorum ἡλικίαις eas glossas locum habuisse conieci

---

[49]) Corrupta Eustathi verba ἐλέγετο δὲ καὶ μοςχίας ὁ τριέτης κριός e Suida et Hesychio corrigenda sunt in μοςχίον (δὲ τὸν πρῶτον)· ἐλέγετο δὲ καὶ (ἀρνειὸς) ὁ τριέτης κριός. cf. Hesych. ἀρνειός· ὁ τριέτης κριός. — falso Lobeck Prol. p. 31 Eustathium p. 1627 ex Aristophane hausisse contendit: quem errorem non refutavit Nauck p. 107 n. 42. — Pollux verbis ὃς καὶ ἀρὴν παρὰ τοῖς ποιηταῖς καλεῖται (quae Eust. Suid. omittunt) quid sibi velit non perspicio. — [50]) Ad oves et capras refert versus Homericos, rectius ille quam excerpta Aristophanea. — [51]) Ἱππονόμος in libris exstat Soph. Ai. 232 ('καὶ βοτῆρας ἱππονόμους'), sed in cod. Laur. 'ὁ in litura alius litterae et ους ex ας facto' (Dindorf). e Porsoni coni. legitur ἱππονώμας. — [52]) Cetera testimonia partim corrupta sunt: Phryn. Bekk. 49, 33. Hesych. ἄβολος. schol. Plat. Legg. VIII 834 c. lex. Bekk. 322, 2.

(v. sup. p. 304). Pollucis igitur auxilio equorum ἡλικίαι apud Aristophanem Byzantium fortasse sic restituendae sunt: ἵππων οἱ τέλειοι λειπογνώμονες ... οἱ δὲ νέοι πῶλοι, μέσοι δὲ ἄβολοι ἵπποι.

Extremam huius capitis partem, disputationem de feris animalibus et de avibus supplere licet ex Aeliani Natura Animantium VII 47. M in hac parte tantam epitomatoris neglegentiam prae se fert, ut nihil fere utilitatis praeberet, nisi Eustathius et Aelianus subvenirent: permulta ille omisit, cetera vel contraxit vel conglutinavit, passim meras glossas servavit interpretationibus omissis. nec Eustathius in his eandem curam diligentiamque praestitit quam in superiore parte. Aeliano vero ne iusto plus fidei habeamus maxime cavendum est: ne is quidem celeberrimi grammatici observationes satis magna fidelitate expressit. sed videtur ipse non iam integrum ad manus habuisse exemplar, perpauca praebet quae in excerptis Byzantinis exstitisse non videantur.

Initio disputationis Aristophanes Byzantius pullorum omnium ferarum nomina congessit: omnia omisit M, pauca descripsit Eust. (p. 1625), multo plura Aelianus.[53]) nominibus pulli leonis quae excerptis Byzantinis et ab Aeliano traduntur addendum videtur δρόσος vocabulum ab Aeschylo Agam. 141 usurpatum. huc enim refero quod Herodianus schol. A 567 (v. sup. not. 6) memoriae prodidit (Nauck frg. 59): ἐν δὲ ταῖς Ἀριστοφάνους γλώσσαις διὰ τοῦ ē ἐγέγραπτο ἀέπτους. Aristophanes grammaticus δρόσος vocabuli illustrandi causa Aeschyli versum δρόσοισιν ἀέπτοις μαλερῶν τε λεόντων laudaverit. Aristonicus quoque hunc λέξεων Aristophanearum locum videtur respexisse: cf. Et. Mg. 377, 37 ἕρσαι· .... ὡς Ἀριστόνικος ἐν σημείοις. ἕρση γάρ ἐστιν ἡ δρόσος. καὶ Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμέμνονι τοὺς σκύμνους τῶν λεόντων δρόσους κέκληκε, μεταφράζων τοῦτο. — secutae sunt ἐλάφων ἡλικίαι in M et apud Eustathium traditae. quod Aelianus eas omisit, causam reperisse mihi videor. huc enim pertinere videntur quae de Anacreontis quodam versu ex Aristophane Byzantio profert Aelianus N. A. VII 39: Ὅσοι λέγουσι θῆλυν ἔλαφον κέρατα οὐ φύειν, οὐκ αἰδοῦνται τοὺς τοῦ ἐναντίου μάρτυρας, Σοφοκλέα μὲν εἰπόντα ʻνομάς τέ τις κεροῦσσʼ ἀπʼ ὀρθίων πάγων | καθεῖρπεν ἔλαφοςʼ, καὶ πάλιν ʻἄρασα μύξας _ ᴗ καὶ κερασφόρους | στόρθυγγας εἶρφʼ ἔκηλοςʼ. καὶ ταῦτα μὲν ὁ

[53]) Aeliani verba παρδάλεων δὲ σκύμνοι τε καὶ ἄρκηλοι ex Eustathio emendanda esse sic: παρδάλεων δὲ σκύμνοι (καὶ παρδαλιδεῖς, ἄρκτων δὲ σκύμνοι) τε καὶ ἄρκηλοι monuit Nauck p. 115. Fresenius (p. 120 n. 3) sequentia verba εἰσὶ δὲ οἵ φασι γένος ἕτερον τῶν παρδάλεων τοὺς ἀρκήλους εἶναι delenda esse censet non dubitans ʻquin addita sint aut a librario qui Aeliani verba aut, quod equidem malim, ab Aeliano qui Aristophanis verba mutilata legeritʼ. verba illa sana sunt, si pro τῶν παρδάλεων scripseris τῶν ἄρκτων. cf. Hesych. ἄρκηλα· ᾠόν [ζῷον Nauck]. Κρῆτες τὴν ὕστριχα. iam apparet errorem esse ipsius Aeliani, non librariorum.

τοῦ Cοφίλλου ἐν τοῖc Ἀλεάδαιc (frg. 110). ὁ δὲ Εὐριπίδηc ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ (v. Dindorf ad Iph. Aul. 1532)

'ἔλαφον δ' Ἀχαιῶν ἐνθήcω φίλαιc
κεροῦccαν, ἣν cφάζοντεc αὐχήcουcι cὴν
cφάζειν θυγατέρα'.

ἐν δὲ τοῖc Τημενίδαιc τὸν Ἡράκλειον ἆθλον κέρατα ἔχειν ὁ αὐτὸc Εὐριπίδηc φηcὶ τὸν τρόπον τόνδε ᾄδων

'ἦλθεν δ'
ἐπὶ χρυcόκερων ἔλαφον, μεγάλων
ἄθλων ἕνα δεινὸν ὑποcτάc
κατ' ἔναυλ' ὀρέων ἀβάτουc ἐπί τε
λειμῶναc ποίμνιά τ' ἄλcη' (frg. 740).

ὁ δὲ Θηβαῖοc μουcοποιὸc ἔν τινι τῶν ἐπινικίων ὑμνεῖ λέγων

'Εὐρυcθέοc ἔντυ' ἀνάγκα πατρόθεν
χρυcόκερων ἔλαφον θήλειαν ἄξονθ'' (Olymp. III 28).

καὶ Ἀνακρέων ἐπὶ θηλείαc φηcίν

'οἱά τε νεβρὸν νεοθηλέα
γαλαθηνόν, ὅc τ' ἐν ὕλῃ κεροέccηc
ὑπολειφθεὶc ὑπὸ μητρὸc ἐπτοήθη' (frg. 52).

πρὸc δὲ τοὺc μοιχῶνταc τὸ λεχθὲν καὶ μέντοι καὶ φάcκονταc δεῖν ἐροέccηc γράφειν ἀντιλέγει κατὰ κράτοc Ἀριcτοφάνηc ὁ Βυζάντιοc καὶ ἔμεγε αἱρεῖ τῇ ἀντιλογίᾳ. impugnat Aristophanes Zenodotum, qui ἐροέccηc scripsit pro κεροέccηc teste schol. Pind. Ol. III 52, ubi idem Anacreontis frg. legitur.[54]) totusne locus quem descripsi an Anacreontis tantum versus ex Aristophane deprompti sint ab Aeliano dubitari potest: prius vero probabilius videtur coll. Polluce V 76, ubi Anacreon et Sophocles eodem modo coniunguntur (etsi uterque vituperatur quod cervas κεροέccαc dixerit): Τῶν δὲ ἐλάφων ἄκερωc μὲν ἡ θήλεια, ὁ δ' ἄρρην κερωφόροc ἢ κεραcφόροc ἢ κεράcτηc... καὶ Ἀνακρέων μὲν cφάλλεται κερόεccαν ἔλαφὸν προcειπών, καὶ Cοφοκλῆc κεροῦccαν τὴν Τηλέφου τροφόν, Ὅμηροc δὲ ὀρθῶc λέγει 'ἀμφ' ἔλαφον κεραόν' (Λ 475). in capite autem περὶ ὀνομαcίαc ἡλικιῶν illa exstitisse iure coniecit Nauck (p. 61), quoniam de editione Anacreontis ab Aristophane curata vel diorthosi nihil accepimus. locum vero quem significavi magis illi observationi convenire arbitror quam cui Nauck eam vindicavit.[55])

Cervos sequuntur lepores, vulpes, apri. vulpium nomina omisit Eust., aprorum appellationes uberius tractat quam M et Aelianus. desinunt M et Aelianus in voce μονιοί et omittunt observationem de significatione vocabuli χλούνηc bis ab Eustathio traditam (p. 772, 58. 1872, 13).[56])

---

[54]) Idem servavit Athen. IX 396d, unde Eust. p. 711, 34 haec habet: φέρεται δὲ καὶ Ἀνακρέοντοc χρῆcιc αὕτη· 'οἶά τε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνόν'. Athenaeo opponit Aristophanem Byzantium verbis ἕτεροc δέ τιc γράφει οὕτω κτλ. — [55]) Coniungi voluit cum κεράδεc glossa a solo Eustathio tradita: sed ea et ipsa falsam sedem obtinere et huc trahenda videtur. cf. schol. Ap. Rh. IV 175. — [56]) Eustathi verba (p. 1817, 18)

Finis capitis valde mutilatus et corruptus ad nos pervenit. M caprearum nominibus δορκάδες ζόρκες πρόκες adiungit haec: τὰ δὲ νέα τούτων ὄβρια καὶ ὀβρίκαλα, quae ad ὑστρίχους referenda esse testantur Ael. et Eust. p. 1625. tum in M sequuntur haec: τὰ ἔμβρυα δὲ τὰ ἀρτιγέννητα καὶ ψάκαλα. ap. Eust. p. 1625 haec: ἔμβρυα δέ τινα καὶ ἀρτιγενῆ δὲ ψάκαλα λέγει καλεῖσθαι [καὶ ὀρταλίχους[57])], p. 777, 62 ... καὶ ὅτι ψάκαλα τὰ ἔμβρυα καὶ τὰ ἄρτι δὲ γεγονότα. quibus comparatis in M καί inserto sic legendum videtur: τὰ ἔμβρυα δὲ καὶ τὰ ἀρτιγέννητα καὶ ψάκαλα (scil. καλοῦσιν). at valde discrepat Aelianus, qui haec scribit: τὰ δὲ ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἔμβρυα καλοῦσι. τὰ δὲ τῶν ὀρνίθων καὶ τὰ τῶν ὄφεων καὶ τὰ τῶν κροκοδείλων ἔνιοι ἔμβρυα καὶ ψακάλους [ψάκαλα l.] καλοῦσι, ὧν εἰσι καὶ Θετταλοί. recte de hoc loco disputavit Fresenius (p. 26 n. 2), qui Aeliani locum probabiliter hunc fere in modum restituere conatus est: τὰ δὲ ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἔμβρυα καλοῦσι. τὰ δὲ τῶν ὀρνίθων καὶ τὰ τῶν ὄφεων καὶ τὰ τῶν κροκοδείλων (ἔκγονα τὰ ἐν τοῖς ᾠοῖς ἔτι ὄντα ὡσαύτως).[58]) ἔνιοι (δὲ) ἔμβρυά (τινα καὶ ἀρτιγενῆ)[59]) καὶ ψάκαλα λέγουσιν, ὧν εἰσι καὶ Θετταλοί.

Apud lexicographos huius partis capitis Aristophanei reliquiae perpaucae inveniuntur. ad Aristophanem referendae videntur Hesychi glossae plerumque vel mutilatae vel corruptae ἀχαιῖναι, σπαθίνης, δασύπους, ταχίνης, σκαφώρη, κίδαφος, κιδαφίων, μολόβρια, μονιός, ψακαλοῦχοι, ψά[ι]καλα, ὀρτάλιχοι: quae quidem nihil fere ad Aristophanem supplendum vel emendandum conferunt. maxime vero et in hac parte ab Aristophane pendet Pollux V 15[60]): καλεῖται δὲ τὰ μὲν τῶν λεόντων ἔκγονα σκύμνοι, τὰ δὲ τῶν ἄρκτων ἀρκτύλοι, τὰ δὲ τῶν ἐλάφων νεβροί, τὰ δὲ τῶν ἀλωπέκων ἀλωπεκιδεῖς, τὰ δὲ τῶν λύκων λυκιδεῖς καὶ τὰ τῶν λαγωῶν λαγιδεῖς καὶ λαγίδια, παρὰ Ξενοφῶντι (Cyneg. III 15) δὲ καὶ λάγια. ἐφ' ὧν δ' οὐκ ἔστιν ἴδιον ὄνομα, τὰ τούτων τέκνα καλεῖται σκυλάκια ἢ σκυμνία. τὰ δὲ πάντων τῶν ἀγρίων τέκνα ὀβρίκαλα οἱ ποιηταὶ καλοῦσι καὶ ὄβρια.[61]) quae si cum Aelianeo excerpto comparaveris, quin ab Aristophane Byzantio originem duxerint non dubitabis.

3. Περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων.

Capite περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων Aristophanes Byzantius praecipue cognationis et affinitatis vocabula tractavit. de ambitu et fine capitis nunc codice M invento nihil constat. namque in M duo tan-

---

ὄν, φησι, Νεοπτόλεμος κτλ. num ex Aristophane sint dubito: praestat cum Nauckio (p. 119 n. 70) φασίν scribere, ut Eust. illa ex scholiis deprompserit: cf. schol. ρ 219. — [57]) Καὶ ὀρταλίχους Eust. inepte de suo adiecit. — [58]) Adiecit Fresenius sine ulla causa ἔτι δὲ καὶ νεοττούς: nusquam νεοττός idem est quod ἔμβρυον. — [59]) Rectius cum M et Eust. p. 777 scribendum: ἔνιοι δὲ τὰ ἔμβρυα καὶ τὰ ἀρτιγέννητα καὶ ψάκαλα λέγουσιν. — [60]) V 76 Pollucem adversari Aristophani supra dixi p. 310. — [61]) Dedi scripturam codicis Pal. C: Bekker e ceteris codd. falso ὀβρίκια ... καὶ ὀβρίας scripsit.

tum capita λέξεων Aristophanearum inscripta sunt, unum Περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆςθαι τοῖς παλαιοῖς, alterum Ὀνόματα ἡλικιῶν. omnes quae sequuntur in M λέξεις Aristophanis cum capite περὶ ὀνομαςίας ἡλικιῶν conglutinantur. ac finis quidem huius capitis et initium capitis περὶ ςυγγενικῶν ὀνομάτων facile perspiciuntur, incipiunt ςυγγενικά a voce τήθη (Miller p. 431); num vero omnia quae sequuntur in capite περὶ ςυγγενικῶν ὀνομάτων olim exstiterint, valde dubitandum, quoniam λέξεις in eis inveniuntur a cognationis et affinitatis argumento prorsus alienae. itaque Nauck (Mélanges Gréco-Romains III p. 173) servorum nomina quae in fine leguntur singulare caput περὶ δουλικῶν ὀνομάτων effecisse coniecit. quae coniectura Fresenio non suffecit, qui ςυγγενικῶν ambitum magis etiam contrahendum et omnium glossarum quae inde ab ἀςτός voce (Miller p. 432 inf.) leguntur peculiare caput περὶ πολιτικῶν ὀνομάτων statuendum esse censuit (p. 13). gemellus codicis M liber Laurentianus (v. sup. p. 287) nihil confert ad rem diiudicandam, eundem exhibet ordinem glossarum quem cod. M. nec minus hac in re Eustathius nos destituit. male enim factum, quod ubicumque πολιτικὰ ὀνόματα (ut Freseni notione utar) attingit capitis titulum indicare omittit. ςυγγενικὰ ὀνόματα cum Aristophanis nomine uno tantum loco laudat p. 648, 53 ἐν τοῖς Ἀριςτοφάνους τοῦ γραμματικοῦ ςυγγενικοῖς, bis vero Aristophanis nomine omisso p. 316, 10 ὁ ἐν τῷ περὶ ςυγγενικῶν ὀνομάτων ὧδέ πως διαςτείλας et p. 971, 23 ὥς φηςί τις ἀποςημειωςάμενος ὀνόματα ςυγγενικά. aliis locis ςυγγενικά descripsit capite non significato, uno quidem loco Aristophanis nomine addito (p. 589, 19 ὡς ὁ γραμματικὸς Ἀριςτοφάνης φηςί), ceteris locis omisso (p. 650, 20. 652, 41. 674, 27. 779, 53. 1119, 11). ac similiter excerpta ex eis quae ςυγγενικοῖς in ML adhaerent nomine tantum Aristophanis addito tradit p. 566, 10. 659, 46. 1246, 10.[62]) 1327, 22, semel et hoc omisso p. 1336, 9. eundem fuisse in Eustathi exemplari ordinem glossarum atque in ML eo probatur, quod p. 777, 54, ubi quattuor glossae Aristophaneae (ἄττα, νέννος, ςάννας, ψάκαλα) sic enumerantur, ut quattuor capita λέξεων[63]) indicentur, nulla comparet, quae ad quintum quoddam caput referatur.

Fragmentum Parisinum tres exhibet λέξεις ςυγγενικάς (§ 12 ἀνεψιαδοῦς ἐξανέψιοι, § 13 παράνυμφος, § 14 χῆρος), duas λέξεις πολιτικάς (§ 15 ξένοι, § 16 μέτοικος). archetypus codicum ML hoc capite corruptissimus fuit: misella servavit frusta doctrinae Aristophanis, quae nisi ex Eustathi commentariis aliisque fontibus supplerentur atque corrigerentur, parum essent utilia. multa codicum ML vitia facile tolluntur Eustathio comparato, ut gl. τήθη, πάτρως μήτρως, ἀνεψιοί (Nauck Mélanges III p. 174), πενθεροί (v. Fresenius

[62]) P. 1246, 10 Eust. primum vocabula λάτρις et θῆτες illustrat quae ad πολιτικά pertinent, tum adiungit θῆςςα nomen ςυγγενικόν. — [63]) Περὶ προςφωνήςεων, π. ςυγγενικῶν ὀνομάτων, π. τῶν ὑποπτευομένων, π. ὀνομαςίας ἡλικιῶν.

p. 30), θῆσσα. miror nec Nauckium nec Fresenium offendisse in ML verba κηδεσταὶ καὶ πηοί· οἱ συμπένθεροι sine dubio corrupta. nam συμπένθεροι sunt, qui uno eodemque socero utuntur. vocem κηδεστής aliter interpretantur. Eust. p. 779, 53 (quem locum iure Aristophani tribuit Fresenius) εἰσὶ δέ, φασι, κηδεσταὶ οἱ συνοικειούμενοι ἀλλήλοις κατ' ἐπιγαμίαν, οἵ τε διδόντες καὶ οἱ λαμβάνοντες. οἱ δ' αὐτοί, φασι, καὶ πηοί. κηδεσταί igitur generaliter dicuntur affines (cf. Nauck p. 136). duae observationes in ML in unam coaluerunt: nominum κηδεσταὶ καὶ πηοί interpretatio excidit, verba οἱ συμπένθεροι explicant omissum vocabulum συγκηδεσταί: sic enim appellantur qui sorores in matrimonium duxerunt i. e. qui eundem habent socerum. cf. Pollux III 32 οἱ δὲ ἀδελφὰς γήμαντες ὁμόγαμβροι ἢ σύγγαμβροι[64]) ἢ καὶ μᾶλλον συγκηδεσταί. — In famulorum (θεραπόντων) nominibus in ML memoratur ἐπαίτης. at ἐπαίτης mendicum significat. hoc vitio nullum frequentius. scribendum est ἑπέτας pro ἐπαίτας: cf. Eust. p. 1400, 56 (qui locus nescio an Aristophani tribuendus sit) φασὶ δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ ὅτι ὥσπερ ἀμφίπολοι οὕτω καὶ ἑπέται οἱ θεράποντες παρὰ τὸ ἕπεσθαι.[65]) — Vocem οἰκότριβες ML eisdem verbis interpretantur quibus Eust. p. 1327, 22, tum pergunt: οἱ δὲ τραγικοὶ προσπόλους λέγουσι. καὶ ἀμφότερα δὲ ἐπί τε ἀρρένων καὶ θηλειῶν. at quis credat tragicos poetas πρόσπολοι dixisse pro οἰκότριβες? conferas mecum Eust. p. 394, 31 οἱ δὲ παλαιοί φασι καὶ ὅτι πρόπολος μὲν καὶ ἐπὶ ἀρρένων, ἀμφίπολος δὲ ἀεὶ ἐπὶ γυναικῶν· Eust. p. 642, 33 ἡ ἀμφίπολος καὶ πρόσπολος λέγεται κατὰ τὸ 'προσπόλων τινὸς ὑποστενούσης' παρὰ Σοφοκλεῖ (El. 78), τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἀρσενικῶς, ὡς δηλοῖ παρὰ τῷ αὐτῷ τὸ 'ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν προσπόλων' (El. 23) καὶ ὅτι καὶ πρόπολος ὁ τοιοῦτος λέγεται κατὰ τὸν κωμικόν. quae num ex Aristophane Byzantio hauserit Eustathius pro certo non affirmaverim; sed Aristophaneam esse doctrinam arbitror, qua demonstretur idem significare voces ἀμφίπολος πρόπολος πρόσπολος, quae tamen ita inter se differant, ut ἀμφίπολοι nisi mulieres non dicantur (cf. ML ἀμφίπολοι· αἱ θήλειαι ἀκόλουθοι), πρόπολοι et πρόσπολοι tam viri quam mulieres. iam apparet quo vitio ML laborent: ante verba οἱ δὲ τραγικοί interpretatio vocabuli πρόπολος excidit, adnotavit Aristophanes vulgo πρόπολος usurpari, πρόσπολος a tragicis poetis. et recte quidem: πρόσπολος nemo dixit praeter tragicos, qui πρόπολος aspernantur.[66]) — similis corruptela glossas ἀπελεύθερος ἐξελεύθερος inquinavit: ἀπελεύθερος τῷ δεσπότῃ καὶ ἐξελεύθερος ὁ αὐτός. οὓς ἐν Κρήτῃ μινώτας κτλ. at Minoitae Penestae Helotes minime possunt libertini nuncupari. exciderunt quaedam ante οὓς ἐν Κρήτῃ similia eis quae

[64]) Σύγγαμβροι sunt iidem qui συμπένθεροι: paullo enim ante (III 31) Pollux adnotat γαμβρόν etiam pro socero accipi. — [65]) Eadem Hesych. Suid. s. v. Et. Mg. 354, 56. cf. Pind. Pyth. V 5. — [66]) Πρόπολος ter legitur apud Euripidem: Hippol. 200 Hel. 576 (Suppl. 72 ex Heathi coniectura).

Pollux III 83 habet μεταξὺ δὲ ἐλευθέρων καὶ δούλων οἱ Λακεδαιμονίων εἵλωτες κτλ. — Μινῶται πενέσται εἵλωτες et alia huius modi nomina[67]) olim finem capitis fecerant: in ML vero aliquot glossae sequuntur, quas primo diversis locis omissas postea in fine congestas esse apparet. ἴνιες, κέλωρες, νέπτυες, νέποδες vocabula inter glossas τηλύγετος et ἄμναμος inserenda sunt coll. Polluce III 19. ὁμόσφυροι, ὁμόπτεροι, ὁμότριχες sunt poeticae amicorum appellationes ante γνώριμος vocem ponendae coll. Poll. III 61. VI 156. ἀμόρβαι, ἄοζοι famulorum (θεραπόντων) nominibus adicienda sunt. τηθαλλαδοῦς glossa post τηλύγετος ponenda videtur coll. Poll. III 20. ac de excerptis ML haec hactenus.

Eustathius ex hoc capite pauca memoriae prodidit, quae in excerptis ML non legantur vel significentur, sed eius excerpta multo sunt accuratiora et uberiora. cavendum est autem, ne omnes loci Eustathiani quibus συγγενικά (vel πολιτικά) tractantur huic capiti Aristophaneo assignentur, quoniam Eustathius non pauca ex aliis fontibus derivavit: ut p. 565, 18 (ἐν δὲ ἐκθέσει συγγενικῶν λέξεων φερομένων ἐν ῥητορικῷ λεξικῷ), ubi de Aristophane Byzantio cogitare ridiculum est.[68]) duobus locis caput περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων expresse laudatur ab Eustathio, nomen Aristophanis omittitur: p. 316, 10. 971, 23. prior locus quin Aristophani vindicandus sit, cum iam Nauck non dubitaverit, nunc minus dubitandum est coll. exc. M. difficilior causa est alterius loci (p. 971, 22—44) propterea quod Eust. auctores suos non satis accurate ibi distinxit. recte Nauck (p. 138) adnotavit maximam partem esse doctrinam Aristophaneam, sed alienis additamentis auctam. distinguendae sunt tres partes, quarum primam et tertiam Aristophaneam (p. 971, 22—27. 37—44), alteram (971, 27—37) ab Aristophane alienam esse censeo.[69])

1. p. 971, 22—27. Aristophanis doctrinam produnt glossae in M et ab Eust. p. 316, 10 tractatae τήθη, θεῖος νέννος, πάτρως μήτρως[70]), ἀνεψιός. restant nomina πάππος γεροντίας ἐπίπαππος ἐπιτήθη, quae etsi in M non leguntur Aristophani tribuere quasi iubemur (cf. Nauck p. 142). qui de cognationis nominibus disputaturus sit, nonne potius eum a voce πάππος initium facere quam a voce τήθη consentaneum est? an qui τήθην commemoravit, is πάππον omiserit? iam verbis ὃς καὶ γεροντίας ἐλέγετο Λακωνικῶς

---

[67]) In ML eius modi nomina tria tantum leguntur; plura Aristophanem recensuisse et per se consentaneum est et confirmatur eis quae de hoc argumento Athen. VI 263 disputat nomine Callistrati, Aristophanis discipuli, quem in his vestigia legisse magistri conicere pronum est. cf. Rud. Schmidt de Callistr. p. 25. Nauck p. 6 n. 9. — [68]) Quod tamen mirifice commisit Ervinus Rohde, de Polluc. font. p. 6. — [69]) Fresenius (p. 54) de aliis recte iudicavit, de aliis minus recte. — [70]) Verba Ἰακὰ μᾶλλον fortasse ab Eustathio addita sunt. πάτρως patruum significat saepius apud Herodotum, semel apud Pindarum Pyth. IV 46, μήτρως avunculus dicitur ab Homero Herodoto Pindaro. — mox pro οἵπερ scribendum est εἴπερ.

nemo Aristophanem Byzantium non cognoscet (v. sup. p. 300). itaque initium capitis περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων habemus apud Eust. p. 971, non in ML: nempe archetypo codicum ML cum inscriptione initium capitis deerat. — alter quoque locus Eustathianus ubi nomina πάππος ἐπίπαππος memorantur (p. 565, 29) ad Aristophanem referendus est, id quod probatur verbis ἡ μέντοι τηθὶς ἄλλο τί ἐστιν, ἀναλογοῦσα τῷ θείῳ repetitis illis ex p. 316, 10 τηθὶς δὲ ἀνάλογόν τι τῷ θείῳ, quem ad locum remittit Eust. verbis περὶ οὗ ἀλλαχόθι δηλοῦται (565, 29). at vero dicat aliquis hunc locum discrepare ab eo quem tractamus (p. 971) de nomine πρόπαππος, cum p. 971 legamus ἐπίπαππος οὐχὶ πρόπαππος, p. 565 ἐπίπαππος ... ὁ καὶ πρόπαππος. sed verba οὐχὶ πρόπαππος Nauckio quoque suspecta (p. 142) non sunt Aristophanis grammatici neque Eustathi quidem, sed a librario quodam Eustathi verbis adiecta.[71])

2. p. 971, 27—37. Verbis καὶ ὅτι κηδεσταί Aristophane Byzantio relicto ad alium fontem Eust. se convertit. ac primum quidem κηδεσταί et συγκηδεσταί glossas e capite Aristophaneo non esse derivatas arbitror (cf. Nauck p. 142), primum quod πηός omissum est (v. sup. p. 313), deinde quod explicatio vocis κηδεστής non tam cum Aristophaneo loco Eust. p. 779, 53 concinit quam cum Photio (κηδεστής· ὁ κατ' ἐπιγαμίαν οἰκεῖος. ἢ πενθερός). itaque haec ab Eustathio e lexico rhetorico deprompta esse censeo. — sequitur glossa τηθαλλαδοῦς ex Aeli Dionysi lexico statim laudato sine dubio descripta. indidem Phot. τηθαλλαδοῦς· ὃν οἱ πολλοὶ μαμμόθρεπτον λέγουσι: cf. Phryn. Lob. p. 299 Pollux III 20. tum vero pergit Eust. λέγει δὲ ἐκεῖνος ὁ τὰ ῥηθέντα συγγενικὰ ἐκγραψάμενος καὶ ὅτι ἀπφὺς κτλ.[72]) et paullo post λέγει δὲ ἐκεῖνος καὶ ἄπφαν κτλ. num credamus eum ad Aristophanem Byzantium reverti? cave ne credas. si probavimus prima parte Aristophanem esse Eustathi auctorem, nullo modo fieri potest ut in his eundem auctorem ab eo adhibitum esse arbitremur. nam glossas ἀπφύς ἄπφα ἄπφιον e lexico rhetorico derivavit eodem quod p. 565, 18 adhibuit, quem locum ipse indicat verbis περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται. duos locos iuxta posuisse satis erit.[73])

---

[71]) Cum olim verba illa οὐχὶ πρόπαππος delenda esse coniecissem, postea coniecturam probatam inveni Eustathi codice Vratislaviensi inspecto, ubi illa desunt. est cod. bibl. Rhedig. I. A. 25 continens Iliad. N—Ω cum Eustathi commentariis, foll. 389 (fol. 390—393 a recentiore manu scripta aliunde acc sseruut, continent Υ 199—272). suppletur codice eiusdem bibl. I. A. 24 multo elegantius scripto, qui continet Iliad. A—K 377 cum Eustathi commentariis, foll. 403. cf. La Roche, Hom. Textkritik p. 469 no. 73. 74. utrumque librum ad aliquot locos Eustathianos contuli, sed multam operam perdidi. longe plurima vitia quae in editione Lipsiensi ex ed. Romana descripta leguntur, praeterea alia multa in illis inveni: nimirum vitia plurima ab ipso Eustathio commissa sunt. — [72]) Post verba ὡς δηλοῖ Θεόκριτος ineptias quasdam etymologicas Eust. de suo adiecit. — [73]) Falso hanc Atticistarum doctrinam cum Aristophanis grammatici capite περὶ προσφωνήσεων composuit Nauck p. 157; quem temere secutus est Naber (Phot. Proleg. p. 73).

Eust. p. 565, 18 ἐν δὲ ἐκθέcει cυγγενικῶν λέξεων φερομένων ἐν ῥητορικῷ λεξικῷ γράφεται καὶ ταῦτα· ... καὶ ὅτι τῶν cυγγενικῶν ὀνομάτων τὰ μέν ἐcτι κοινὰ πάντων, ... τὰ δ' ἐκ προcώπου λέγεται ἰδίωc, οἷον ἄπφαν τὴν ἀδελφὴν Ἀττικῶc μόνη ἡ ἀδελφὴ εἴποι ἄν, καὶ πάππαν τὸν πατέρα μόνος ὁ παῖc, ὥcπερ καὶ μαμμίαν τὴν μητέρα καὶ τὰ ὅμοια [ἐν οἷc θήcει τις καὶ τὸ ἠθεῖοc]. ἰcτέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ὡc ἐρρέθη ἄπφα γίνεται καὶ τὸ ἄπφιον ὑποκόριcμα ὂν ἐρωμένηc. τινὲc δὲ καὶ τὸ ἄπφα ὑποκόριcμά φαcιν Ἀττικόν. ὁ μέντοι ἀπφὺc παρὰ Θεοκρίτῳ (XV 13) πατρὸc κλῆcιc, ἣν βρέφοc ἂν προcείποι πατέρα.	Eust. p. 971. ... λέγει δὲ ἐκεῖνοc ὁ τὰ ῥηθέντα cυγγενικὰ ἐκγραψάμενοc καὶ ὅτι ἀπφὺc παρά γε τοῖc Ἀττικοῖc βάρβαρόν ἐcτιν. ἔcτι δὲ ὁ πατήρ, ὡc δηλοῖ Θεόκριτοc. ... λέγει δὲ ἐκεῖνοc καὶ ἄπφαν τὴν ἀδελφὴν καὶ ἄπφιον ὑποκόριcμα ἐρωμένηc, καὶ ἄλλα τινά, περὶ ὧν ἐν ἄλλοιc γέγραπται.

idem lexicon adhibuit Photius, ut mox demonstrabimus; a Photio pendet Suid. ἄπφα· ἀδελφῆc ἢ καὶ ἀδελφοῦ ὑποκόριcμα καὶ ἀπφὺc ὑποκοριcτικῶc ὁ πατήρ. cf. lex. Bekk. 440, 11 (ubi ἀποψάc corruptum ex ἄπφα) et 441, 11. — sequitur glossa ἐξανέψιοι e 'veterum' doctrina explicata (εἴρηται καὶ αὐτὸ ἐν τοῖc παλαιοῖc). eandem vocis interpretationem exhibet Hesych. ἐξανέψιοι· ὧν οἱ πατέρεc ἀλλήλων ἀνεψιοὶ ἢ αἱ μητέρεc (ἀνεψιαί). Aristophanes vero sic explicavit: frg. Par. § 12 ... ἐξανέψιοι δὲ οἱ τῶν ἀνεψιῶν παῖδεc, οὓc νῦν λέγομεν διcεξαδέλφουc, quibus coniungenda sunt codicis M verba haec: ταύτην δὲ τὴν γενεὰν οὐ πάνυ ἔτι ἐξηκριβοῦντο, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία 'ἀνεψιῶν δὲ παῖδεc οὐκέτ' ἐν λόγῳ'. quorum nihil apud Eustathium. itaque glossam ἐξανέψιοι ab Eustathio e libro Aristophanis depromptam non esse arbitror. — quae sequuntur de τήθη et μάμμη vocabulis, rursus ex eo lexico rhetorico hausta sunt, quod et Eust. p. 565, 18 et Photius adhibuerunt, ita ut invicem se suppleant loci Eustathiani p. 565, 18. 971, 35 et hi Photiani:

Eust. p. 565. ... παππάζειν [παππίζειν vulgo] τὸ πάππαν καλεῖν καὶ παππίαν. οὕτω δὲ τὸν πατέρα οἱ Ἀττικοὶ ὑποκορίζονται ... καὶ πάππαν τὸν πατέρα μόνοc ὁ παῖc, ὥcπερ καὶ (μάμμην καὶ) μαμμίαν τὴν μητέρα καὶ τὰ ὅμοια.	Eust. p. 971. ... περὶ δέ γε τήθηc καὶ μάμμηc οὕτω φαcί τινεc· τήθην οἱ Ἕλληνεc τὴν πατρὸc ἢ μητρὸc μητέρα, οἱ δὲ πολλοὶ (Nauck p. 139 n. 25) ἀκύρωc μάμμην καὶ μαῖαν· μάμμην γὰρ Ἀττικοὶ καὶ μαμμ[α]ίαν τὴν μητέρα καλοῦcιν, ἣν δὲ οἱ πολλοὶ τήθην τηθίδα, μαῖαν δὲ ὡc ἡμεῖc τὴν ὑπὸ Ἰώνων ὀμφαλητόμον, ὡc καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦται.	Phot. παππάζοιεν· πατέρα καλοῖεν. Phot. πάππαc· τοὺc πατέραc καλοῦcιν. Phot. μάμμην· τὴν μητέρα καλοῦcιν· καὶ μαμμίαν. καὶ τὸν πατέρα πάππαν καὶ παππίαν. Phot. μαῖαν· ὡc ἡμεῖc τὴν ὀμφαλητόμον. ἡ δὲ ὀμφαλητόμοc Ἰακὸν μᾶλλον ὄνομα.

iam equidem huius partis (p. 971, 27—37) auctorem esse Aelium Dionysium conicio. nam verbis modo descriptis ea fere accuratius enarrantur, quae paullo ante illius Atticistae nomine laudato leviter attigit: ... τήθην ... ἣν, ὡς δηλοῖ Αἴλιος Διονύσιος, ὀκνοῦσιν οἱ Ἀττικοὶ μάμμην καλεῖν, ὡς τῶν παλαιῶν οὕτω τὴν μητέρα λεγόντων. observationes et per se Atticistam produnt et a Phrynicho Atticista repetuntur: Phryn. Lob. p. 133 μάμμην τὴν τοῦ πατρὸς ἢ μητρὸς μητέρα οὐ λέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἀλλὰ τήθην. μάμμην μὲν οὖν καὶ μαμμίαν τὴν μητέρα. ἀμαθὲς οὖν τὴν μάμμην ἐπὶ τῆς τήθης λέγειν. cf. Moeris 203, 12 (Bekker). Hellad. ap. Phot. Bibl. p. 530a. nec minus vocabula ἀπφύς ἄπφα ἄπφιον Atticistam ostendunt auctorem. denique nomen κηδεστής eisdem verbis a Photio explicatur. iam vero si hoc loco (p. 971) Eust. Aelium Dionysium secutus est, idem lexici rhetorici p. 565, 18—28 adhibiti scriptor iudicandus est[74]), quoniam ibi ea fere leguntur quae vel hoc loco (p. 971) repetuntur vel in Photiano lexico exstant.

3. p. 971, 37—44. Ea parte, de qua modo diximus, non Aristophanem Byzantium ab Eustathio usurpari eo confirmatur, quod lexico rhetorico iam relicto rursus ad ipsas eas glossas revertitur (πάτρως μήτρως), quibus in tractandis ab Aristophanis libro discesserat p. 971, 27, et quae ibi omisit hoc loco adiungit breviter repetens quae p. 316, 10 accurate exposuit. sed ne hic quidem unum Aristophanem excerpere satis habuit. nam glossam quae sequitur τηθαλλαδοῦς interpretatione instruxit e Suetoniana et Aristophanea composita. partem priorem e Suetoni libro περὶ βλασφημιῶν derivavit, posteriorem ex Aristophaneo capite περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων, tametsi neutrum laudavit. rem ita esse ipsa comparatio docet:

Eust. p. 971. ... καὶ ὡς ὁ τηθαλλαδοῦς καὶ σκῶμμα εὐηθείας ἔχει, ὡς τῶν ὑπὸ τοιαύταις τεθραμμένων εἰς εὐήθειαν ἐπιδιδόντων διὰ τὸ ἀνειμένον τῆς τροφῆς. ‖ διὸ καὶ ὁ εἰπὼν ἐρωτηματικῶς 'ὀκνεῖς λαλεῖν; οὕτω σφόδρ' εἶ τηθαλλαδοῦς'; (Mein. Com. ed. min. p. 1259) ὀνειδίζων κέχρηται τῇ λέξει, παίζων εἰς ἀνδραποδώδη τινά, φησι, καὶ γραοτραφῆ. εἰ δέ τινές, φησι, πλανῶνται προσηγορίαν συγγενείας εἶναι κατὰ τὸ ἀνεψιαδοῦς, ἀλλ' ἔστιν ἄλλως, ὡς εἴ τις ἔμπληκτόν τινα παίζων ἐμπληκταδοῦν ὀνοματοποιήσει ἢ τὸν μωρὸν μωραλλαδοῦν.	Suet. βλασφ. εἰς μωρούς (Miller p. 421): τηθαλλαδοῦς· ὁ ὑπὸ τήθης τρεφόμενος, ὡς τῶν τοιούτων διὰ τὸ ἀνειμένον τῆς τροφῆς εἰς εὐήθειαν ἐπιδιδόντων. Aristoph. π. συγγ. (Miller p. 434): ἐν δὲ ταῖς κωμῳδίαις τηθαλλαδοῦς ὁ ἀνδραποδώδης καὶ οἷον γραοτραφής, (ὡς) καὶ ἐμπληκταδοῦς ὁ ἔμπληκτος καὶ μωραλλαδοῦς ὁ μωρός.

[74]) Itaque non recte iudicavit Nauck (p. 155 n. 9), cum diceret 'barbariem arguere aetatis Byzantinae' illud, quod (p. 565) συγγενικὰ ὀνόματα non discernantur a προσφωνήσεσιν: Atticista non distinguit συγγενικά et προσφωνήσεις (sicut Aristophanes Byzantius) sed συγγενικὰ κοινὰ πάν-

res tam est manifesta, ut de partitione huius loci Eustathiani quin Fresenio assentiar facere non possim.[75]) — omnia quae sequuntur Eust. ex Aristophane quidem descripsit, non vero e capite π. συγγ. ὀν. sed e capite περὶ προσφωνήσεων, quo de plura derivavit p. 1118, 8, quem ad locum remittit verbis ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρασεσημείωται.[76])

De ceteris Eustathianis ex hoc capite excerptis, ut solet, Nauck tam egregie exposuit, ut nihil fere habeam quod adiciam. p. 648, 53 (loco Aristophaneo) Eust. vocabulum εἰνάτερες omittit. nam paullo ante Aeli Dionysi nomine eam explicavit p. 648, 44: Αἴλιος δὲ Διονύσιος οὕτω φράζει· εἰνάτερες αἱ τοῖς ἀλλήλων ἀδελφοῖς γεγαμημέναι, ἃς συννύμφους τινές φασιν. praecedunt autem haec: ἡ δὲ εἰνάτειρ τὴν σύννυμφον δηλοῖ, ὁποία ἡ Ἑλένη τῇ Ἀνδρομάχῃ, quae ex Aristophane Eustathium habere puto coll. M εἰνάτερες δὲ αἱ νῦν παρὰ τῇ συνηθείᾳ σύννυμφοι: exempla Homerica adicere amat Aristophanes. — verbis ex Aelio Dionysio descriptis Eust. haec adiungit: ὥσπερ δὲ εἰνάτερες αἱ ἐπὶ ἀδελφοῖς σύννυμφοι, οὕτω καὶ ἀέλιοι κατὰ τοὺς παλαιοὺς αἱ ἀδελφὰς γυναῖκας ἔχοντες καὶ [πλεονασμῷ τοῦ ῑ] αἰέλιοι, quae Aelio Dionysio an Aristophani Byzantio tribuenda sint potest dubitari.

Capitis περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων excerpta ML Eustathiana supplentur duobus fragmentis cum Aristophanis nomine traditis, quorum unum (de fratrum nominibus) exstat in epistula quadam ad Alexium Comnenum data (Cram. An. Ox. III 194 Nauck p. 130), cuius scriptor exemplar λέξεων Aristophanearum ad manus videtur habuisse quale Eust. habuit, alterum (de gl. οἰκεῖοι) in lexico Photiano (s. v. οἰκείαν, Nauck p. 129). tacite vero permulta huius doctrinae specimina in lexica vetera et scholiorum veterum collectiones transierunt. συγγενικὰ ὀνόματα ubicunque leguntur omnia fere revocanda sunt ad Aristophanem Byzantium. non laudato auctore ipsa grammatici verba exstant apud Athen. VIII 362e (quem descripsit Eust. p. 1702, 6), qui cum Aristophane Byzantio apud Eust. p. 1119, 11 fere concinit (cf. Fresen. p. 68), et apud Ioann. Sicel. in Hermog. VI 363 Walz (sive schol. Luc. Phalar. 2, 1), qui cum frg. Par. § 15 congruit. praeterea mirum cum excerptis Aristophaneis consensum ostendunt schol. Plat. Rep. V 460d (cf. M Eust. p. 650, 20), schol. Eur. Alc. 989 (M), Suid. ἐπίκληρος (Eust. p. 674, 27), Et. Gud. 238, 17 ἠθεῖος (Eust. p. 659, 46). quorum nemo Aristophanem grammaticum ipse adiisse putandus est. — non pauca συγγενικὰ ὀνόματα Eustathium et Photium Aelio Dionysio auctore tractavisse vidimus, quorum alia cum Aristophaneis excerptis conveniunt velut

των et συγγενικὰ ἐκ προσώπου ἰδίως. — [75]) Similiter egit Eust. p. 1405, 33, ubi, postquam βλάξ glossam e Sueton. βλασφ. εἰς μωρούς illustravit, pergit verbis Ξενοφῶν δὲ βλακεύεσθαι ἔφη τὸ νωθρεύεσθαι ex Aristophanis capite π. τ. ὑποπτ. descriptis. — [76]) Errat Eust., quod ibidem de accentu vocis τήθη dixisse putat: dixit p. 565, 29.

κηδεσταί ἐξανέψιοι εἰνάτερες, alia discrepant velut μάμμη μαῖα τηθαλλαδοῦς γάλως.[77]) hinc Aelio Dionysio et alias vindicare licet lexici Photiani λέξεις συγγενικάς et eam qua Aristophanes grammaticus laudatur οἰκείαν.[78])

Plurimas λέξεις ad hoc caput Aristophaneum referendas rursus invenimus apud Hesychium, quarum multae ad verbum cum excerptis Byzantinis concinunt. cf. Hesych. ἐπίπαππος, τήθη, πενθερός, ἑκυρός, εἰνάτερες, γάλως, νυός, ἀέλιοι, νυμφαγωγός, πάροχος, οἰκεῖοι, πηοί, χῆροι, ἰδιόξενος, πρόξενοι, ἑπέται, δμωίς, οἰκέται, οἰκότριβες. lexici Photiani glossae huc pertinent haece: τήθη, τηθίς (Suid. Et. Mg. 366, 11 ἐπιτήθη), πενθερά, νυός, κηδεστής, e quibus πενθερά glossa egregias continet observationes, ut pro supplemento doctrinae Aristophanis excerptis Byzantinis traditae accipi possit. tradit enim Photius haec: πενθερά· τῷ νυμφίῳ ἡ τῆς κόρης μήτηρ· καὶ πενθερὸς ὁ πατήρ· Εὐριπίδης δὲ γαμβρὸν αὐτὸν παρὰ τάξιν λέγει· ὁ γοῦν Ἀλκμαίων τῷ Φηγεῖ φησι·

'καὶ σ' ὦ γεραιέ· τήν τε παῖδ' ἣν δῷς ἐμοί,
γαμβρὸς νομίζει καὶ πατὴρ σωτήρ τ' ἐμός'

(frg. 73). καὶ ὁ Πρωτεσίλαος τῷ Αλκάθῳ φησίν·

'ἀξίως δ' ἐμός
γαμβρὸς κεκλήσει παῖδά μοι ξυνοικίσας'

(frg. 649). Σοφοκλῆς δὲ τὸ ἔμπαλιν· εἶπε γὰρ πενθερὸν τὸν γαμβρὸν ἐν Ἰφιγενείᾳ· Ὀδυσσεύς φησι πρὸς Κλυταιμνήστραν περὶ Ἀχιλλέως·

'σὺ δ' ὦ μεγίστων τυγχάνουσα πενθερῶν'

(frg. 293a) ἀντὶ γαμβρῶν. hinc intellegitur quid sibi velint Eustathi verba ex Aristophane derivata p. 648, 55 ἔνθα κεῖται καὶ τό· τινὲς δὲ ποιηταὶ καταφέρονται πολλάκις ἐπὶ τὸ καὶ τοὺς πενθεροὺς γαμβροὺς ὀνομάζειν. in M nomen γαμβρός plane omittitur. — maxime omnium vocabulum τήθη a lexicographis et scholiastis explicatur: Tim. lex. Plat. p. 256.[79]) Ammon. p. 138 (135). schol. Ar. Lys. 549. schol. Plat. Rep. I 343a. alios veterum scholiorum locos commemorare attinet hosce: schol. (BL) Π 717 (μήτρως); schol. Δ 377 (πρόξενος et cetera vocis ξένος composita); schol. Ar. Thesm. 74 (κηδεστής)[80]) Nub. 5 (οἰκέτης); schol. Plat. Legg. I 630e (ἐπίκληρος)[81]) Rep. V 465c (οἰκέται).

---

[77]) Eust. p. 648, 26 γάλως . . . κατὰ δὲ Αἴλιον Διονύσιον καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα· πρὸς ἀλλήλας γάρ, φησι, λέγονται. quem significatum nemo alius testatur. — [78]) Quae de Tryphone medio inter Aristophanem et Aelium Dionysium Naber (Phot. Proleg. p. 75) disputavit, prorsus incerta sunt. Aelius quidem Dionysius videtur adhibuisse Tryphonem, Trypho fortasse Aristophanem adhibuit. tamen non sequitur omnes Aeli Dionysi λέξεις Aristophaneas fluxisse e Tryphone. — [79]) Τήθη· μάμμη. τηθὶς δὲ ἡ τῷ θείῳ ἀνάλογος: sunt ipsa verba Aristophanis (Eust. p. 316, 10). — [80]) Τὸ σημεῖον· οὐ μόνον κηδεστὴς ὁ ἐκδιδοὺς ἀλλὰ καὶ ὁ λαμβάνων: verba Aristophanis (Eust. p. 779, 53), sine dubio a Didymo ad quem scholiasta compilavit. itidem Moeris 201, 14 lex. rhet. Bek 27. — [81]) Extrema verba scholiastae sunt haec: τινὲς δὲ ταύτ

Verum nemo rursus quantum ab Aristophane Byzantio pendeat melius demonstrat quam Pollux, quoniam is oratione continua cuγγενικά et ‘πολιτικά’ tractavit. Pollucis disputationem de cognatorum affinium civium peregrinorum amicorum servorum nominibus (III 16—83) si cum excerptis ML Eustathianis comparaveris, multis eam quidem additamentis noviciis et a proposito alienis esse auctam, aliis bonis observationibus deminutam intelleges, eius fundamentum tamen in Aristophanis grammatici libro esse quaerendum non negabis. atque ordo quidem glossarum ac dispositio rerum integra fere e capite Aristophaneo recepta videtur, id quod primo aspectu cernitur. nec minus in singularum glossarum explicatione cum Aristophane Pollux consentit. cf. nomina τήθη (III 17), τηλύγετος (20)[82]), σκότιος, γνήσιος, νόθος, μητρόξενος (21), θεῖος (22), fratrum appellationes (23 coll. epistula ad Alexium), ἀνεψιοί (28), κηδεσταί πηοί (30), προμνήστριαι προμυθίκτριαι (31), νύμφη νυός ἑκυρός γάλως δαήρ εἰνάτειρες συγκηδεσταί (32)[83]), ἐπίκληρος θῆσσα (33), παράνυμφος πάροχος νυμφαγωγός (40. 41), χήρα χῆρος χηρωσταί (47), τιτθή (50), πελάται θῆτες (82), εἵλωτες sim., ἀπελεύθερος ἐξελεύθερος. itaque multis locis excerpta Aristophanea e Pollucis copiis supplere licet. velut nepotum nomina tria tantum (ἄμναμοι, ἴνιες, κέλωρες) exhibet M, multo plura Pollux (17. 18), fratrum non nulla tradit epistula ad Alexium scripta, plura Pollux (23). vitrici et novercae nomina in excerptis Byzantinis desiderantur, quae ab Aristophane Byzantio omissa esse vix credo: habet Pollux (26. 27). nominum sponsalium et nuptialium fragmenta quam exigua excerptis Byzantinis servata sint, ex uberrimis copiis Polluceis (34—46) perspicere licet, tametsi horum haud pauca ab Aristophanis consilio aliena eoque ab eius λέξεων reliquiis removenda videntur. — sed oportet discrepantias quoque Aristophanis cum Polluce afferri, quo perspicuum fiat, quam procul Pollux ab ipso Aristophanis opere afuerit. etenim apud Pollucem praecepta quaedam Atticistarum leguntur, quae ante Augusti aetatem referri vix possunt. τηθαλλαδοῦς glossam (20) eisdem verbis interpretatur quibus Aelius Dionysius ap. Eust. p. 971 (v. sup. p. 315): ὃν οἱ νῦν μαμμόθρεπτον λέγουσιν. vocabulum μαμμόθρεπτος vituperabant Atticistae: Phryn. Lob. p. 299 μαμμόθρεπτον μὴ λέγε; τηθαλλαδοῦν δέ. — voces ὅμαιμος et ὁμαίμων generaliter cognatos

παματίδα καὶ πατροῦχον καλοῦσιν. eadem Suid. ἐπίκληρος[1]. aliter Eust. p. 674, 27 ἡ δὲ ἐπίκληρός, φασι, καὶ μάνδα πρός τινων ἐκαλεῖτο, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ πατροῦχος. unde Nauck (Mélanges Gréco-Romains III p. 175) in M pro ἐπίμανδα legi voluit μάνδα. sed μάνδα plane obscurum est, ἐπίμανδα vero corruptum esse arbitror ex ἐπιπαματίδα, sicut ap. Hesych. ἐπιματίδα ex ἐπιπαματίδα (Hesych. ἐπι[πα]ματίδα· τὴν ἐπίκληρον). itaque ἐπιπαματίς Aristophani Byz. restituendum censeo. — [82]) In verbis οὕτω γὰρ οὗτος μονογενῆ μόνον τηλύγετον post οὗτος excidit οὐ. — [83]) Vocabuli συγκηδεσταί synonymum Pollux memorat εἰλίονες, quod Aristophanes Byz. et Hesych. ἀέλιος appellant. cum Polluce faciunt Et. Mg. 470, 168 Et. Gud. 276, 14. 289, 5 (ἰλίων).

significare docuit Aristophanes (epist. ad Alex. Comn. coll. Eust. p. 410, 37. 573, 2); nihilo secius Pollux (23) nisi de fratribus non vult usurpari. — ἠθεῖοc demonstravit Aristophanes idem esse quod ὁμότροποc atque eos qui ἠθεῖον fratrem maiorem appellari a minore dicerent vituperavit refellitque testimonio allato ex Odysseae ξ 147 (Eust. p. 659, 46); Pollux tamen (24) vulgarem tradit sententiam: ὁ δὲ πρεcβύτεροc ἀδελφὸc ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἠθεῖοc καλεῖται. — ξένων nomina Pollux (59. 60) non aliter explicat quam Aristophanes, sed cum ceteris lexicographis (Ael. Dion. ap. Eust. p. 405, 35, Paus. ibid., Hesych., Phot. ἰδιόξενοc, aliis) addit nomen ἀcτόξενοc in excerptis Aristophaneis (ML frg. Par. Ioann. Sicel. in Hermog. VI 363) omissum. — posteriorem Atticistam produnt haec (29): τούτῳ δὲ τῷ ὀνόματι (ἐξανέψιοι) οὐ πάνυ τετριμμένῳ κέχρηται Μένανδροc, ᾧ ἀεὶ μὲν οὐ χρηcτέον ὡc οὐκ ἀκριβῶc Ἑλληνικῷ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀκατονομάcτων πιcτευτέον· ὧν γὰρ γενῶν ἢ πραγμάτων ἢ κτημάτων ὀνόματα παρ' ἄλλοιc οὐκ ἔcτι, ταῦτα ἀγαπητὸν ἂν εἴη κἂν παρὰ τούτου λαβεῖν. Menandrum enim posteriores Atticistae propter novicia et barbara vocabula castigabant, cum priores velut Aelius Dionysius maxime eum adamarent (v. sup. not. 25). — aliquot discrepantiae Pollucis errori tribuendae videntur, velut quod nomina πρόπαπποc et ἐπίπαπποc ita distinguit (18), ut πρόπαπποc proavus ἐπίπαπποc abavus sit, cum Aristophanes Byzantius ceterique πρόπαππον et ἐπίπαππον eundem esse testentur: cf. Hesych. ἐπίπαπποc, Suid. Et. Mg. 366, 11 ἐπιτήθη. — ἐξανέψιοι a Polluce (29) dicuntur οἱ ἐκ τῶν ἀνεψιαδῶν ἀλλήλοιc: debebat ἀνεψιῶν dicere, sicut Aristophanes Byzantius (frg. Par. § 12) Trypho ap. Ammon. p. 54 Hesych. ἐξανέψιοι.

4. Περὶ προcφωνήcεων.

Peculiare caput λέξεων Aristophanearum fuisse περὶ προcφωνήcεων coniecit Nauck p. 151 ex Eustathi p. 1118, 8 verbis hisce: . . . εἰ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ [p. 777, 54. 1793, 11] περὶ τῆc τοιαύτηc δεδήλωται λέξεωc (ἄττα), ὅμωc οὐκ ἀνένδεκτόν ἐcτιν ἐνταῦθα δηλῶcαι, ὅτι ὁ γραμματικὸc Ἀριcτοφάνηc γράψαc ὡc εἰcὶ προcφωνήcειc διάφοροι παιγνιωδέcτεραί τινεc καὶ ὑποκοριcτικαὶ ἐπάγει· οἷον ἄππα, πάππα, μάμμα, μάμμη, μαμμία, τέττα, ἄττα κτλ. alterum quidem fragmentum huius capitis Nauck agnoscere sibi visus est apud Eust. p. 659, 46, ubi de significatione vocabuli ἠθεῖοc agitur. sed is locus ad appendicem capitis περὶ cυγγενικῶν ὀνομάτων (ad πολιτικά) revocandus est coll. cod. M.[84]) satis igitur exigua frusta

[84]) Aristophanes ἠθεῖοc idem significare quod γνώριμοc docet ac refellit eos, qui meram compellandi formulam esse existiment, laudato Odysseae loco 'ἀλλά μιν ἠθεῖον καλέω' (ξ 147). sed unius consensum n[illegible] est Et. Gud. 238, 17, ubi praeter Homerum testis advocatur Antima[illegible] Aristarchus quoque magistri sententia hoc loco improbata ἠθεῖοc vo[illegible] lum προcφώνηcιν esse docuit (cf. Ariston. ad K 37. X 229. Ψ 94).

Aristophanis grammatici de hoc argumento disputationis supersunt, ut dubitari liceat, num re vera Aristophanes singulari capite compellationes tractaverit. ac dubitavit O. Schneider (Jen. Litt.-Ztg. 1848 p. 976), qui προςφωνήςεις ab Eustathio p. 1118, 8. 971, 43 (v. sup. p. 318) illustratas Meierum (Opusc. II 24 n. 87) secutus capiti περὶ cuγγενικῶν ὀνομάτων vindicavit. accedit quod in reliquis excerptis Byzantinis (ML frg. Par.) nec vola nec vestigium προςφωνήςεων comparet. atque hanc ob causam Fresenius quoque (p. 18) Naucki coniecturam improbavit ac Meierum et ipse sequi maluit. tamen equidem facere non possum quin partes Nauckianas suscipiam. neque enim omnia vocabula quae ab Eustathio προςφωνήςεις nuncupantur cuγγενικά possunt appellari, velut ἄττα, τέττα, ἄππα, πάππα, alia quae proprie de cognatis usurpantur, velut μάμμη, μαῖα, τήθη, ubi in compellationibus in usum vocantur, cognationis potestatem plane exuunt (Nauck p. 152). maxime vero Naucki coniectura mihi confirmari videtur eo loco Eustathiano (p. 777, 60 Nauck p. 153), ubi certo quodam consilio ad vocabulum ἄττα illustrandum tamquam insolentium exempla vocabulorum tres glossae proferuntur νέννος, cάννας, ψάκαλα e tribus capitibus Aristophaneis congestae, νέννος e capite περὶ cuγγενικῶν ὀνομάτων, cάννας e capite περὶ τῶν ὑποπτευομένων, ψάκαλα e capite περὶ ὀνομαcίας ἡλικιῶν. nonne consentaneum quartam glossam ἄττα e quarto quodam capite esse derivatam? indicavit quasi Eustathius Aristophanearum capita λέξεων se adhibuisse quattuor.

Quoniam ambitus huius capitis non magnus videtur fuisse, non mirum quod in lexicis aliisque huius modi doctrinae monumentis perpauca occurrunt testimonia huc revocanda. sed ea προςφωνήςεων argumentum secernendum esse a capite περὶ cuγγενικῶν ὀνομάτων et ipsa luculenter demonstrant. ac scholia quidem Homerica multis locis Aristarchum, cum προςφωνήςεις Homericas interpretaretur, ad magistrum sese applicasse docent: cf. Ariston. ad Δ 411 (τέττα), I 607 (ἄττα: Apoll. lex. Hom. 46, 33. schol. π 31), schol. ζ 57 (πάππα). tum Hesych. s. v. μαῖα, cum varias huius vocis significationes enumerat, primo loco cuγγενικήν postremo προςφωνητικήν appellat: μαῖα· πατρὸς καὶ μητρὸς μήτηρ. καὶ τροφός (cf. Pollux III 41). καὶ περὶ τὰς τικτούςας ἰατρὸς καὶ [ἢ Nauck] ὀμφαλητόμος. καὶ προςφώνηςις πρὸς πρεςβῦτιν τιμητική, ἀντὶ τοῦ ὦ τροφέ. egregie Aristophanis doctrinam tradit Suid. πάππα· ὅτι πάππα καὶ τέττα καὶ ἄττα οὐχ ὁ τροφεὺς ἓν ἀνθ' ἑνός ἐςτιν, ἀλλὰ προςφώνηςις πρὸς τροφέα.

Reliqua duo capita λέξεων Aristophanearum (Ἀττικαὶ λέξεις et Λακωνικαὶ γλῶςςαι) nec in archetypo codicum ML Par. nec in Eu-

---

que omnes secuti sunt: Apoll. lex. Hom. 82, 31. Hesych. Phot. Suid. Et. Mg. 422, 7.

stathi exemplari exstabant. quae ex utroque capite fragmenta Eust. exhibet, ex Athenaeo descripsit (Nauck frg. XXVII. XXXI). num praeter Atticas et Laconicas λέξεις alius cuiusdam dialecti Aristophanes illustraverit, non accepimus. nam quod J. Klein (Erotian. Proleg. p. XXXVI) Ionicas glossas peculiariter eum tractavisse persuasum habuit, ea opinio nec aliquo testimonio nititur nec (id quod Klein putavit) lexici Erotianei glossis Aristophaneis comprobatur. septem[85]) locis Aristophanes grammaticus ab Erotiano nominatim laudatur, quorum tres diserte ad λέξεις Ἀττικάς referuntur (Nauck frg. XXVIII. XXIX. XXX). itaque quattuor reliquos (Nauck frg. LXIX. LXXXVI. XC. Erot. frg. 65 κοχώνη) ad easdem supra (not. 6) revocavi, nec vereor, ne quis ex eis colligat Aristophanem Byzantium Ἰωνικὰς λέξεις scripsisse. proinde quae tacito auctoris nomine Aristophanea in Erotiani lexico tractantur quaeque ad coniecturam suam fulciendam Klein adhibuit, ea facile ad certa capita λέξεων Aristophanearum revocantur: gl. προκώνια p. 57, 3 ad Ἀττικὰς λέξεις, ἄρδαλον p. 56, 9 ad caput περὶ τῶν ὑποπτευομένων (v. sup. p. 291), μηλωτή p. 79, 7 et πρόβατα p. 108, 3 ad caput περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν (cf. Eust. p. 877, 51. 1828, 57. v. sup. p. 306).

De titulo Ἀττικαὶ λέξεις novam coniecturam proposuit Ervinus Rohde (de Polluc. font. p. 16 n. 1). Ἀττικὰς λέξεις non peculiare caput sed totum glossarum opus inscriptum fuisse arbitratur.[86]) quam ad sententiam refutandam eis quae Fresenius p. 23 dixit non nulla addere liceat. totius operis titulum περὶ λέξεων sive περὶ γλωσσῶν fuisse duobus testimoniis constat. nam frg. Par. inscriptum est Ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους τοῦ περὶ λέξεων διαλαβόντος, et Herodianus Il. Prosod. A 567 (Eust. p. 150, 17) Aristophanem laudat ἐν ταῖς γλώσσαις. quibus testimoniis quid est causae cur fidem abrogemus? ceteris omnibus locis ubi fragmenta Aristophanea traduntur non totum opus sed singula operis capita laudantur, in his duo Ἀττικαὶ λέξεις et Λακωνικαὶ γλῶσσαι inscripta, quibus vocabula vel Attici vel Laconici tantum sermonis propria erant tractata. in ceteris vero capitibus secundum argumenta dispositis non solum Atticum sermonem tractari perspicuum est. non Atticae dialecti vocabula in iis collecta eorumque in Attica lingua usum illustratum invenimus, sed in singulis observationibus singularum dialectorum rationem habitam earumque discrepantias non semel enotatas. Aetolos dixisse τοῖς γερόντοις et τοῖς παθημάτοις, Chalcidenses ἐλέγοσαν ἐσχάζοσαν

---

[85]) Erot. p. 110, 15 pro Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν scribendum esse Ἀριστοτέλης coniecit Nauck Philol. V 861, cui adstipulatus est Val. Rose Arist. pseud. p. 563. — [86]) Eadem videtur esse Naberi sententia; sic enim scribit Phot. Proleg. p. 72: 'doctum opus quod Ἀττικὰς λέξεις inscripserat, Aristophanes in capita distribuerat', et p. 73: 'commentatio Aristophanis π. τ. συγγ. ὀν. itidem ἐκ τῶν Ἀττικῶν λέξεων decerpta est'.

ἐφεύγοσαν, quid attinet observare ἐν Ἀττικαῖς λέξεσιν?[87]) aut Lacones avum dixisse γεροντίαν? aetatum hominum animaliumque et cognationis affinitatisque appellationes non Attici sermonis sed omnium dialectorum graecarum congerere studuit Aristophanes. itaque mea quidem sententia rectissime Nauck p. 75 Aristophanis consilium definivit hisce verbis: 'duplicem capitum classem Aristophanes distinxit, quarum altera ex argumento singularum glossarum repetita esset rerumque sequeretur ordinem, altera ad topicam — ut ita dicam — pertineret descriptionem et quae singulis regionibus usurpata fuerint percensenda sibi diligeret'.

Excerpta Aristophanea in Eustathi commentariis et codicibus Parisino Athoo Laurentiano servata ex uno eodemque fonte fluxerunt. sed illis temporibus librum non iam integrum fuisse vidimus; nam longa temporum serie eius ambitus magis magisque contractus est ac deminutus. Eustathi commentariis quattuor capita glossarum dignoscuntur, M tria capita valde corrupta ac mutilata exhibet, L unum caput, frg. Parisinum paucas λέξεις. eundem codicem videtur adhibuisse anonymus ille epistolographus ad Alexium Comnenum. de scriptoribus antiquis quorum scripta aetatem tulerunt unus Aelianus Aristophanis λέξεων librum ipse inspexit. ceteri omnes qui λέξεων Aristophanearum memoriam hic illic propagarunt non ipsi librum evolverunt, sed aliunde eius mentionem delibarunt. de fatis λέξεων Aristophanearum pauca Nauck (p. 77) adumbravit, quae nunc et corrigenda et supplenda videntur. iure Nauck Aristarchum Didymum Pamphilum nominavit Aristophanis compilatores. atque Aristarchus quidem in interpretandis Homeri carminibus quam frequenter ac studiose magistri doctrinam adhibuerit, vidimus. Didymum deinde primam partem capitis περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν in σύμμικτα sua transtulisse ceterisque Aristophanis opibus saepe in commentariis et in lexicis comico et tragico usum esse suis locis adnotavimus. Pamphilus vero, cum amplissimam glossarum et rerum notabilium syllogen conderet, capita quaedam λέξεων Aristophanearum integra in opus suum videtur transtulisse (cf. M. Schmidt Quaest. Hesych. p. CLXXI). etenim Λακωνικὰς γλώσσας a Pamphilo esse usurpatas diserte testatur Athen. III 77 a (Nauck frg. XXXI). itaque ex eodem Pamphilo Athenaeum alteram eiusdem capitis mentionem III 83 a (Nauck frg. XXXII) et κρεοκάκκαβος vocabulum ad Λακωνικὰς γλώσσας revocandum IX 384 d (Nauck frg. LXXV. v. sup. n. 6) hausisse credibile est. λεπαστή glossam (Nauck frg. LXXVII) ad Ἀττικὰς λέξεις supra revocatam Athen. XI 485 d haud dubie a

---

[87]) Quod vocem Rhodiacam ἄμβων Aristophanes ἐν Ἀττικαῖς λέξεσιν explicavit (Nauck p. 186), id Rohdei coniecturam minime adiuvat; ἄμβων enim et ab Atticis scriptoribus usurpatum est.

Pamphilo accepit, cui omnia poculorum nomina eum accepta debere inter omnes ni fallor constat. itaque ex eodem derivaverit ἱμαῖος glossam (Nauck frg. XXVII). unum locum e capite περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν descriptum tradit Athen. IX 375 a (Nauck p. 102 v. sup. p. 305), semel fragmentum capitis περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων 'veterum' nomine refert VIII 362 e (v. sup. p. 318): utroque loco Pamphilum Athenaei auctorem fuisse mihi quidem certum est. Athenaeum ad unum omnia fragmenta λέξεων Aristophanearum e Pamphili libro compilasse eo confirmatur, quod eorum quattuor Hesychius eisdem fere verbis exhibet (κωδωναῖα, ὀξύμαλα, λεπαστή, ἱμαῖος). Hesychiani autem lexici partem longe maximam e Pamphili opere compilatam esse persuasum habeo. plurima fragmenta λέξεων Aristophanearum quin Pamphilo debeat Diogenianus auctor Hesychiani lexici equidem non dubito (cf. Ranke de lexici Hesych. origine p. 99. Nauck p. 79 not.). Didymus igitur et Pamphilus illi sunt, quibus omnia fragmenta λέξεων libri Aristophanei debentur quae in lexicis et scholiis veteribus inveniuntur. a Didymo pendent scholiastae Aristophanis poetae Apolloniique Rhodii et ni fallor Harpocratio, a Pamphilo Aelius Dionysius Pausaniasque Atticistae (Photii auctores) Diogenianus Athenaeus. Pollux quoque tot locis cum excerptis λέξεων Aristophanearum Byzantinis conspirat, quia Pamphilum habuit auctorem vel quod magis credo Pamphili epitomatorem Iulium Vestinum (cf. F. v. Stojentin, de Iulii Pollucis auctoritate p. 90). sed Pollucis Onomastico non genuina et incorrupta Aristophanis doctrina traditur: solet enim Pollux non presse vestigia auctoris sui legere, sed fontes miscere resque tractandas alienis interpolare additamentis (v. sup. p. 300. 320. 321). relinquitur Erotianus, qui Aristophanea sua Didymo an Pamphilo debeat ambigi potest. novissimus quidem editor J. Klein Didymum Erotiani auctorem appellavit. sed equidem omnino dubito, num recte de lexici Erotianei fontibus Klein disputaverit. nititur eius de Didymo primario Erotiani auctore sententia eo quod Didymum λέξιν Ἱπποκράτους scripsisse arbitratur. collegerunt hoc Mauricius Schmidt (Didymi frg. p. 24) eumque secutus Klein (Erot. Proleg. p. XXXVIIII) e verbis Erotiani (prooem. p. 32, 11) corruptissimis. eodem iure ex eisdem efficere potes Aristarchum quoque et Antigonum λέξεις Ἱπποκράτους scripsisse, quippe qui una cum Didymo ab Erotiano nominentur. neque hos neque Didymum glossas Hippocraticas peculiariter explanasse dicit Erotianus, narrat tantum principes grammaticos Alexandrinos in studiis suis grammaticis Hippocratem non plane neglexisse (τῶν δὲ γραμματικῶν οὐκ ἔστιν ὅστις ἐλλόγιμος φανεὶς παρῆλθε τὸν ἄνδρα), quo in numero etiam Didymum fuisse. quae cum ita sint, Erotianum Didymum sibi primarium auctorem elegisse eiusque collectionem vocum Hippocraticarum totam fere e Didymi copiis esse compilatam non credo. argumentis quibus Klein utitur id quod probare voluit non probatur. exempla quae affert ad consensum Erotiani et Didymi illustrandum

non ad λέξιν Ἱπποκράτους quandam pertinent sed ad alia scripta Chalcenteri: ἄργεμον ad λέξιν τραγικήν (Schmidt p. 88), cetera (προκώνια, καρύκη, ὄρρος, κυρήβια) ad λέξιν κωμικήν (Schmidt p. 40. 28. 77. 284). quod vero permultis locis cum Hesychio Erotianus congruit, hoc non probatur eum a Didymo pendere, sed iure potius hinc effici potest Erotianum perinde ac Diogenianum Pamphili exhausisse copias. nam in huius opere περὶ γλωσσῶν καὶ ὀνομάτων amplissimo λέξεις Ἱπποκράτους quoque illustratas fuisse pro certo potest affirmari (cf. Schmidt Quaest. Hesych. p. CLXVI). itaque et eas Erotiani glossas, quae ad Aristophanem Byzantium pertinent, e Pamphili potius quam e Didymi copiis fluxisse crediderim. quam ad sententiam probandam praeclarum exemplum afferre licet glossam προκώνια. Aristophanis grammatici Didymi Demonis interpretationes tradidit Harp. προκώνια· Λυκοῦργος ἐν τῷ κατὰ Μενεσαίχμου. Δίδυμος δὲ προκώνιά, φησι, πυροὶ μέλιτι κεχρισμένοι. Ἀριστοφάνης δὲ ὁ γραμματικὸς καὶ Κράτης τὰ ἐξ ἀφρύκτων κριθῶν οὕτω φασὶν ὀνομάζεσθαι. ἔοικε δὲ καὶ ἐκ πυρῶν καὶ ἐκ κριθῶν γίνεσθαι. Δήμων δ' ἐν τῷ περὶ θυσιῶν φησίν· καὶ προκώνιά ἐστι κάχρυς κατηριγμέναι μετὰ ἀρωμάτων. Aristophanis interpretationem solam exhibent Erotianus (p. 57, 3 ἄλφιτα προκώνια· τὰ γενόμενα ἐκ τῶν ἀφρύκτων κριθῶν οὕτως Ἀττικοὶ καλοῦσι) Pollux VI 77 Hesychius. quo consensu demonstratur horum communem auctorem, quem Pamphilum esse iudico, Didymi ratione neglecta Aristophanis probasse sententiam. Harpocratio vero et qui similia tradunt Phot. lex. rhet. Bekk. 294, 25 Et. Mg. 700, 6 (sive horum auctor) non Pamphilum sed Didymum usurparunt, qui suae vocis interpretationi more suo aliorum sententias adiunxerat. Pamphilum ipsum Aristophanis librum adiisse, non e Didymi scriptis eius observationes cognovisse[88]), hoc quoque nescio an e laudato exemplo colligere liceat. idem apparet ex Athenaei locis IX 375a. VIII 362e, qui ad verbum fere cum excerptis Byzantinis concinunt, cum Didymus ea quae ex Aristophanis libro excerpsit mutare soleret. atque Hesych. ὀρείχαλκος si cum schol. Apoll. Rhod. IV 973 (v. sup. p. 298) contuleris, Hesychium i. e. Pamphilum videbis sola Aristophanis verba exhibere, Didymi additamentum omittere, id quod vix fieri potuit, si per Didymum tantum Aristophanem novisset.

DE SUETONIO TRANQUILLO.

In Eustathi commentariis Homericis duos Suetoni Tranquilli libros saepe in usum vocari A. Reifferscheid, cum Suetoni reliquias colligeret, perspexerat ac probaverat (cf. Suet. Reliq. p. 454. 462);

---

[88]) Falsa esse iudico etiam Naberi verba haec (Phot. Proleg. p. 22): '... ne Pamphilum quidem ipsum inspexisse omnes quos laudaret scriptores. nam quae supersunt Laconicae glossae Aristophanis Byz. ... eas existimo non ipsum vidisse Pamphilum sed acceptas debere Artemidoro'.

quae Reifferscheidi sententia optime confirmata est excerptis quibusdam Suetonianis una cum Aristophaneis in codicibus Athoo et Laurentiano inventis, quibus fragmenta e duobus Suetoni libris graece scriptis traduntur, quorum unus περὶ δυςφήμων λέξεων ἤτοι βλαςφημιῶν καὶ πόθεν ἑκάςτη alter περὶ τῶν παρ' Ἕλληςι παιδιῶν erat inscriptus (cf. Suid. s. v. Τράγκυλλος). codices ML excerpta Suetoniana arte coniuncta exhibent cum Aristophaneis, ut agmen ducant fragmenta e libro περὶ βλαςφημιῶν Tranquillo nomine in M notata (Σουητίνου Τρογκύλλου περὶ βλαςφημιῶν καὶ πόθεν ἑκάςτη), sequantur excerpta Aristophanea, quibus de superiore capite disputavimus, agmen claudant fragmenta e libro περὶ παιδιῶν. atque cum his Suetonianus permulti loci Eustathiani adeo conveniunt, ut Eustathius quin eadem Suetoni librorum excerpta ad manus habuerit dubitari nequeat, etsi ne uno quidem loco Tranquillum nominatim laudat.

Excerpta περὶ βλαςφημιῶν quae in Eustathi commentariis leguntur Nauck olim Aristophani Byzantio vindicaverat propter fragmentum Parisinum, cuius extremis glossis quattuor (§ 19—22) idem argumentum tractatur; inscriptio enim fragmenti Parisini Ἐκ τῶν Ἀριςτοφάνους τοῦ περὶ λέξεων διαλαβόντος ad omnes XXII glossas tum referebatur. atque etiam ςκινθαρίζειν et ῥαθαπυγίζειν glossas (frg. Par. § 18) capiti περὶ βλαςφημιῶν Nauck assignavit. nunc vero libro Parisino accuratius inspecto constat illam inscriptionem ad paragraphos 1—17 tantum pertinere, glossis 18—22 nomen Suetoni Tranquilli olim fuisse praepositum (cf. Fresenius p. 76)[89]; glossae autem ςκινθαρίζειν et ῥαθαπυγίζειν non ut § 19—22 e libro περὶ βλαςφημιῶν sed e libello περὶ παιδιῶν excerptae sunt.

I. Περὶ βλαςφημιῶν καὶ πόθεν ἑκάςτη.

Huius libri Suetoniani, priusquam excerpta M vulgarentur, nihil erat cognitum nisi titulus (ap. Suid. s. v. Τράγκυλλος) et una glossa (ap. Et. Mg. 151, 35) ἀρχολίπαρος· ὁ λιπαρῶν, ἵνα ἀρχῆς τύχῃ· ἢ ὁ ἐκ τοῦ ἄρχειν λιπαινόμενος· οὕτω Τραγκύλλων περὶ βλαςφημιῶν. quae cum eisdem verbis apud Eust. p 210, 47 legatur, Suetonium Eustathi auctorem fuisse facile conici potuit. quae coniectura excerptis M, ubi eadem glossa exstat, confirmata est. sed apud Eustathium Suetoni glossae observationesque per totum commentarium dispersae leguntur, ut inde consilium ac dispositionem libelli Suetoniani nullo modo cognoscas. atque haec maxima est utilitas codicis M, quod singulorum capitum titulos exhibet. Tranquillus enim, praefatione qua de Homericis conviciis disputavit praemissa,

[89]) Vestigia illa nominis Suetoni Boissonade qui primus frg. Par. edidit neglexerat, ante eum reppererat Boivin, qui codicem sic descripsit (cf. Fabric. Bibl. Gr. X 486): '. . . Varias dictiones annotatas ex Plutarcho, ex Aristophane Byzantio τοῦ περὶ λέξεων διαλαβόντος. Ex Tran...': quae sagaciter supplevit Fabricius: 'puto e Tran(quillo)'.

cetera secundum varia hominum βλαςφημουμένων genera in capita disposuerat, quorum M exhibet quattuordecim sic inscripta: 1. Ἐπὶ ἀνδρῶν ἀκολάςτων. 2. Ἐπὶ γυναικῶν. 3. Ἐπὶ ἐκδεδιῃτημένων καὶ ἐξηταιρημένων ἀρρένων. 4. Εἰς πονηρούς. 5. Εἰς ἀλαζόνας. 6. Εἰς ἀγοραίους καὶ πολυπράγμονας καὶ φιλεγκλήμονας. 7. Εἰς μωροὺς καὶ εὐήθεις. 8. Εἰς πρεςβύτας. 9. Εἰς ἀγροίκους. 10. Εἰς εὐτελεῖς στρατιώτας. 11. Εἰς ἀπλήςτους. 12. Εἰς δούλους. 13. Βλαςφημίαι ἀπὸ ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δήμων. 14. Βλαςφημίαι ἀπὸ ἀριθμῶν.

In libris ML excerpta Suetoniana pari neglegentia atque Aristophanea scripta sunt. permultis locis meras glossas legimus omissis vocabulorum interpretatione et origine, scriptorum testimonia magna cum diligentia, ut videtur, a Suetonio enotata pleraque desunt. Fragmentum Parisinum sex tantum glossas servavit: Κήλων (1.), κέπφος, ἄγγαρος (7.), τρίπρατος (12.), τριπέδων, τρίδουλος (14.). Eustathius omnium (excepto decimo) capitum glossas quasdam ita illustravit vel memoravit, ut plerumque excerptum ML suppleat, cum glossarum enarrationes observationesque adiectas et scriptorum locos accuratius descripserit. Suetonium vero tot locis a se adhibitum esse noluit profiteri, plerumque Suetoniana tamquam sua profert, saepe more suo τοὺς παλαιούς laudat vel similibus formulis utitur.[90])

Convicia Homerica ML proferunt duodecim, Eustathius unum ἅλιος e Suetonio deprompsit p. 441, 29 ἰςτέον δὲ καὶ ὅτι βλαςφημίας μόριον παλαιός τίς φηςι καὶ τὸ ἅλιος ῥηθὲν παρὰ τὴν ἅλα, ἧς τὸ ὕδωρ εἰκαῖόν τι ἐδόκει, πρὶν ἢ τὰς νῆας ἐφευρεθῆναι.[91]) reliqua ubi interpretatur, scholia adhibuisse putandus est.[92]) Suetonius enim de his vocibus Homericis explicandis cum scholiis fere convenit. sed notandum, eum non Aristarchum sequi sed quibus adversari solet Aristarchus glossographos: ἀπτοεπής scribit Suetonius, ἀπτοεπές Aristarchus (schol. Θ 209 coll. Et. Mg. 133, 43. Apoll. lex. Hom. 40, 16); μολοβρόν Suetonius explicat eodem modo quo Neoptolemus glossographus (Eust. p. 1817, 21 coll. schol. ρ 219. Apoll. lex. 113, 25); item in voce κέρα ἀγλαέ interpretanda Suetonius glossographos sequitur, quos acerrime impugnat Aristarchus (schol. Λ 385. Apoll. lex. 98, 11).

1. Ἐπὶ ἀνδρῶν ἀκολάςτων. M exhibet glossas κήλων, οἰφόλης, Τιτάν, λάγνης, μάχλος, Πάν, Κένταυρος. quibus ex Eustathio addendae sunt φιλοίφας (Eust. p. 1597, 27) et λάςταυρος.

---

[90]) Omnes fere glossas Suetonianas cum locis Eustathianis post Nauckium et Millerum composuit Fresenius in appendice commentationis suae (p. 129—146). — [91]) Notandus est mirus consensus qui est inter M et Et. Sorb. (Gaisf. Et. Mg. 64, 34):

Et. Sorb. ἅλιον τὸ μάταιον ἀπὸ τῆς ἁλὸς [γενικῆς] ἐν οὐδενὸς λόγου (sic) κειμένη(ς) πρὸ τῆς τῶν νηῶν εὑρέςεως. τὸ γὰρ τῆς θαλάςςης ὕδωρ ἄχρηςτον.	M ... ἅλιον τὸν μάταιον ἀπὸ τῆς ἁλὸς ἐν οὐδενὶ λόγῳ κειμένης πρὸ τῆς τῶν νηῶν εὑρέςεως.

[92]) De Eust. p. 1757, 50 (τρώκτης) Fresenius dubitavit; cf. schol. ξ 289. Apoll. lex. 155, 34.

dubitare non debebat Fresenius (p. 131 n. 7) λάcταυροc glossam Suetonio tribuere; artissime enim coniuncta est cum Κένταυροc glossa apud Eust. p. 527, 45 ... ὅθεν ἡ κωμικὴ βλαcφημία κενταύρουc ἔπαιζε τοὺc αἰcχρῷ ἔρωτι κεντοῦνταc ταῦρον ὅπερ ἐcτὶν ὄρρον [ἀφ' οὗ τὸ ὀρρωδεῖν], ἔτι δὲ καὶ λαcταύρουc τοὺc πάcχονταc ὡc οἷον λαcιοταύρουc ἤγουν δαcεῖc τὸν τοιοῦτον ταῦρον.[93]) verbis ἡ κωμικὴ βλαcφημία Suetonium significari certissimum est: cf. p. 518, 44 ... ἡ δὲ τὰ τοιαῦτα μεθοδεύουcα βλαcφημία κτλ., p. 827, 30 ἡ δὲ τοιαῦτα νομοθετήcαcα βλαcφημία κτλ. breviter λάcταυροc memoratur p. 259, 4. 361, 8. 881, 23. veriloquium num Suetoni sit potest dubitari (cf. Curtius Etym.[4] p. 363).

2. Ἐπὶ γυναικῶν. Recensentur in M meretricum (nam de his agitur) convicia tredecim, quorum tribus tantum (καcαλβάc, χαλιμάc, λύππα) interpretatio adiecta est. accedunt ex Eustathio fere totidem. plures huius capitis glossas una congessit Eust. p. 1088, 35. 1329, 32. 1921, 58, sed singulis locis diversum ordinem sequitur. Suetonius autem βλαcφημίαc huius capitis certo quodam ordine tractavit, cuius rei testis est Suidas, qui partem huius capitis Suetoniani (nescio unde) descripsit s. v. μυcάχνη· ἡ πόρνη παρὰ Ἀρχιλόχῳ· καὶ ἐργάτιc καὶ δῆμοc[94]) καὶ παχεῖα. Ἱππῶναξ δὲ βορβορόπιν[95]) καὶ [ὡc? cf. Eust. p. 862, 44. 1329, 32] ἀκάθαρτον ταύτην φηcίν ἀπὸ τοῦ βορβόρου. καὶ ἀναcυρτόλιν ἀπὸ τοῦ ἀναcύρεcθαι. Ἀνακρέων δὲ πανδοcίαν καὶ λεωφόρον καὶ μανιόκηπον· κῆποc γὰρ τὸ μόριον. Εὔπολιc (δὲ) εἰλίποδαc ἀπὸ τῆc εἰλήcεωc τῶν ποδῶν τῆc κατὰ μῖξιν. quibus cum Eust. p. 1329, 33 comparatis apparet partem capitis secundum auctores glossarum fuisse dispositam (cf. Fresenius p. 62). igitur auctores habemus

Archilochum glossarum μυcάχνη ἐργάτιc δήμιοc παχεῖα,
Hipponactem glossarum βορβορῶπιc ἀναcειcίφαλλοc ἀναcυρτόλιc,
Anacreontem glossarum πανδοcία λεωφόροc πολύυμνοc μανιόκηποc,
Eupolidem glossae εἰλίπουc,
Anonymum quendam glossae χαλκιδῖτιc (Eust. p. 1329 ... ἄλλοc δέ τιc χαλκιδῖτιν).

vocem χαλκιδῖτιc, quam omisit Suid. s. v. μυcάχνη, transcripsit s. v. χαλκιδῖτιc· [παρὰ Ἰωcήπῳ][96]) ἡ πόρνη, ἀπὸ τῆc εὐτελείαc τοῦ διδομένου νομίcματοc (= Eust. p. 1329). praeterea Suidas ex Suetonio videtur habere glossas φορβάc et χαλιμάc: Suid. φορβάδων· ... καὶ φορβάc, ἡ πολλοῖc προcομιλοῦcα τροφῆc χάριν (= Eust. p. 1088, 35. 539, 13); Suid. χαλίμα (χαλι-

---

[93]) Sequitur κύνειρα glossa et ipsa Suetoniana. — [94]) δῆμοc exhibent M Eust. Suid.: δήμιοc probabiliter coniecit Küster. — [95]) βορβορόπιν Suid., βορβορόπην Eust., βορβορώπη M. scribendum est βορβορῶπιc, quod Toup Emend. II 501 proposuit; formam neutram praebet Hesych. βορβορωπόν. cf. βλοcυρωπόc — βλοcυρῶπιc. — [96]) Nomen poetae in codice videtur non perspicuum fuisse; itaque Eust. ἄλλοc δέ τιc scripsit, Suidas (vel eius librarius quidam), ne teste glossa careret, παρὰ Ἰωcήπῳ addidit.

μάς leg.]· ἡ πόρνη, ἀπὸ τοῦ χαλᾶcθαι τὸ cῶμα ὑπὸ μέθης ἢ μανίας (= M. cf. Eust. p. 1471, 3).

Primam huius capitis glossam M exhibet μιcήτη, interpretationem vero omisit. Eustathi locus (p. 1650, 63) cui auctori tribuendus sit, ambigitur: Nauck Aristophani Byzantio eum vindicaverat (p. 169), Naber (Phot. Proleg. p. 76) Aelium Dionysium eo loco Eustathi auctorem fuisse statuit, Fresenius (p. 69) Suetonium. itaque locum accuratius inspiciamus oportet.

Eust. p. 1650, 63 ... αὐτὸ δέ γε τὸ μιcεῖν κοινότερον ἐπὶ τοῦ ἐχθραίνειν τεθὲν ἡ κωμικὴ cεμνότης ἐπὶ μίξεων ἔθετο ἀcέμνων. Ἀριcτοφάνης γοῦν μιcητίαν ἐπὶ κατωφερείας ἔφη ἤγουν ῥοπῆς ἀcχέτου τῆς περὶ μίξεως. ἄλλοι δὲ μιcήτην βαρυτόνως πρὸς διαcτολὴν τῆς ὀξυτονουμένης τὴν κοινὴν καὶ ῥᾳδίαν, λέγοντες καὶ χρῆcιν αὐτῆς εἶναι παρὰ Κρατίνῳ καὶ Cώφρονι. χρᾶται δ' αὐτῇ καὶ παροιμία ἐν τῷ 'περὶ cφυρὸν παχεῖα μιcήτη γυνή' (Archil. frg. 185). καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. vocem μιcητία similiter interpretatur schol. Ar. Av. 1620 μιcητίαν δὲ οἱ μὲν περὶ Ἀριcτοφάνη τὴν εἰς τὰ ἀφροδίcια ἀκραcίαν. καὶ τὸ 'περὶ cφυρὸν παχεῖα μιcήτη γυνή' οὕτως ἐξηγοῦνται. μήποτε μέντοι γενικώτερόν ἐcτιν ἀπληcτία, ὃ καὶ νῦν ἐμφαίνεται. propter scholiastae verba οἱ μὲν περὶ Ἀριcτοφάνη Nauck Eustathi locum Aristophaneo capiti περὶ βλαcφημιῶν adscripsit (frg. XVIII). at Aristophanes Byzantius non scripsit περὶ βλαcφημιῶν. itaque observationem a scholiasta traditam ad λέξεις Aristophanis non referendam iudico, si Aristophanes grammaticus intellegendus est. apud Eustathium certe de grammatico cogitari posse nego. Aristophanes Byzantius ab Eustathio Ἀριcτοφάνης ὁ γραμματικός ubique appellatur. atque hoc loco verba ἡ κωμικὴ cεμνότης ἔθετο ... Ἀριcτοφάνης γοῦν κτλ. meo quidem iudicio omnino vetant alium intellegi nisi Comicum. observatio non ea est, quam Eustathio ipsi non tribuamus. nam Aristophanem poetam ille secundum Homerum maxime adamabat et lectitabat, quod loci innumeri testantur ubi ὁ κωμικός ad partes vocatur. vocabulum μιcητία autem bis usurpavit Aristophanes, Av. 1620. Plut. 989.[97]) at dixerit quispiam, verbis quae sequuntur ἄλλοι δὲ (scil. γραμματικοί) κτλ. demonstrari praecedentibus quoque grammaticum esse intellegendum. sed qui Eustathi in talibus neglegentiam norunt, ista re sententiam meam non refutari concedent. confusiones scriptorum et grammaticorum haud raro apud nostrum invenias. duo exempla affero: p. 1395, 49 ... ἐκεῖθεν καὶ ὀβρίκαλα παρὰ Αἰcχύλῳ λεόντων cκυμνία τὰ δηλαδὴ καὶ ὄβριμα καὶ καλά. ἕτεροι δέ φαcιν, ὅτι τε ὄβρια καὶ ὀβρίκαλα λεόντων καὶ λύκων cκυ-

---

[97]) Fresenius (p. 70) putat Eustathium ea quae de μιcητία voce dicat e schol. Ar. descripsisse, sed ipse sibi repugnat, cum Eustathi illud Ἀριcτοφάνης ad Comicum, scholiastae verba οἱ περὶ Ἀριcτοφάνη ad grammaticum spectare iudicet. Eustathium a schol. non pendere verborum discrepantia docet.

μνία. p. 1625, 13 οἱ δὲ παλαιοὶ τὸν τοιοῦτον ταρcὸν καὶ ταρρὸν λέγουcιν, οἱ μεθ' Ὅμηρον δηλαδή, ἐν οἷc καὶ ὁ κωμικόc, οἵ καί φαcιν, ὅτι ταρρὸc τὸ τυροκομεῖον. — iam quaeritur unde verba ἄλλοι δὲ κτλ. hauserit Eustathius. est quaedam similitudo inter Eustathium et Photium (s. v. μιcήτη), sed magis concinunt Photius et Hesychius:

Phot. (Suid.)[98]) μιcήτη· τὴν καταφερῆ μιcήτην ἔλεγον, (οὐ παρὰ τὸ μῖcοc ἀλλὰ παρὰ τὸ μίcγεcθαι)· τὸ γὰρ μῖcοc [οὐκ] ἄποθέν ἐcτι τοῦ μιαίνεcθαι· ὃ γὰρ μιcεῖται, μεμόνωται καὶ ἀμιγέc ἐcτιν· (ἀλλ') οἱονεὶ μιcγητήν τινα οὖcαν, ὃ καὶ βέλτιον. καὶ τὸ ἐν παροιμίαc δὲ μέρει λεγόμενον 'περὶ cφυρὸν παχεῖα μιcήτη γυνή' κατά τι τοιοῦτο εἰρῆcθαι δοκεῖ. καὶ ὁ Κρατῖνόc που τοῦτ' ἔφη 'μίcηται δὲ γυναῖκεc ὀλίcβοιcι χρήcονται' (Mein. Com. II 202). τὸν δὲ ἁπλῶc μιcητὸν τὸν ἀνίκανον λέγει [λέγουcιν f.]. μεταφορικῶc δὲ καὶ ἐπὶ τῆc ἀπλήcτου κατὰ τὴν τροφὴν ἡ λέξιc τίθεται.

Hesych. μιcήτην· τὴν καταφερῆ λέγουcι μιcήτην· 'μίcηται δὲ γυναῖκεc ὀλίcβοιcι χρήcονται'. τὸν δὲ ἁπλῶc μιcητὸν τὸν ἀνίκανον. ἢ ἄπληcτον τῇ τροφῇ.

Photius et Hesychius sine dubio ab eodem auctore pendent, sive Photius ipse Diogenianum exscripsit accuratius quam Hesychius sive Diogenianus et Photi auctor ex eodem fonte hauserunt. Eustathium vero indidem sua habere ac Photium, concedere non possum Nabero nimis audacter affirmanti (Proleg. p. 77): 'vides Eustathium sequi eundem atque Photium, quem facile intelligimus esse Dionysium'. discrepant enim Photius et Eustathius hisce: a Photio non laudatur Sophro, non notatur discrimen vocabulorum μιcητή et μιcήτη, Eustathius ignorat monstruosum illud veriloquium vocis μιcήτη eiusque alteram significationem (ἄπληcτοc), nihil dicit de μιcητόc. verborum μιcήτη et μιcητή differentiam observavit Trypho ap. Ammon. p. 94 (Et. Gud. 395, 23) μιcητὴ καὶ μιcήτη διαφέρει παρὰ τοῖc Ἀττικοῖc, ὥc φηcι Τρύφων ἐν δευτέρῳ περὶ Ἀττικῆc προcῳδίαc· ἐὰν μὲν γὰρ ὀξυτονήcωμεν, cημαίνει τὴν ἀξίαν μίcουc, καθὰ καὶ ἡμεῖc ἐν τῇ cυνηθείᾳ προφερόμεθα, ἐὰν δὲ βαρυτονήcωμεν, τὴν καταφερῆ πρὸc cυνουcίαν. τὴν δὲ διαφορὰν τῶν cημαινομένων καὶ παρὰ Δωριεῦcί φαcι φυλάττεcθαι καὶ παρ' Ἴωcι. Aelium Dionysium Naber contendit usurpasse Tryphonem. equidem non video, unde eluceat locum Photianum fluxisse e Tryphone. differentiam a Tryphone observatam praeter Ammonium unus commemorat Eustathius, non exhibent schol. Aristoph. Hesychius Photius. iam si Hesychium Photiumque coll. schol. Ar. a Didymo hoc loco pendere statuimus, Eustathi auctor Didymi glossam et Tryphonis observationem videtur conflasse. testimonia Trypho indidem videtur habere ac Didymus:

---

[98]) Photi locum corruptum edidit Naber, quem non vidisse miror Photium e Suida esse supplendum: verba uncis ( ) inclusa e Suida addidi, οὐκ notavi.

nam verbis παρὰ Δωριεῦcι Sophronem, παρ' Ἴωcι Archilochum significari apparet. Aristophanes Byz. num utriusque auctor sit (Naber Proleg. p. 77), valde dubito, quoniam scholiasta Aristophanis, etiamsi verbis οἱ περὶ Ἀριςτοφάνη Aristophanem grammaticum significari concedamus, tantum de μιcητία voce quid Aristophanes iudicaverit (non de μιcήτη) adnotat. Aelius Dionysius autem, si Photius eum hoc loco adhibuit, non a Tryphone[99]) sed a Didymo pendet. Eustathius Aelium Dionysium hoc loco non secutus est. itaque facile crediderim cum Fresenio hunc locum Eustathianum ad Suetoni περὶ βλαcφημιῶν librum esse referendum, etsi pro certo affirmari non potest.[100])

Confidentius κύνειρα glossam a Fresenio omissam Suetonio tribuere mihi videor. tribus locis ab Eustathio commemoratur, bis una cum aliis glossis Suetonianis: Eust. p. 527, 45 (v. sup. p. 329) ὅθεν ἡ κωμικὴ βλαcφημία κενταύρους ἔπαιζε . . . ἔτι δὲ καὶ λασταύρους . . . ἡ δ' αὐτὴ καὶ παρὰ τὸν κύνα παίζει τὴν κύνειραν, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ δηλοῦται. p. 1821, 52 postquam de μύζουρις glossa disputavit, sic pergit: ὡς δὲ καὶ κύων ἐπὶ μορίου θήλεος[101]) κεῖται, ἡ εἰρησομένη κύνειρα δηλοῖ, et p. 1822, 15 ὡς δὲ κύων καὶ τῇ κωμῳδίᾳ ἐνέπηξε σκῶμμα γυναικεῖον, τὴν εἰρημένην κύνειραν, ἤγουν τὴν τὸν κύνα εὐρύουσαν [ὅπερ ἐστὶ ἐφελκομένην] . . ., παλαιὰ χρῆσις δηλοῖ ἐμφαίνουσα πρὸς ὁμοιότητα τοῦ κυνόσουρα εἰρῆσθαι τὸ κύνειρα.

Nullius auctoris excerpta suis commentis nugisque magis Eustathius corrupit quam Suetoni. etenim more aetatis suae maxime delectabatur etymologiis verborum excogitandis. quae Eustathi aliorumque hominum Byzantinorum commenta a veterum grammaticorum fragmentis ab illis traditis secernere non facile est, quoniam ne Alexandrinos quidem grammaticos veriloquiis abstinuisse et ipsos multa in iis iocose commisisse constat. Suetonius cum omnium maledictorum origines investigare sibi proposuisset, plurimis glossis veriloquia adscripsisse putandus est. hinc elucet quam facile fuerit Eustathio Suetonianam doctrinam inquinare suis commentis. horum studiorum archiepiscopi Thessalonicensis exemplum famosum suppeditat glossa huius capitis καcαλβάς, quod unum pro multis proferre liceat: καcαλβάς M derivat ἀπὸ τοῦ καλεῖν καὶ cοβεῖν.[102]) aliter Eust. p. 741, 28 τὴν δὲ αὐτὴν καcωρίδα καὶ καcωρῖτιν ἔλεγόν τινες καὶ καcαλβάδα παρὰ τὸ κάcαι καὶ τὸ ἄλλος καὶ τὸ βάζειν, οἱονεὶ

---

[99]) Quantum igitur Naberi coniecturae de Tryphone medio inter Aristophanem et Aelium Dionysium tribuendum sit, facile apparet. ab hoc enim loco profectus est (v. sup. not. 78). — [100]) Fortasse Eustathius verba βαρυτόνως πρὸς διαστολὴν τῆς ὀξυτονουμένης de suo adiecit: tum Eustathi auctor (Suetonius) ab uno Didymo pendet i. e. ab eodem a quo Hesychius et Photius. — [101]) Immo ἀνδρείου. cf. Hesych. Phot. s. v. κύων. Et. Mg. 549, 27. — [102]) Veriloquium Suetonio esse antiquius docent schol. Ar. Eq. 355 Eccl. 1106 Hesych. s. v. Et. Mg. 493, 28.

ἡ ἐν τῷ κοσμεῖσθαι ποτὲ μὲν ἄλλον ποτὲ δὲ ἄλλον βάζουσα ἤγουν φωνοῦσα καὶ καλοῦσα εἰς ἑαυτήν. ἐλέγετο διὰ τὴν τοιαύτην καὶ τὸ λοιδορεῖν κασαλβάζειν. οἱ δὲ γράφοντες καλσαβάς φασιν ὅτι ἴσως ἀπὸ τοῦ καλεῖν εἰς ἑαυτὴν καὶ σοβεῖν τοὺς ἐραστάς. nec de priore monstruoso veriloquio nec de scriptura καλσαβάς alibi quicquam inveni, sunt documenta ingenii Eustathiani. vulgaris illa derivatio ἀπὸ τοῦ καλεῖν καὶ σοβεῖν quamvis ridicula sit, tamen non offendit veteres, Suetonium Diogenianum scholiastam Aristophanis nec Etymologum. at bonum Eustathium offendit, qui optime in talibus exercitatus magis illam convenire animadvertit vocabulo καλσαβάς quam κασαλβάς. itaque si formam καλσαβάς tamquam alteram lectionem memorasset, etymologiam illam lectoribus probabiliorem se redditurum speravit. sed κασαλβάς ne veriloquio careret, novum effinxit ipsius ingenio dignum παρὰ τὸ κάσαι καὶ τὸ ἄλλος καὶ τὸ βάζειν.[103]) atque hoc loco Eustathium falsarium deprendimus testimonio codicis M ducti, idem aliis locis fieri potest. etiam ubi ML nos deficiunt, multis locis Eustathi aliorumque commenta e Suetonio removere licet veterum lexicorum testimoniis comparatis.

3. Ἐπὶ ἐκδεδιῃτημένων καὶ ἐξηταιρημένων ἀρρένων. Tredecim glossas exhibet M, quarum quattuor Eustathius omittit (βάκηλος, σχινοτρώξ, δεισσάης, χαλαίβασις); duas vero addit ἄστυτος (et Ἀστυάναξ p. 862, 41. 656, 63. 849, 53. 1283, 24), κολλοποδιῶκται (p. 1915, 14).

Ἀρρενώπαν Eust. p. 827, 29. 1412, 31 interpretatur τὸν ἀνδρόγυνον. paulo aliter p. 1571, 43 οὗπερ (scil. εἰδομαλίδου) ἀνάπαλιν ἔχοι ἂν ὁ παρὰ τῷ Κρατίνῳ ἀρρενώπας, τὰ μὲν ἄλλα γύνις ὤν, ἔχων δέ τι ἀνδρόμορφον. οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ ἀνδρόγυνοι λέγονται. haec quoque quin a Suetonio habeat Eustathius, propter εἰδομαλίδης glossam et Suetonianam formam ἀρρενώπας dubitari nequit. itaque Suetonius Suidae quoque auctor putandus est, qui eadem scribit s. v. ἄρρεν· ... καὶ ἀρρενωπὸς ὁ ἀνδρόγυνος. [καὶ ὁ ἀνδρεῖος ὁ στερρός]. λέγουσι δὲ οὕτω τὰ μὲν ἄλλα γύνιδας, ἔχοντας δέ τι ἀνδρόμορφον. cf. Nauck p. 167. idem vocabulum quarto loco commemorat p. 1490, 23 ... καὶ τὸ ἀνδρογύνοις, οἳ

[103]) Huius rationis fontes suos tractandi simile exemplum praebet Eustathius p. 729, 24, ubi Aristarchi interpretatione versus Homerici Θ 555 enarrata (cf. schol. A ad h. v.) sic pergit: τινὲς δέ, ὡς ἐν τοῖς Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου φέρεται, διχοτομήσαντες τὴν σελήνην ἐν τῷ φαεινὴν τὸ μὲν φάει παρώξυναν τὸ δὲ νῆν περιέσπασαν εἰπόντες τὴν τῷ φάει νῆν ὅ ἐστι νέην ἤγουν ἄρτι φωτίζεσθαι ἀρξαμένην, ὅτε αὐτῆς ἀμυδρῆς φαινούσης ἀριπρεπῆ τὰ ἄστρα φαίνεται. nihil usquam de hac scriptura φάει νῆν traditur (scholiasta L, qui idem narrat, ab Eustathio descripsit); equidem non dubito quin commentum sit Eustathi ipsius, cuius ansam dedit hoc scholion vetustum in VB traditum: οἱ μὲν τὴν ἄρτι φαίνεσθαι ἀρχομένην οἷον νέαν ἐν τῷ φάει ..., οἱ δὲ τὴν φύσει φαεινήν κτλ. eadem ni fallor Eust. apud Apionem et Herodorum invenit, sed verba οἷον νέαν ἐν τῷ φάει meram esse interpretationem poetae verborum cum non perspiceret, absurdam illam lectionem φάει νῆν effinxit.

καὶ ἀρρενόπαιδες λέγονται. ἀρρενόπαιδες corruptum est ex ἀρρενωπάδες. Suetonius autem scripsit ἀρρενῶπαι. itaque hoc loco Eust. non Suetonium sed lexicon rhetoricum ni fallor inspexit. Hesychius certe et lex. Bekk. formam ἀρρενωπάς exhibent: Hesych. ἀρρενωπάδες· ἀνδρόγυνοι. lex. Bekk. 466, 24 ἀρρενωποὺς καὶ ἀρρενωπάδας τὰς γυναῖκας [τοὺς γύνιδας f.] καλοῦσιν. Nauck p. 166 n. 6 apud Eust. p. 1490, 23 ἀρρενῶπαι δὲ legendum proposuit: neque enim ἀρρενωπάδες utpote femininum ferri posse. at si ἀρρενωπάς feminium esset, Hesychius non debebat ἀνδρόγυνοι interpretari; et lex. Bekk. ἀρρενωπούς et ἀρρενωπάδας idem significare docet.

Κόλλοψ κολλοποδιῶκται ἐκδρομάδες glossas una profert Eust. p. 1915, 14; sicuti p. 971, 39 longius excerptum Aristophaneum cum Suetoni de τηθαλλαδοῦς vocabulo verbis quibusdam miscuit (v. sup. p. 317), ita hoc loco excerpto Suetoniano fragmentum Aristophaneum immiscuit: p. 1915, 7 κόλλοψ primum illustrat e scholiis Homericis (φ 407), e Pausaniae et alterius cuiusdam lexicis, deinde p. 1915, 14 ad Suetonium transit verbis ἄλλοι δὲ γράφουσιν οὕτως (cf. Fresen. p. 70); ex eodem sine dubio descripsit verba (in M omissa) καὶ κολλοποδιῶκται οἱ ἄγριοι περὶ τὰ τοιαῦτα. tum Aristophanem laudat ἐν δὲ τοῖς τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους φέρεται ταῦτα· κόλλοπα κτλ. (quae ad caput περὶ τῶν ὑποπτευομένων pertinent); Eubuli versus ab Aristophane laudatus desinit in verba 'ἐς τοὺς κόλλοπας τοὺς ἐκδρομάδας': iam adiungit Eust. vocis ἐκδρομάδης interpretationem οἵπερ εἰσὶν οἵ, ὡς ἐρρέθη, ἀκολασταίνοντες ὑπέρακμα, λεγόμενοι ἐκδρομάδες ὡς παραδεδραμηκότες τὴν ὥραν καὶ ἀνάπαλιν ὄντες τοῖς πρῶτον ὑπηνήταις, quam nec Aristophanis nec Eustathi (Nauck p. 170 n. 5) sed Suetoni esse testatur M: ἐκδρομάδης [ἐκδρομάς l.]· ὁ παραδεδραμηκὼς τὴν ὥραν.

Βροτολοιγός glossam sic interpretatur Eust. p. 518, 41 καὶ ὅτι βροτολοιγὸς κοινότερον μὲν ὁ ἀνδροφόνος. [δύναται δέ ποτε σκωφθῆναι τοιοῦτος καὶ ὁ ἄτεχνος ἰατρός]. ὁ δὲ κωμικός, φασι, βροτολοιγὸν ἰδίως που ἔφη τὸν καὶ αἰσχρολοιχὸν λεγόμενον [κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ματιολοιχοῦ], διὰ τὸ τοὺς τοιούτους παραιτίους γίνεσθαι τοῦ μὴ κύειν γυναῖκας [καὶ οὕτως ἐπ' ὀλέθρῳ βροτῶν εἶναι]. M breviter explicat βροτολοιγός· οἱονεὶ βροτοφθόρος. Lobeck (Phryn. p. 573) 'Comicum βροτολοιχόν (fellatorem) ut intellegi voluisse ita scripsisse' credidit. quam coniecturam Fresenius (p. 134 n. 13) probare noluit et Suetonium βροτολοιγός scripsisse sibi persuasit, quod 'verba Eustathiana καὶ οὕτως ἐπ' ὀλέθρῳ βροτῶν εἶναι respondent excerpti M verbis οἱονεὶ βροτοφθόρος'. neuter videtur perspexisse, quid verbo βροτολοιγός significare voluerit Comicus, quid interpretatione βροτοφθόρος Suetonius. iure Lobeck in βροτολοιγός offendit; neque enim perspicuum, quomodo is qui homines pessumdet idem sit quod αἰσχρολοιχός. sed quod ille coniecit βροτολοιχός quid significet, ego non intellego. βροτολοιγός rectum est, modo iuste explicetur. videbimus infra

plurimis glossis cum Suetonio convenire Hesychium atque alterum suppleri ab altero. Hesychius autem hoc tradit: βροτολοιγός· ἀνθρωποκτόνος. αἱμοφθόρος. videsne eandem esse Suetoni eandem Hesychi interpretationem? nempe ὁ βρότος idem est quod αἷμα. iam res manifesta est: Homerus et Aeschylus (Suppl. 665) cum Martem βροτολοιγόν appellant, a βροτός vocabulo derivari volunt, Comicus ille cum fellatorem quendam βροτολοιγόν dixit, de βρότος vocabulo cogitavit et cogitari voluit. amant poetae Graeci τὸ ἐτυμολογεῖν. — Eustathi autem verba καὶ οὕτως ἐπ' ὀλέθρῳ βροτῶν εἶναι, si modo recte disputavi, excerpti M verbis οἱονεὶ βροτοφθόρος non respondent, sed ea obscurant et in errorem ducunt: Eustathius illa de suo adiecit, ut Suetoni interpretationem βροτοφθόρος, cuius veram significationem non perspexit, circumscriberet.

Ad hoc caput satis probabiliter coniecit Fresenius referendas esse glossas κυβάλης et σποδόρχης ab Eustathio p. 1431, 46 memoratas.

4. Εἰς πονηρούς. Triginta quinque glossas exhibet M, viginti tres Eustathius, viginti duas L. ἀλάστωρ glossam, quam sic interpretantur ML: ἀλάστωρ· ὁ πράττων τι μὴ δυνάμενον ἐν λιταῖς συγχωρηθῆναι ἤ, ὡς ὁ Χρύσιππος, ἐλάστωρ τις ὢν ἄξιος ἐλαύνεσθαι διὰ φόνον ἤ τι τοιοῦτον. τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ ἀλιτρὸς καὶ ὁ ἀλιτήριος, duobus locis Eust. tractavit p. 474, 21. 1415, 17, neutro Suetonium secutus. e lexico rhetorico eum sua habere (cf. Fresen. p. 135 n. 3) elucet comparatis lex. Bekk. 374, 22 Et. Mg. 57, 25. παλαμναῖος vero glossam in ML breviter explicatam (παλαμναῖος· ὁ ἐνεχόμενος μιάσματι) e Suetonio illustrasse mihi videtur Eust. p. 586, 2 παλαμναῖος οὐ μόνον κοινότερον ὁ βριαρόχειρ, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοχειρὶ κατὰ τοὺς παλαιοὺς φονεύων καί τινι μιάσματι ἔνοχος. [καὶ Ζεὺς δέ, φασι, παλαμναῖος ὁ τοὺς φονεῖς καταρρίπτων. καί τις δέ, φασι, ἀσπὶς παλαμναία ἐκαλεῖτο].[104]) ψογερὰ δὲ λέξις ἀεὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσι [δίχα Διὸς] ὁ παλαμναῖος. concinit Hesych. παλαμναῖος· ... φονεύς, ὁ αὐτοχειρίᾳ τινὰ ἀνελών, ὁ ἐνεχόμενος μιάσματι οἰκείῳ. e lexico rhetorico hunc Eustathi locum non esse depromptum (hoc videbatur Fresenio p. 135 n. 4), Photi s. v. παλαμναῖος discrepantia demonstrat.

Suetonium cum lexico rhetorico quodam conflavit Eust. p. 1864, 22, ubi copiose de Eurybato disputat exempli improbi hominis causa a scriptoribus non nunquam adhibito. cf. Fresen. p. 56 et infra.

Φηλήτης glossam tribus locis memorat Eustathius, quorum nullum Suetonio tribuere ausus est Fresenius (p. 137 n. 3). ac p. 194, 32 quidem vetera in Hesiodum scholia usurpavit (τινὲς τῶν παλαιῶν σχολιαστῶν Ἡσιόδου), p. 781, 12 aut eadem aut Choeroboscum (cf. eius Orthogr. 271, 30. Et. Or. 159, 27. Et. Mg. 794, 1). sed p. 1889, 1 Suetonium crediderim ab Eustathio esse adhibitum:

---

[104]) Verba καὶ Ζεὺς — ἐκαλεῖτο ut aliunde excerpta inclusi, quod a libri Suetoniani consilio abhorrent. cf. Et. Mg. 647, 45.

φηλήτου δὲ τοῦ εἰρημένου χρῆϲιϲ μὲν παρά τε Ἡϲιόδῳ (Op. 377) καὶ παρὰ Ἀρχιλόχῳ ἐν τῷ ʽφηλήτᾳ νύκτωρ περὶ πόλιν πολευμένῳ' (frg. 46) ἤγουν κλέπτῃ νυκτιλόχῳ. quae sequitur etymologiam (παρὰ τὸ ὑφελεῖν) non Suetonio videtur debere, etsi eam Trypho et Herodianus probarunt.

5. Εἰϲ ἀλαζόναϲ. Paucas huius capitis glossas congessit Eust. p. 1431, 47: κύβηβοϲ, ϲάβοϲ, ϲαβάζιοϲ, βάκχοϲ, βαβάκτηϲ, βάβαξ, ἐμμανήϲ, φλέδων. p. 1909, 57 addit Λαπίθηϲ, ἀλαζών. ML glossas κύβηβοϲ, ϲαβάζιοϲ, ἐμμανήϲ omittunt. κύβηβοϲ omittere Fresenius non debebat, quoniam reliquae omnes ut synonyma τοῦ κυβήβου ab Eustathio proferuntur.

6. Εἰϲ ἀγοραίουϲ καὶ πολυπράγμοναϲ καὶ φιλεγκλήμοναϲ. Docte et copiose de conviciis huius generis Suetonius videtur disputasse. viginti quattuor glossas exhibet M, quibus glossa κρόταλον addenda est ex Eustathio (p. 1471, 4), qui septem omittit (ϲυκοφάντηϲ, Λύκου δεκάϲ, κόβαλοϲ, κόβακτροϲ, κομψόϲ, λίϲπη, ϲπάλαθροϲ). de origine vocabulorum ϲυκοφάντηϲ et Λύκου δεκάϲ Suetoni enarratio in M excidit. in ϲυκοφάντηϲ glossa lacunam in M vel indicatam legimus: ϲυκοφάντηϲ· ἀπὸ δὲ τῆϲ περὶ τὸν ϲυκοφάντην ἱϲτορίαϲ ἐλέγετο ὁ φιλεγκλήμων καὶ ϲυκαϲτὴϲ καὶ ϲυκόβιοϲ καὶ ϲυκωρὸϲ καὶ ϲυκολόγοϲ καὶ ϲυκώδηϲ καὶ ϲυκοϲπαδίαϲ. sed supplere licet hoc fragmentum Suetonianum e schol. Ar. Plut. 873, ubi haec leguntur: ὁ ϲυκοφάντηϲ· οὕτω καλοῦνται οἱ ἐπηρεάζοντεϲ ἀπὸ τοιαύτηϲ αἰτίαϲ· τὸ παλαιὸν ἀπειρημένον ἦν ϲῦκα ἐξάγειν ἐκ τῆϲ Ἀττικῆϲ, τοῦ φυτοῦ κατ' ἀρχὰϲ θαυμαζομένου. τοὺϲ πικρῶϲ οὖν διερευνῶνταϲ τὸ τοιοῦτον οὕτωϲ ὀνομαϲθῆναι λέγουϲιν ἀπὸ τῆϲ ὀπώραϲ. παραϲχεῖν οὖν καὶ τοῖϲ ὁπωϲοῦν μάτην ἐγκαλοῦϲι τὴν ὀνομαϲίαν, ἅμα καὶ τοῦ φαίνειν τὸ ἐγκαλεῖν ἢ εἰϲ δίκην εἰϲάγειν δηλοῦντοϲ. ὅτι δὲ ἀπὸ τούτων γέγονεν, ἐκ τῶνδε δῆλον· ϲυκαϲτὰϲ γὰρ τοὺϲ φιλεγκλήμοναϲ ἔλεγον καὶ ϲυκοβίουϲ καὶ ϲυκωροὺϲ καὶ ϲυκολόγουϲ καὶ φιλοϲύκουϲ καὶ ϲυκώδειϲ καὶ ϲυκοϲπαδίαϲ, ἴϲωϲ ἀπὸ τοῦ πάνταϲ ἐγκλήματα ἐφέλκεϲθαι. ad ea Dindorf haec adnotavit: ʽscholion recentius — a Ravennate enim et Veneto libris abest — confictum maximam partem ex Et. Mg. s. v. ϲυκοφαντία et ϲυκοφάνται'. recens esse scholion eo confirmatur, quod apud Suidam, quem vetera in Aristophanem scholia fere exhausisse constat; non legitur. sed ex Et. Mg. confictum non est. nam Et. Mg. s. v. ϲυκοφαντία (p. 733, 38) parum cum schol. Ar. concinit, s. v. ϲυκοφάνται autem e contrario Etymologus scholiastam excerpsit, quoniam pauciora exhibet: Et. Mg. 733, 54 ϲυκοφάνται' οἱ ἐπηρεάζοντεϲ· καὶ φαίνειν γὰρ τὸ ἐγκαλεῖν· καὶ ϲυκαϲτὰϲ τοὺϲ φιλεγκλήμοναϲ ἔλεγον καὶ ϲυκοβίουϲ καὶ ϲυκωροὺϲ καὶ ϲυκώδειϲ καὶ ϲυκολόγουϲ καὶ φιλοϲύκουϲ. scholiasta Aristophanis illa ex ipso Suetoni libro περὶ βλαϲφημιῶν videtur descripsisse. — de Λύκου δεκάϲ delatorum convicii origine multa exstant veterum testimonia (maximam partem corrupta), quae omnia ad Eratosthenem reducenda sunt (cf. Bern-

hardy, Eratosthenica p. 214. Stojentin, de Pollucis auctoritate p. 69): Harp. s. v. δεκάζων. lex. Cantabr. s. v. Λύκος ἥρως. lex. rhet. Bekk. 236, 3. schol. Aesch. Tim. 84. Zenob. V 2 (= Hesych. Phot.² s. v. Λύκου δεκάς). Pollux VIII 121. Suetoni disputationem nimis decurtatam exhibent ML: Λύκου δεκάς· ὁ προδιδοὺς τὰς ὑποθέσεις συνήγορος. ὁ αὐτὸς καὶ λιθωμότης. λιθωμότης idem significare quod Λύκου δέκας nemo alius tradidit.

In Eustathi locis Suetonio assignandis quam caute agendum sit, exemplum docet glossae ἀρχολίπαρος. conspirant inter se ML Et. Mg. 151, 35. Eust. p. 210, 47. alter vero locus Eustathianus quem apposuit Fresenius, p. 1430, 27, a Suetonio removendus est quippe e lexico rhetorico deductus; magis enim concinit cum Hesychio quam cum Suetonio:

Eust. p. 1430, 27 ἰστέον δὲ ὅτι ... ἀρχολίπαροι οὐ μόνον οἱ λιπαροῦντες, ἵνα ἄρξωσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ λιπαινόμενοι ἐκ τοῦ ἄρχειν.	Hesych. ἀρχολίπαροι· οἱ λιπαροῦντες ἵνα ἄρξωσιν, ἢ ἐκ τοῦ ἄρχειν λιπαινόμενοι.

Suet. (ML Et. Mg. Eust. p. 210, 47) ἀρχολίπαρος· ὁ λιπαρῶν, ἵνα ἀρχῆς τύχῃ· ἢ ὁ ἐκ τοῦ ἄρχειν λιπαινόμενος· ὁ αὐτὸς καὶ ἀρχογλυπτάδης ὁ ὡσπερεὶ γλύφων τὰς ἀρχάς.

7. Εἰς μωροὺς καὶ εὐήθεις. Satis bonas huius capitis reliquias habemus apud Eust. p. 1669, 43, ubi quae Suetonius de stultorum conviciis a propriis nominibus derivatis (de Sanna Coroebo Margite aliis) disputaverat congesta sunt. M glossas exhibet sedecim, frg. Paris. duas κέπφος (§ 20) et ἄγγαρος (§ 21). accedunt ex Eustathio λάρος (p. 1522, 55)[105]), Σάννας (p. 1669, 43), Πολύδωρος (ibid.).[106]) omittit Eust. λέμφος[107]), ἄγγαρος[108]), Λάμια.[109])

8. Εἰς πρεσβύτας. Plures huius capitis glossas una congessit Eust. p. 1330, 12. 1431, 39. 1828, 9. viginti septem glossas exhibet M. addit Eust. σορέλλην (p. 1330, 12), omittit Τηθύς, κνίψ.

De Κυβήβη et Τηθύς anuum conviciis in M haec legimus: ... τὴν δὲ γραῦν ὁμοίως δι' ἀρχαιότητα κύβηκα καὶ τηθὺν ἐκάλει (videtur nomen poetae excidisse). pro κύβηκα corrupto Nauck (Mélanges Gréco-Romains III 171) scribendum esse coniecit Κυβήβην, ut 'deum mater' anus iocose diceretur. quae coniectura comprobatur Eustathi loco p. 1431, 39. quem locum utpote maxime memorabilem ad Eustathi rationem illustrandam accuratius tractare liceat:

---

105) Λάρος vocabulum apud Eustathium arte coniunctum cum glossis κέπφος οὗτος a Fresenio receptum non esse miror. cf. schol. Luc. Tim. 12. — 106) Πολύδωρος pro Πολύωρος scribendum est coll. Ael. V. H. XIII 15. post Polydorum de alio quodam loquitur Eust., cuius nomen excidit. fortasse Butalio intellegendus est, cf. schol. Ar. Plut. 990. — 107) P. 1761, 16 λέμφος Eust. ex Aristophane Byzantio deprompsit. v. sup. p. 290. — 108) Ἄγγαρος ab Eustathio p. 1854 ex Aelio Dionysio illustratur. — 109) Λαμνή in M corruptum est: Λάμια scribendum esse probabiliter coniecit Miller. cf. schol. Ar. Pac. 758. Vesp. 1035. Hesych. Phot. s. v.

Eust. p. 1431, 39 Ἰστέον δὲ ὅτι τε τὸ ‘μυρία εἰδέναι’ (β 16) διὰ γήρως πολυπειρίαν οὐκ ἀεὶ ἐπαινεῖται, διότι ἐπί τινων φυσᾷ καὶ ἐπαίρει φρένας. ὅθεν τυφογέροντες οἱ τοιοῦτοι καὶ τῦφοι[110]) καὶ τυφεδανοὶ σκώπτονται, εἰ καὶ ἄλλως τὰ τοιαῦτα συμβιβάζονται διὰ τὸ δεῖν [εἶναι] ἤδη τύφεσθαι τοὺς τοιούτους ἤγουν καίεσθαι νεκρικῶς. ὅθεν καὶ τυμβογέροντες οἱ αὐτοὶ καὶ σορόπληκτοι καὶ σοροπλῆγες. — Καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ‘κυφός’ (β 16) [οὗ πρωτότυπον ὁ κέκυφα παρακείμενος] λέγεται σκωπτικῶς [κατὰ συγγένειαν τοῦ φ πρὸς τὸ β] κυβάλης ὁ ὡσπερεὶ κυφός, ἐκ τοῦ κατακύπτειν συχνῶς· ὃν καὶ ἡμίανδρον καὶ ἡμιγύναικα καὶ σποδόρχην ἐβλασφήμουν. — Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δέ, φασι, κυφοῦ καὶ Κυβήβα διὰ τοῦ ᾱ ἢ Κυβήβη διὰ τοῦ η̄ ἡ Ῥέα· ᾗ, φασιν, ὁ κατεχόμενος ἢ καὶ ἄλλῳ δαίμονι καταχρηστικῶς κύβηβος ἐλέγετο, ὁ καὶ σάβος καὶ σαβάζιος καὶ βάκχος καὶ βαβάκτης καὶ βάβαξ καὶ ἐμμανὴς καὶ φλέδων. sunt excerpta e tribus libelli Suetoniani περὶ βλασφημιῶν capitibus. nullum fere verbum ipsius Eustathi, quamquam plurima sua esse simulat. ac prima quidem verba ἰστέον δὲ ὅτι — φρένας credas ab Eustathio esse praemissa verbis Suetonianis ὅθεν τυφογέροντες κτλ.: immo vero et ipsa Suetoniana sunt ab Eustathio tantum circumscripta et cum interpretatione versus Homerici conflata. Suetonius vocabula τυφογέρων τῦφος (τυφώδης?) τυφεδανός duplici ratione explicavit, aut a verbo τύφεσθαι aut a verbo τετυφῶσθαι derivari iussit. interpretationem posteriorem (verbo τετυφῶσθαι omisso) Eust. cum versu Homerico coniunxit, priorem verbis εἰ καὶ ἄλλως κτλ. adiecit. fideliter Suetoni interpretationem expressit M: τυφογέρων καὶ τῦφος καὶ τυφεδανός· ἀπὸ τοῦ δεῖν τύφεσθαι ὅ ἐστι καίεσθαι· ἢ διὰ τὸ τετυφῶσθαι τουτέστιν ἐπῆρθαι τὰς φρένας διὰ πολυπειρίαν. — tribus aliis senum conviciis τυμβογέρων σορόπληκτοι σοροπλῆγες commemoratis transit Eust. ad poetae verba ‘γήραϊ κυφὸς ἔην’ et ad aliud caput βλασφημιῶν. nam κυβάλης cum per se capiti εἰς πρεσβύτας convenire videatur, tamen ad id referri vetant synonyma quae simul recensentur ἡμίανδρος ἡμιγύναιξ σποδόρχης: omnes quattuor glossae capiti ἐπὶ ἐκδεδιῃτημένων vindicandae sunt (v. sup. p. 335). — verba ἐκ τοῦ αὐτοῦ δέ, φασι, κυφοῦ ad caput εἰς πρεσβύτας Eust. revertitur, si Naucki coniecturam sequimur. cum Κυβήβη autem cur κύβηβος coniunxerit, per se apparet. at κύβηβος a senum conviciis prorsus alienum est, nec haberemus quo referendum esset, nisi synonyma Eust. adiungeret. quae cum M in capite εἰς ἀλαζόνας proferat, κύβηβος quin eidem capiti ascribendum sit dubitari nequit (v. sup. p. 336).

Perinde atque Κυβήβη anus convicium Τηθύς videtur fuisse; nam et ea θεῶν μήτηρ appellatur: Ξ 201. 202 (ubi cf. schol.) Plat.

---

110) Τῦφος a scriptoribus Graecis ubique pro substantivo abstracto sumitur. nescio an τῦφος apud Suetonium corruptum sit pro τυφώδης.

Crat. 402b. Theaet. 180d. cf. Ovid. Fast. II 191. Metam. II 508 (canam Tethyn).

9. Εἰς ἀγροίκους. Tres tantum glossae huius capitis supersunt in M: ἀγρεῖος, κραδοφάγος καὶ κραδοπώλης. eaedem apud Eust. p. 1409, 63 χρῆσις δὲ ἀγρείου τοιούτου παρὰ τῷ εἰπόντι, ὡς οἱ ἄγροικοι (καὶ ἀγρεῖοι) καὶ κραδοφάγοι λέγονται καὶ κραδοπῶλαι, ὡς ἀπὸ φύλλων καὶ δένδρων ποριζόμενοι. verba καὶ ἀγρεῖοι a librariis omissa addidi.

10. Caput εἰς εὐτελεῖς στρατιώτας, cuius duas glossas ML exhibent τετρώβολος, διμοιρίτης, apud Eustathium non invenitur.[111])

11. Εἰς ἀπλήστους. Omnes huius capitis glossas undecim eodem ordine quo ML descripsit Eust. p. 1837, 39.

12. 14. Εἰς δούλους et ἀπὸ ἀριθμῶν capita in ML seiuncta ab Eustathio duobus locis conflata tractantur propter simile argumentum, p. 725, 28. 1542, 47. servorum convicia commemorantur στίγων, πέδων, στιγματίας, πεδήτης, παλίμβολος, τρίπρατος, numeralia τρισεξώλης[112]), τριπέδων, τρίδουλος, τρισοιζυρός, τρισκεκορημένος, ἑπτάδουλος.

13. Ἀπὸ ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δήμων. Quinque tantum glossas ex hoc capite servant ML Eust. p. 741, 20, tres ἀπὸ ἐθνῶν: κιλικίζειν, αἰγυπτιάζειν[113]), κρητίζειν, unam ἀπὸ πόλεων: λεσβιάζεν, unam ἀπὸ δήμων: αἰξωνεύεσθαι.

Praeter Suetonium num quis περὶ βλασφημιῶν scripserit non accepimus. verum tamen grammaticum Latinum rem sibi tractandam proposuisse a Graecis hominibus prorsus neglectam quis est qui credat? quamvis concedamus Suetonium fuisse Graecarum litterarum non minus studiosum quam Romanarum, ipsum tamen ad librum suum componendum carmina poetarum lyricorum fabulas comicorum opera philosophorum et oratorum Graecorum evolvisse ac perlustrasse ne speciem quidem habet probabilitatis. an Aristotelis librum περὶ δικαιοσύνης vel Chrysippi philosophi libros a Tranquillo inspectos esse censes? aetas qua floruit Suetonius quam paucos procreavit grammaticos, quos ingenii acumine iudicio doctrina cum aevi Alexandrini

---

[111]) Pausaniae Atticistae nomine tradit Eust. p. 1405, 29 τετρωβόλου βίος iocose dictum esse ἀντὶ τοῦ στρατιώτου μισθός. Suetonius respexit, ni fallor, Ar. Pac. 254 τετρώβολον τοῦτ' ἔστι, ubi τετρώβολον idem esse quod πολυτίμητον scholia adnotant. — διμοιρίτης illustrant lex. rhet. Bekk. 242, 23 schol. Luc. dial. mer. 9, 5. — [112]) Vocabula τρισεξώλης τρισοιζυρός τρισκεκορημένος composita esse negavit et dirimenda censuit Nauck Ar. Byz. p. 177 (idem ad Soph. Oed. Col. 372). contra disputavit O. Schneider (Jen. Litt. Ztg. 1848 p. 978). cf. Bergk ad Archil. frg. 129. — [113]) Eust. p. 1494, 9 e Stephano Byz. (s. v. Αἴγυπτος) hausit, p. 1484, 27 (ubi αἰγυπτιῶσαι scribendum pro αἰγυπτιάσαι) e lexico rhetorico coll. Suid. lex. Bekk. 354, 13 Et. Mg. 29, 21.

illustribus grammaticis Eratosthene Polemone Aristophane Aristarcho aliis apte comparares? non multa sunt hominum illius aetatis proprii ingenii propriaeque doctrinae documenta. satis illi plerumque habuerunt antecessorum copias exhausisse sparsasque undique congessisse ac lectorum usui accommodasse. nos autem quoniam adversa fortuna veteribus ac primariis fontibus Graecorum eruditionis grammaticae destituti sumus, contenti esse debemus eis quae epitomatorum manibus multifariam mutilata et corrupta aetatem tulerunt. sed nostrum est harum antiquae doctrinae reliquiarum primarios fontes indagare, pristinam librorum condicionem, si licet, restituere, suam cuique auctori observationem reddere, veterum praecepta observationesque liberare ab alienis atque ineptis Byzantinorum hominum additamentis. ac fontes quidem librorum grammaticorum illius aetatis investigare eo est valde difficile, quod in hoc λέξεων eruditionis genere incredibile quantum celeriter epitomatores sese excipiebant. excerpendi consuetudo tam amplum habebat spatium, ut non modo discipulus magistrum verum etiam aequalis aequalem exscriberet.

Agmen epitomatorum ducit Didymus Chalcenterus, qui totam fere grammaticorum Alexandrinorum doctrinam animo comprehendit ac permultis in poetas scriptoresque pedestris orationis commentariis et λέξεων syllogis et libris miscellaneis illustravit. a Didymo omnes fere pendent qui post eum in his studiis versati sunt. in quibus praeter ceteros insignis fuit Pamphilus, qui amplissimum et doctissimum lexicon glossarum et rerum notabilium (περὶ γλωσσῶν καὶ ὀνομάτων) κατὰ στοιχεῖον a Zopyrione quodam coeptum composuit, quod haud multo post a pluribus in epitomen redactum est. quare lexicographi minorum ordinum utrum Didymum an Pamphilum an huius epitomatores adhibuerint, plerumque difficile est intellectu, praesertim cum opus Pamphileum multo rarius diserte laudetur quam expilatum esse videatur.

Suetonius Tranquillus cum graece scriberet de Graecis vocabulis contumeliose usurpatis, quid mirum quod aequalium Graecorum consuetudinem imitatus est? etiamsi titulum libri περὶ δυσφήμων λέξεων ἢ βλασφημιῶν a Suetonio inventum iudicemns, argumentum certe βλασφημιῶν procul dubio etiam prius fuit tractatum, ut vix ullam glossam Suetonius primus illustrasse existimandus sit. scripsit Polemo Aristophanis Byzantii aequalis epistulam περὶ ἀδόξων ὀνομάτων (Athen. IX 409 d), cuius doctum de παράσιτος nominis usu proprio et ἀδόξῳ fragmentum servavit Athen. VI 234 d seqq. (Preller, Polem. frg. p. 114). in excerptis Suetonianis παράσιτος non memoratur, etsi βλασφημιῶν argumento optime convenit. sed simile vocabulum est τραπεζεύς in carminibus Homericis sine ulla vituperatione de canibus dictum (Χ 69. Ψ 173. ρ 309): Suetonius τραπεζεύς in convicia εἰς ἀπλήστους recepit, nempe quia non nulli contumeliose pro parasito sumebant (velut Aristias Phlias. ap. Athen. XV 686 a). consilio tamen Suetonius a Polemone discrepasse videtur. nam cum

Polemo vocabula quaedam, quae aetate sua ἄδοξον significatum accepissent, a veteribus ἀδόξως usurpata non esse demonstraret, Suetonius id egit, ut quae a veteribus poetis et scriptoribus iocose atque obscaene dicta erant congereret disponeret testimoniis ornaret origines obscaenae significationis indagaret.[114]) quod ad consilium efficiendum copiosae quae tum exstabant λέξεων collectiones satis multa suppeditabant. βλασφημίας maximam partem e comicorum poetarum fabulis esse repetitas consentaneum est. comico autem sermoni post Eratosthenem multi operam dederant, quorum observationes Didymus congessit atque iudicavit cum in peculiaribus in singulos poetas commentariis tum maxime in celeberrimo opere λέξις κωμική inscripto. nec minus grammatici Alexandrini et Didymus in lyricorum carminibus et tragicorum fabulis studium collocaverant. oratores quoque Atticos Didymus aliique perpetuis commentariis instruxerant, quibus perlustratis alii lexica rhetorica vel lexica decem oratorum composuerant.

Sed omnium optimum subsidium praebuit Pamphili lexicon praeclarissimum, ubi omnium generum poetarum et scriptorum glossae memorabiles κατὰ στοιχεῖον dispositae videntur illustratae fuisse. altera parte lexici (περὶ ὀνομάτων) res notabiles e variis studiorum generibus, ut ita dicam, encyclopaedica quadam ratione collectae et secundum argumenta erant tractatae.[115]) Pamphili lexicon in epitomen redegit Iulius Vestinus Suetoni fere aequalis, Vestini epitomen Diogenianus haud ita multo post (nam et is Hadriani floruit aetate) in formam etiam breviorem redegit.[116]) qua re facile apparet quanta apud omnes celebritate et auctoritate Pamphili lexicon tum fuerit. itaque ne Suetonium quidem in libris suis quos graece scripsit illud neglexisse cum temporum ratione probabile est tum eo confirmatur, quod Suetonius librum composuit 'Pratum' inscriptum sine dubis exemplum secutus Pamphili, sive eius Λειμών a lexico fuit diversuo sive illius lexici altera pars (περὶ ὀνομάτων).[117]) ac Reifferscheid cum unam certam libri περὶ βλασφημιῶν glossam ἀρχολίπαρος haberet, ea cum Hesychi gl. ἀρχολίπαρος comparata Suetonium Pamphilo usum esse auctore probavit. hac via a Reifferscheidio munita nunc, quoniam certa excerpta libri Suetoniani multo uberiora exstant, longius progredi et quod ille demonstravit iam accuratius

---

[114]) Praeter Suetoni librum cum Polemonis epistula Preller comparavit Dorothei περὶ τῶν ξένως εἰρημένων λέξεων (Phot. Bibl. cod. 156), quo de nihil fere accepimus. huc non pertinent, quos Nauck (p. 164 n.) laudavit, Iubae et Didymi libri περὶ διεφθορυίας λέξεως. cf. M. Schmidt, Didym. p. 15. — [115]) De lexici Pamphilei consilio ac dispositione cf. M. Schmidt, Quaest. Hesych. p. CLXX sqq., Hugo Weber in Philol. suppl. tom. III p. 470 sq. — [116]) Cf. Naber, Phot. Proleg. p. 19. Weber l. l. p. 468. 470. — [117]) Pamphili Λειμών peculiare opus an alterum lexici nomen fuerit, adhuc inter viros doctos non constat: cf. Meier Opusc. II 44. Schmidt l. l. p. CLXXXVI. Weber l. l. p. 474 n. 41. equidem credere malim 'Pratum' alteram lexici partem fuisse appellatam.

comprobare licet. Tranquillum praecipuum auctorem secutum esse Pamphilum comparatio docet cum Hesychio aliisque Pamphili pedisequis instituta.

Constat Diogenianum lexicon totius fere graecitatis composuisse Περιεργοπένητες inscriptum eiusque operis quasi alteram editionem curasse Hesychium Alexandrinum. proclive erat conicere Περιεργοπένητες et Diogeniani epitomen lexici Pamphilei (sive potius Vestinei) idem fuisse opus. et eam coniecturam probare studuerunt F. Ranke in commentatione 'de lexici Hesychiani vera origine et genuina forma' et Mauricius Schmidt in Quaestionibus Hesychianis, quibus assensus est Naber. atqui nec Suidas librum Περιεργοπένητες inscriptum nec Hesychi ad Eulogium epistula Diogeniani Epitomen commemorant. qua re commotus Welcker (Kleine Schriften II p. 542 sqq.) Rankei coniecturae adversatus Diogeniani Epitomen a Suida commemoratam secernendam esse affirmavit ab lexico Περιεργοπένητες inscripto Hesychiani lexici fonte. Welckeri causam suscepit Hugo Weber eamque contra Schmidtium probare studuit ('de Hesychii ad Eulogium epistula', Vimar. 1865. 'Untersuchungen über das Lexicon des Hesych' in Philol. suppl. tom. III (1867) p. 451—624). qua de quaestione quid sentiam, paucis exponam.

Narrat Hesychius in epistula ad Eulogium lexico suo praemissa primum omnium Diogenianum simul omnes omnium poetarum et scriptorum λέξεις secundum unamquamque litteram dispositas collegisse, cum priores lexicographi singulorum tantum poetarum vel poeseos aut pedestris orationis generum λέξεις contulissent, velut alii Homericas alii tragicas alii comicas alii rhetoricas; quorum copiis simul adhibitis Diogenianum lexicon κατὰ στοιχεῖον condidisse totius fere et poeticae dictionis et prosae orationis. haec Weber ab Hesychio e Diogeniani praefatione transscripta esse arbitratur; quare Pamphilum a Diogeniano non memorari miratus rem ita explicandam censet, ut Diogenianus Pamphili ratione non habita Περιεργοπένητες composuerit e Didymi aliorumque λέξεων syllogis peculiaribus; lexicon autem ab Epitome fuisse diversum e diversitate quoque consilii quod Diogenianus (in lexico suo condendo) et eius quod Pamphilus secutus esset efficere studuit. ac non idem fuisse opus lexicon Diogeniani et Epitomen satis bonis argumentis mihi videtur demonstrasse. at Pamphili ab Diogeniano in lexico componendo rationem non esse habitam equidem credere nequeo. nam qui Pamphili librum in epitomen redegisset, eum in altero et simili opere condendo prorsus illum neglexisse veri simile est? quod si fecisset, nonne suum ipsius laborem nihili existimasset? nam equidem Epitomen a Diogeniano prius esse confectam quam Περιεργοπένητες persuasum habeo. Pamphili lexicon, cum propter ingentem amplitudinem esset molestissimum, hominum usui aptius reddere studuit Vestinus, cum quod nonaginta quinque libris Pamphilus perfecerat libris ille triginta comprehenderet (Naber, Proleg. p. 20), quos Diogenianus in quinque

libros coegit. sed ne haec quidem forma omnibus videtur satisfecisse. quod cum Diogenianus intellexisset, Pamphilei operis forma abiecta novum lexicon καθ' ἕκαστον στοιχεῖον suo Marte componere instituit, quod omnibus studiosis in scriptoribus legendis utilissimum esset adiumentum: ἡγεῖτο γάρ, οἶμαι, μὴ μόνοις πλουσίοις ἀλλὰ καὶ τοῖς πένησι τῶν ἀνθρώπων χρησιμεύσειν τε καὶ ἀντὶ διδασκάλων ἀρκέσειν αὐτά, εἰ μόνον περιεργασάμενοι πανταχόθεν ἀνευρεῖν ταῦτα δυνηθεῖεν καὶ ἐγκρατεῖς αὐτῶν γενέσθαι (Hesych. ep. ad Eulog.). hoc igitur lexico efficere voluit Diogenianus, ut Pamphileo opere sine ullo detrimento careri posse homines existimarent. Περιεργοπένητες, quod ad argumentum spectat, nihil aliud erant nisi Epitome breviata; forma tantum plane diversa fuit.

Pamphilum, cum opus suum conderet, praecipuum auctorem sibi delegisse Didymum pro certo licet affirmare.[118]) itaque cur credamus Diogenianum apud Didymum quaerere maluisse ea quae e Pamphilo potuit repetere (vel ex epitome a se confecta)? et permultae glossae quae in Hesychi lexico leguntur olim in Pamphili libro exstabant, id quod comparatio lexici Hesychiani cum Pamphili fragmentis a Rankeo et Schmidtio instituta demonstravit. at e consensu Pamphili et Hesychi Weber colligendum esse negat Pamphilum Diogeniani fuisse auctorem, consensum ipse sic explicat, ut eosdem auctores adhibuerint Pamphilus et Diogenianus; Pamphili opus Diogeniano in lexico suo condendo non utile fuisse. est glossa Hesych. θηρίκλειος· κυλίκων εἶδος, ἀπὸ Θηρικλέως κεραμέως, quam Pamphilo auctore Athen. XI 471 a docta et copiosa disputatione illustrat: 'Diogeniano, inquit Weber, Pamphilum consuluisse nihil profuit: Didymum Diogenianus adhibuit copiis non necessariis dimissis' (de Hesychi epist p. 30. cf. Philol. l. l. p. 527). sane quidem 'copiis non necessariis dimissis!' nonne eas perinde dimittere potuit, si Pamphilum adhibuit? nonne eas iam dimiserat maximam partem in Epitome? Pamphili copiae num multo ampliores fuerint quam Didymi[119]) valde equidem dubito. sed Pamphilus varias de eisdem rebus grammaticorum observationes apud Didymum per commentarios et λέξεις et σύμμικτα dispersas una comprehendere studuit. cur Diogenianum eandem operam denuo suscepisse credamus? neque enim Didymi aliorumque lexica peculiaria ei sufficiebant, cum lexicon totius graecitatis exhibere sibi proposuisset. atque erravit Weber, cum ad unam omnes glossas Hesychianas ad certos scriptorum locos spectare affirmaret (Philol. l. l. p. 539). exstant apud Hesychium glossarum

---

[118]) Cf. Athen. XI 487 c . . . παρέθετο τὰ ἰαμβεῖα καὶ Δίδυμος καὶ Πάμφιλος i. e. 'Pamphilus Didymi compilator' (Schmidt Qu. Hes. p. LXVII). — [119]) Cf. Didymi frg. ap. Macrob. Sat. V 18 (Schmidt Didym. p. 84). quod Weber de duplici Didymi λέξεως κωμικῆς et τραγικῆς recensione coniecit, unam secundum argumenta vel poetas alteram secundum litteras dispositam vel σύμμικτον fuisse (de Hesych. epist. p. 41. Philol. l. l. p. 547), id probare non possum nec probasse quemquam audivi.

genera, quae non e lexicis ad certos scriptores pertinentibus sed e glossariis ut ita dicam realibus deprompta existimanda sunt: qua de re ad Schmidtium (Qu. Hes. cap. IX) remisisse satis est. talia autem unde facilius potuit repetere quam e Pamphilei lexici parte altera (περὶ ὀνομάτων)? idem valet de glossis ad certas gentes referendis (γλῶςςαι Λακωνικαί, Κρητικαί sim.), quarum collectiones ab antiquioribus grammaticis confectas Pamphilus transscripserat. quod cum satis constet, idem colligendum videtur de glossarum collectionibus sive ad certos scriptores sive scriptorum genera pertinentibus. omnes eius modi libros a Pamphilo iam adhibitos denuo perscrutari non opus fuit Diogeniano. quamquam non unicum Diogeniani fontem fuisse Pamphili lexicon existimo: grammaticos quosdam qui post Pamphilum scripserunt ab illo adhibitos esse non nego.

Similiter ac Diogenianus Pamphilum adhibuerunt ceteri et eiusdem et proximae aetatis lexicographi, Aelius Dionysius Pausanias[120]) Athenaeus Pollux[121]) Phrynichus[122]) Boethus.[123]) itaque ubi Hesychius cum eis conspirat, plerumque consensus ita explanandus est, ut communis auctor Pamphilus sit. atque eundem Suetonius Diogeniani aequalis in libris quos scripsit graecis adhibuit[124]), id quod excerptis Suetonianis cum Pamphili ceteris compilatoribus comparatis apparebit.

Non multae βλαςφημίαι in excerptis Suetonianis exstant, quarum notitiam uni Suetonio debemus. omnes numeravi duodequadraginta, quae alibi non commemorantur: (cap. 2) βορβορῶπις[125]) ἀναςυρτόλις[126]) πανδοςία λεωφόρος πολύυμνος[127]) μανιόκηπος[128]) χαλκιδῖτις[129]) μύζουρις κύνειρα, (3) ἄςτυτος[130]) Ἀςτυάναξ κυςολέςχης[131])

[120]) Non assentior Nabero Aelium Dionysium Pausaniamque auctore usos esse Diogeniano: Photius mea quidem sententia Diogeniani Periergopenetes ipse adhibuit. Weber (Philol. l. l. p. 549) contendit Diogenianum Aeli Dionysi Pausaniaeque lexica adhibuisse: quam sententiam non minus falsam probare frustra studuit Boysen (de Harpocr. lexici font. p. 61). — [121]) Pollux fortasse Vestini epitomen Pamphileam compilavit (v. sup. p. 325). — [122]) Phrynichus non Pamphili lexicon sed Diogeniani Epitomen videtur usurpasse (cf. schol. Hermog. ap. Bekk. An. Gr. III 1073. Naber Proleg. p. 26). — [123]) Boethum philosophum Stoicum et grammaticum principem fuisse auctorem scholiastae Platonis eundemque a Photio haud raro adhiberi demonstravit Naber (Proleg. p. 54 sqq.). Boethus autem cum alios tum praecipue Pamphilum auctorem secutus est; passim etiam Diogeniani Περιεργοπένητας inspexit, unde quater Diogenianus a schol. Plat. laudatur; falso enim Naber statuit Boethum Diogeniani mentiones debere Aelio Dionysio. — [124]) Suetonium usque ad Didymum regressum esse (Fresen. p. 78) non magis est probabile quam Diogenianum. et in λέξει κωμικῇ non omnes invenit βλαςφημίας, cum apud Pamphilum longe plurimas exstitisse credibile sit. — [125]) Neutram formam exhibet Hesych. βορβορωπόν. v. sup. not. 95. — [126]) Cf. Hesych. ἀναςεςυρμένη. Mein. Com. III 272. — [127]) Contumeliosum significatum glossarum λεωφόρος πολύυμνος cπάλαθρον δοῖδυξ τορύνη alii ignorant. — [128]) Cf. Hesych. Phot. κῆπος. — [129]) Χαλκιδίζειν idem esse quod γλιςχρεύεςθαι testantur Plut. Prov. I 84 Suid. Eust. p. 279, 18. — [130]) Ἄςτυτοι titulus fuit fabulae cuiusdam Eubuli comici (Athen. II 69c). ʽἄςτυτος οἶκοςʼ dixit Xenarchus Com. III 614. — [131]) Cf. Hesych. s. v. κυςός.

χάσκαξ[132]) χαλαίβασις[133]) ἐκδρομάς κυβάλης σποδόρχης, (4) χλαινοθήρας σκοτομήδης μινυθώδης, (6) συναγωγεύς[134]) σπάλαθρον δοΐδυξ τορύνη, (8) σορόπληκτος[135]) Κυβήβη Τηθύς λιμοκίμβιξ κυμινοκίμβιξ[136]) συκοτραγίδης, (11) γαστεροπλήξ τραπεζολοιχός μεσσηγυδορποχέστης, (14) τρισεξώλης τριπέδων τρισοιζυρός τρισκεκορημένος ἑπτάδουλος. ceterae omnes pari vel simili modo apud lexicographos illustrantur. maxime omnium cum Suetonio conspirat Hesychius, ut haud paucis locis alter alterum fere expressisse videatur. quantus sit consensus, exempla quaedam integra descripta doceant. ordinem sequor capitum Suetonianorum: Suet. ap. Eust. p. 1329 Suid. s. v. μυσάχνη: Ἀρχίλοχος δὲ παχεῖαν καὶ δήμιον (v. sup. note 94) ἤγουν κοινὴν τῷ δήμῳ καὶ ἐργάτιν. Hesych. ἐργάτις· τὴν Νεοβουλείαν λέγει, ὡς (καὶ addendum videtur) παχεῖαν.

Suet. ap. Eust. p. 863, 29 ... Ἄλεξις ὁ κωμικὸς λευκόπυγον ἔφη τὸν ἄνανδρον, οὗ ἔμπαλιν μελαμπύγους τοὺς ἀνδρείους ἔλεγον, ὅθεν καὶ παροιμία τὸ 'οὔπω μελαμπύγῳ ἐνέτυχες' (cf. Zenob. Prov. V 10). Hesych. λευκόπυγος· ὁ ἄνανδρος· ἔμπαλιν δὲ μελαμπύγους τοὺς ἀνδρείους ἔλεγον. cf. Phot. λευκοπύγους.

Suet. (M) βάκηλος· ὁ ἀπόκοπος, ὃν ἔνιοι γάλλον λέγουσι. Hesych. βάκηλος· ... ἢ ὁ ἀπόκοπος, ὁ ὑπ' ἐνίων γάλλος. cf. Phryn. Lob. p. 272.

Suet. (M) κνώδαλον· θηρίον· πλεονάζει δ' ἐπὶ τοῦ θαλασσίου ἀπὸ τοῦ ἐν ἁλὶ κινεῖσθαι. Hesych. (schol. Plat. Ax. p. 365c) κνώδαλα· κυρίως τὰ θαλάττια· κνώδαλα γάρ ἐστι τὰ ἐν τῇ ἁλὶ κινούμενα...

Suet. ap. Eust. p. 537, 42. 1909, 55 (M) Λαπίθης· ὁ αὐχηματίας· ἀπὸ τοῦ λαοὺς εἰς ὄπιν ἄγειν καὶ ἐπιστροφήν ἐν τῷ περιαυτολογεῖσθαι. excidit verbum unde Λαπίθης derivari voluit Suetonius: scribendum est ἀπὸ τοῦ (λαπίζειν ὅ ἐστι) λαοὺς κτλ. atque sic Hesych. λαοπίζειν ἢ λαπίζειν· τοὺς λαοὺς εἰς ὄπιν ἄγειν καὶ ἐπιστροφὴν διὰ τῆς ἀλαζονείας.

Suet. ap. Eust. p. 1669, 44 (M) Κόροιβος· ὁ εὐήθης· ἀπὸ τοῦ Μύγδονος Φρυγὸς τὸ γένος, ὃς δοκεῖ ὕστατος τῶν ἐπικούρων ἀφικέσθαι τῷ Πριάμῳ δι' εὐήθειαν. Hesych. (Zenob. IV 58)[137]) Κόροιβος· ἠλίθιος καὶ μωρός· ἐπὶ γὰρ τοῦ μωραίνοντος ἔταττον τὸν

[132]) Ar. Vesp. 695 σὺ δὲ χασκάζεις τὸν κωλαγρέτην (schol. ἀντὶ τοῦ ἐπιτηρεῖς). — [133]) Vocabulum similiter compositum est χαλαίρυπος ap. Cratin. Com. II 212. — [134]) Cf. Lys. XII 43, ubi scribendum est συναγωγεῖς μὲν τῶν συνωμοτῶν, ἄρχοντες δὲ τῶν πολιτῶν. Cf. Boeckh Staatsh. d. Athen. II 253 seqq. — [135]) Cf. Phryn. Bekk. 63, 10 σοροδαίμων (Plut. Mor. p. 13B). — [136]) Cf. Ar. Vesp. 1357 κυμινοπρίστης. — [137]) Quod Zenobius multis locis cum Pamphilo eiusque compilatoribus congruit, sine dubio inde explicandum est, quod uterque e Didymi copiis hausit. Zenobius se sui operis maximam partem Didymo debere ipso libri sui titulo profitetur. sed proverbia quaedam in aliis quoque Didymi libris commemorata ac tractata fuisse consentaneum est. ut hunc locum, de quo agimus, et in proverbiis exstitisse sub lemmate Κοροίβου ἠλιθιώτερος (Zenob.) et in λέξει κωμικῇ (cf. schol. Ar. Ran. 990) sub lemmate Κόροιβος (Hesych.) statuere licet.

κόροιβον ἀπὸ Κοροίβου τινὸς μωροῦ καὶ ἠλιθίου μετάγοντες, ὃν οἴονται τὸν Μύγδονος εἶναι παῖδα τοῦ Φρυγός.[138])

Suet. ap. Eust. p. 1837, 39 (ML) ἐνθεσίδουλος· ὁ ψωμόδουλος· ἔνθεσις γὰρ ὁ ψωμός. Hesych. ἐνθεσίδουλος· ψωμόδουλος. ἔνθεσις ὁ ψωμός.

Suet. ap. Eust. p. 725, 30. 1405, 7 παλίμβολος, τρίπρατος καὶ πολλάκις ἀπημπολημένος. Hesych. παλίμβολος· ἀκατάλληλος, ἀνάρμοστος, ἀπερίστατος. τρίπρατος, ὁ πολλάκις ἐπὶ μεταβολῇ ἀπημπολημένος . . .[139])

In aliquot aliis glossis consensum iam commemoravimus: κασαλβάς (v. sup. p. 332), παλαμναῖος (sup. 335), ἀρχολίπαρος (sup. p. 337). haec sufficiant. ceteras lexici Hesychiani glossas cum Suetonio comparandas tantum enumerasse satis habeo: cf. Hesych. λάσταυρος, χαλιμάς, σποδησιλαύρα, χαμαιτύπη, σατύρα, κόλλαπες, λεωργός, Κιλλικῶν, λαίθαργος (λάθαργος λήθαργος), λιρός (λειριόεντα), ἀποφράδες, στόμις, βάβαξ, φλέδων, ἀλαζών, συκοσπαδίας, σπερμολόγος, πυρπαλάμης, στρεψίμαλλος, βώμαξ, βωμολόχος, κομψούς, ἐγγλωττογάστορες, γλώσσασπις, Κόδρους, κέπφος, ὦτος, Σάννας, Μαργίτης, ἄγγαρος, Λάμια, Κρόνοι, Ἰαπετός, σαπρόν, παρεξηυλημένος, γράπιν[140]), μυσάλμαι[141]), κραδοφάγος, γάστρις, γαστρίμαργος, τραπεζεύς, κνισολοιχός, στίγων. commemoravi tantum eas quae manifesto cum excerptis Suetonianis conspirant, omisi quae librariorum neglegentia corruptae et mutilatae exhibentur. ex illis iam apparet eius modi concordiam aliter explicari non posse nisi ut eundem auctorem a Suetonio eundem a Diogeniano adhibitum esse statuamus.

Pergamus ad reliquos quos supra dixi lexicographos Aelium Dionysium Pausaniamque Athenaeum Pollucem Phrynichum Boethum, quos, quoniam et ipsi a Pamphilo pendent, haud raro cum Suetonio congruere consentaneum est. quod maxime in Phrynichum valet, qui in Praeparatione Sophistica peculiariter de huius argumenti glossis videtur egisse[142]), si Photio fides habenda est sic narranti (Bibl. Cod. 158): αὐτὸς δὲ διακρίνεσθαί φησιν τὰς συνειλεγμένας αὐτῷ φωνὰς τοῦτον τὸν τρόπον· τὰς μὲν γὰρ αὐτῶν ῥήτορσιν ἀποδεδόσθαι, τὰς δὲ τοῖς συγγράφουσι, τὰς δὲ συνουσίαις ἐφαρμόζειν, ἐνίας καὶ εἰς τὰς σκωπτικὰς ὑπάγεσθαι λαλιάς, ἢ καὶ εἰς τοὺς ἐρωτικούς

---

[138]) Cf. Serv. Verg. Aen. II 341: hic Coroebus filius Mygdonis et Anaximenae fuit . . . hunc autem Coroebum stultum inducit Euphorion, quem et Vergilius sequitur. — [139]) Et Mg. 648, 55 παλίμβολος· ὁ τρίπρατος καὶ ἀποδόκιμος καὶ ὁ πολλάκις τῇ μεταβολῇ ἀπημπολημένος κτλ. cf. Harp. s. v. Mein. Com. IV 626. 201. — [140]) Hesych. γράπιν· . . . καὶ ῥυσσόν, ἀπὸ τοῦ γραμμὰς ἔχειν τὰς ῥυτίδας (Et. Mg. 239, 31). eisdem verbis Suet. ap. Eust. p. 633, 56 (ML) γράπτης interpretatur. utrumque corruptum videtur. — [141]) Hesych. μυσάλμαι· πολὺ πεινῶντες καὶ (οὐκ) ἐσθίοντες: sic scribendum est; falso Schmidt πίνοντες. — [142]) Cf. Welcker Kleine Schriften II 564. Nauck Ar. Byz. p. 164 n. aliter (et nescio an rectius) Photi verba interpretatur Weber Philol. l. l. p. 483.

ἐκφέρεcθαι τρόπουc. sed uberrimi illius operis misera tantum fragmenta ad nos pervenerunt (Bekker Anecd. Gr. I 3—74). — ad lexicographos illos accedunt scholia in Aristophanem vetera, quae, cum Didymum praecipuum auctorem habere constet, haud raro cum Pamphili sectatoribus concinunt. idem valet de Harpocratione, qui non a Pamphilo vel eius compilatoribus pendet, sed praecipue lexica decem oratorum e Didymi commentariis in oratores scriptis magnam partem composita videtur adhibuisse.

Iam exempla quaedam proferam ad consensum Suetoni et lexicographorum illorum demonstrandum. in βλαcφημίαιc εἰc πονηρούc Suetonius vocabulum βυcαύχην interpretatus est. in ML haec tantum servantur: βυcαύχην ὁ ἐπιβουλευτικόc. accuratius excerpsit Eust. p. 838, 18 ... τροπικώτερον ὁ βυcαύχην[143]) ψόγον δηλοῖ· cημαίνει γὰρ τὸν ἐπιβουλευτικόν, ὥc φαcιν οἱ παλαιοί. καὶ ἴcωc φυcιογνωμονικῶc ἐρρέθη, ὡc ἀπὸ ζῴων, ὅcα λοχῶντα ἢ ἄλλωc θυμούμενα cιμοῦcι τοὺc αὐχέναc ἐν τῷ μέλλειν ἐμπηδᾶν. idem vocabulum Aelius Dionysius et Pausanius explicant ap. Eust. p. 207, 4 Διονύcιοc γὰρ Αἴλιόc φηcιν ὅτι βυcαύχην ὁ τοὺc ὤμουc cυνέλκων ἐπὶ τὸν τράχηλον. Παυcανίαc μέντοι φηcὶν ὅτι βυcαύχην ὁ τὸν αὐχένα cυνέχων καὶ τοὺc ὤμουc ἀνέλκων. Aeli Dionysi glossam e Photio (nunc mutilo) descripsit Suidas: βυcαύχην· ὁ τοὺc ὤμουc cυνέλκων ἐπὶ τὸν τράχηλον. cum Pausania concinit fere Hesychius: βυcαύχην· ὁ cυνέλκων τὸν τράχηλον καὶ τὸν αὐχένα μικρὸν ποιῶν καὶ τοὺc ὤμουc ἀνέλκων.[144]) neget fortasse quispiam ullum exstare consensum inter Suetonium et Atticistas Hesychiumque. iam vero in Pollucis Onomastico II 135 haec leguntur: βυcαύχην δὲ ὁ τοὺc μὲν ὤμουc ἀνέλκων τὸν δὲ αὐχένα cυνέλκων, ὃν ἐπίβουλον Ἀριcτοτέληc φυcιογνωμονεῖ. vides Suetonium et Atticistas Hesychiumque invicem se supplere. e Pollucis loco Eustathi verba καὶ ἴcωc φυcιογνωμονικῶc κτλ. e Suetonio descripta esse apparet. exemplum est memorabile.

ἀποφράδεc ἡμέραι quid in iure publico Atheniensium significaverint constat. Suetonius in βλαcφημιῶν capite εἰc πονηρούc etiam de hominibus nefariis ἀποφράc dictum esse docuit. sed ex eius disputatione haec tantum servavit M: ἀποφράc· ἀπὸ τῶν μελαινῶν ἡμερῶν. supplent Suetonium Hesychius Phrynichus Etym. Mg.: Hesych. ἀποφράδεc· ἡμέραι ἑπτὰ οὕτωc ὀνομαζόμεναι, ἐν αἷc ἐναγίζουcι τοῖc νεκροῖc. μεταφέρουcι δὲ τὴν λέξιν καὶ ἐπὶ τοὺc πονηρούc. Phryn. Bekk. 5, 8 ἄνθρωποc ἀποφράc· ἀποφράδεc ἡμέραι, καθ' ἃc ἀπηγόρευτό τι πράττειν. cημαίνει

[143]) Falso Eust. ubique βυccαύχην scribit. legitur βυcαύχην ap. Xenarch. Com. III 614. — [144]) Frustra hunc Hesychi locum usurpavit Boysen (de Harpocr. lexici font. p. 63) ad demonstrandum Diogenianum non solum auctores habuisse Aelium Dionysium Pausaniamque Atticistas sed etiam saepe horum verba conflasse inter sese. quae coniectura hoc Hesychi loco quantum non comprobetur apparet.

οὖν τὸν οἷον ἀπαίσιον καὶ ἔξεδρον καὶ ἐπάρατον ἄνθρωπον. (Εὔπολις·)

συνέτυχεν ἐξιόντι μοι
ἄνθρωπος ἀποφρὰς καὶ βλέπων ἀπιστίαν (Mein. Com. II 557).

Et. Mg. 131, 19 ... καὶ τοὺς πονηροὺς δὲ ἀποφράδας ἐπιθετικῶς ἐκάλουν, οἷον

ἄνθρωπος ἀποφρὰς καὶ βλέπων ἀπιστίαν.

ἐγγλωττογάστωρ est βλασφημία εἰς ἀγοραίους, quam sic interpretatur Suetonius ap. Eust. p. 1471, 4 (M): ὁ ἀπὸ τῆς γλώττης διατρεφόμενος. itidem Aelius Dionysius ap. Eust. p. 1825, 14 Suid. ἐγγλωττογάστορες· οἱ ἀπὸ γλώττης ζῶντες. nec aliter Hesych. ἐγγλωττογάστορες (ε num. 290)· οἱ ἀπὸ τοῦ λέγειν βιοτεύοντες. atque ita pro γλωττογάστορες scribendum videtur apud Pollucem II 109 καὶ γλωττογάστορες παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἀπὸ τῆς γλώττης βιοῦντες. cf. Ar. Av. 1695. 1702.

σπερμολόγος et σπερμονόμος convicia sunt eiusdem hominum generis (ἀγοραίων), quorum originem sic enarrat Suetonius ap. Eust. p. 1547, 55 ὁ δὲ κυρίως, φασί, σπερμολόγος καὶ σπερμονόμος εἶδός ἐστιν ὀρνέου λωβώμενον τὰ σπέρματα. ἐξ οὗ οἱ Ἀττικοὶ σπερμολόγους ἐκάλουν τοὺς περὶ ἐμπόρια καὶ ἀγορὰς διατρίβοντας διὰ τὸ ἀναλέγεσθαι τὰ ἐκ τῶν φορτίων, φασίν, ἀπορρέοντα καὶ διαζῆν. ἐκ τούτων δὲ τὴν αὐτὴν ἐλάγχανον κλῆσιν καὶ οἱ οὐδενὸς λόγου ἄξιοι. proxime ad Suetonium accedit Etym. Sorb.[145]) ap. Gaisf. Et. Mg. 723, 43 σπερμολόγος· ὅτι μὲν τὸ κύριον πτηνόν ἐστι κολ(ο)ιῶδες ζῷον τὸ ὄνομα λαβὸν παρὰ τὸ τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα ἐκλέγειν, [δῆλον] παρ' ὃ καὶ οἱ σπείροντες ἐπαμῶνται τὴν γῆν τοῖς σπέρμασιν. ἐκ μεταφορᾶς δὲ ἔλεγον τοὺς περὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τοὺς λιμένας διατρίβοντας, οἱ [οἷον f.] τὰ ὁπωσοῦν ἐκ τῶν σάκκων ἐκπίπτοντα ὄσπρια κάρυα ἰσχάδας ἐκλέγοντες [-ας l.]. περὶ τοῦ ὀρνέου Ἀριστοτέλης ἔφη καὶ ὁ Μύνδιος [τὸν σπερμόλογον]. οἱ δὲ κολουρίς. breviter Hesych. σπερμόλογος· φλύαρος. καὶ ὁ τὰ σπέρματα συλλέγων. καὶ κολοιῶδες ζῷον. idem σπερμονόμος· τὰ αὐτά. accurate exponit Harpocr. σπερμολόγος· Δημοσθένης ὑπὲρ Κτησιφῶντος (126). λέγεταί τι μικρὸν ὀρνιθάριον κολοιῶδες σπερμολόγος, ὠνομασμένος ὡς ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τὰ σπέρματα ἀναλέγειν, οὗ μνημονεύει Ἀριστοφάνης ἐν Ὄρνισιν (232. 579). λέγεται οὖν ἀπὸ τούτου ὁ εὐτελὴς καὶ εὐκαταφρόνητος ἄνθρωπος καὶ ἴσως ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων διαζῶν σπερμολόγος. praeterea cf. schol. Ar. Av. 579 Phot. s. v. σπερμολόγος.[146])

βλάξ vocabulum, quod in βλασφημίαις εἰς μωροὺς καὶ εὐήθεις exstat, sic enarrat Suetonius ap. Eust. p. 1405, 32 ... βλὰξ [βλακὸς] ὁ καταβεβλημένος οἷον καὶ μὴ δυνάμενος ὀρθοῦσθαι διὰ τρυφὴν

145) Cf. supra not. 91. — 146) Lepidum Alexidis dictum narrat Athen. VIII 344c: Ἄλεξις δ' ὁ ποιητὴς ἦν ὀψοφάγος, ὡς ὁ Σάμιός φησι Λυγκεύς. καὶ σκωπτόμενος ὑπό τινων σπερμολόγων εἰς ὀψοφαγίαν ἐρομένων τε ἐκείνων τί ἂν ἥδιστα φάγοι, ὁ Ἄλεξις ‘σπερμολόγους, ἔφη, πεφρυγμένους’.

ἢ καὶ εὐήθειαν. ὅθεν, φασί, καὶ βλάξ, ἰχθὺς τέλεον ἀχρεῖος ὡς μηδέν τι ζῷον ἐσθίειν αὐτοῦ. καὶ βλακεύεσθαι δὲ τὸ μωραίνειν καὶ βλακεύματα αἱ εὐήθειαι. similiter Hesych. βλάξ· μωρός. ἀπό τινος ἰχθύος δυσώδους. ἢ ὁ διὰ νωθείαν ἡμαρτηκὼς ἐν τοῖς προδήλοις. id. βλακεύειν· μωραίνειν. εἴρηται δὲ ἀπὸ ἰχθύος καλουμένου βλακός. alteram vocis originem addit Boethus, cuius doctrinam servarunt schol. Plat. Polit. p. 307c et accuratius Photius ab Et. Mg. 199, 5 Suid. s. v. βλᾶκα compilatus: schol. Plat. Polit. p. 307c βλακικά· εὐήθη, μωρά, ἀνόητα, ἀπὸ ἰχθύος καλουμένου βλακὸς ὁμοίου σιλούρῳ, ἀχρήστου τοσοῦτον, ὡς μηδὲ κυνὶ βρώσιμον εἶναι. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας. Suid. Et. Mg. 199, 5 βλᾶκα· [αἰτιατική]. τὸν εὐήθη καὶ ἀνόητον. εἴρηται δὲ ἀπὸ ἰχθύος τινὸς ὁμοίου σιλούρῳ ἀχρήστου ὄντος, ὥστε μηδὲ κύνα αὐτῷ χρήσασθαι. (Πλάτων) Πολιτείας δ'. 'βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος' (Rep. IV 432d), ὡς εἰ λέγοι τις πνευμονιᾶν [πνευματικόν coni. Bernhardy]· ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζῴου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μέμνηται καὶ Ἀριστοτέλης. καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ τέλος τι βλακεννόμιον, ὃ οἱ ἀστρολόγοι τελοῦσιν διὰ τὸ τοὺς μωροὺς εἰσιέναι πρὸς αὐτούς.

Simile stultorm convicium fuit ὦτος, quod Suetonius ap. Eust. p. 1522, 57 (M) sic interpretatur: ὦτος· εἶδος ὀρνέου μιμηλοῦ πρὸς τοῖς ὠσὶ τὰς πτέρυγας ἔχοντος ὁμοίου γλαυκί, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν (H. A. VIII 12). οὕτω δὲ καὶ τοὺς εὐεξαπατήτους ἔλεγον. διὸ καὶ ἡ κωμῳδία σκώπτουσα τοὺς Ἀθηναίους 'ὦ μόνοι ὦτοι τῶν Ἑλλήνων' ἔφη (Mein. Com. V 121), λοιδοροῦσα ἐκείνους ὡς ῥᾷον ἀπατωμένους οἷς ἀκούουσιν.[147]) Athenaeus IX 390 (ex quo descripsit Eust. p. 1687, 54) Aristotelis locum integrum describit, deinde pergit: ἀνθρωποειδὴς δέ ἐστι τὴν μορφὴν καὶ πάντων μιμητής, ὅσα ἂν ἄνθρωπος ποιῇ. διόπερ καὶ τοὺς ἐξαπατωμένους ῥᾳδίως ἐκ τοῦ τυχόντος οἱ κωμικοὶ ὤτους καλοῦσιν. tertius eadem scribit Aelius Dionysius ap. Eust. p. 561, 5 (Suid.): Αἴλιος δὲ Διονύσιος οὕτω περὶ τούτου φησίν· ὦτος, ὄρνεον ὃ περὶ τὰ ὦτα ἔχει πτερύγια. τοῦτο ἐπαινούμενον καὶ ἀντορχούμενον ὥσπερ ὁ νυκτικόραξ ἁλίσκεται. διὸ τοὺς χαύνους καὶ κενοδόξους ὤτους ἐκάλουν. quibus apud Eust. praecedunt haec: ὦτος δὲ τό τε κύριον, ὡς ἐρρέθη, καὶ ὄρνεόν τι παρά τε Ἀριστοτέλει καὶ ἑτέροις, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ εἰπών· ὦτος, παραπλήσιος γλαυκί, ἔχων περὶ τὰ ὦτα πτερύγια· οἱ δὲ νυκτικόρακα. horum auctor videtur esse Pausanias qui totiens ab Eustathio una cum Aelio Dionysio laudatur. suspicionem confirmat Hesychius qui saepe cum Pausania ad verbum conspirat: Hesych. ὦτος· ὄρνεον, ὅμοιον γλαυκί· οἱ δὲ νυκτικόρακα

[147]) Eustathiano loco similis est corruptus locus Et. Mg. 826, 20 ὦτος· ζῷον ὅμοιον νυκτικόρακι [γλαυκί f.]. ἔνιοι δὲ αὐτὸ νυκτικόρακα καλοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ παλαιόν [κόβαλος Arist.]. εἰλήφει δὲ τοὔνομα διὰ τὸ περὶ τὰ ὦτα πτέρυγας ἔχειν. δοκεῖ δὲ καὶ εὔηθες εἶναι καὶ εὐεξαπάτητον. γράφει γοῦν περὶ αὐτοῦ Ἀριστοτέλης κτλ.

λέγουσιν. Pausanias et Hesychius hoc loco non discrepant ab aliis, nisi quod contumeliosum vocis significatum omittunt.

Quas de origine stultorum nominum Κόροιβος Μαργίτης Μελητίδης Μαμμάκυθος Ἀμφιετίδης (sive Ἀμφιστείδης) Πολύδωρος Suetonius ap. Eust. p. 1669, 43 (M) narrat fabulas e Didymi copiis fluxisse docet schol. Ar. Ran. 990 Μαμμάκυθοι· ... ἀντὶ τοῦ μαμμόθρεπτοι. Δίδυμος ὅτι Μαμμάκυθος καὶ Μελητίδης ἐπὶ μωρίᾳ διεβέβληντο, καθάπερ καὶ ὁ Βουταλίων καὶ ὁ Κόροιβος. de Coroebo cum Suetonio consentiunt Hesych. Zenob. IV 58 (v. sup. p. 345). de Margite Suetonius ap. Eust. haec narrat: οὕτως ἔγνωμεν καὶ τὸν ἄφρονα Μαργίτην τὸν ἀπὸ τοῦ μαργαίνειν ὅ ἐστι μωραίνειν· ὃν ὁ ποιήσας τὸν ἐπιγραφόμενον Ὁμήρου Μαργίτην ὑποτίθεται εὐπόρων μὲν εἰς ὑπερβολὴν γονέων φῦναι, γήμαντα δὲ μὴ συμπεσεῖν τῇ νύμφῃ, ἕως ἀναπισθεῖσα(?) ἐκείνη τετραυματίσθαι τὰ κάτω ἐσκήψατο, φάρμακόν τε μηδὲν ὠφελήσειν ἔφη, πλὴν εἰ τὸ ἀνδρεῖον αἰδοῖον ἐκεῖ ἐφαρμοσθείη· καὶ οὕτω θεραπείας χάριν ἐκεῖνος ἐπλησίασεν. summam fabulae facit Hesych. Μαργίτης· μωρός τις, ἢ [ὁ?] μὴ εἰδὼς μῖξιν γυναικός, κἂν γυνὴ προτρέπηται αὐτόν. ceteri multa in his turbarunt.[148]) — de Meletide ridicule Suetonius fabulatur: ὁ Μελητίδης ἀριθμεῖν τε μὴ ἐπίστασθαι λέγεται, εἰ μὴ ἄχρι τῶν πέντε, καὶ ἀγνοεῖν πρὸς ὁποτέρου τῶν γονέων ἀποκυηθείη καὶ νύμφης μὴ ἅψασθαι εὐλαβούμενος τὴν πρὸς μητέρα διαβολήν. falso haec ad Margiten referuntur apud Phot. Μαργίτης· ἐπὶ μωρίᾳ κωμῳδούμενος, ὅν φασι ἀριθμῆσαι μὲν μὴ πλείω τῶν πέντε δυνηθῆναι, νύμφην δὲ ἀγόμενον μὴ ἅψασθαι αὐτῆς ἀλλὰ φοβεῖσθαι, μὴ τῇ μητρὶ αὐτὸν διαβάλλῃ· ἀγνοεῖν δὲ νεανίαν ἤδη γεγενημένον καὶ πυνθάνεσθαι τῆς μητρὸς εἴ γε ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐτέχθη. aliquantum ab Suetonio discrepant Prov. Coisl. 70 (ad Diog. Prov. V 12) γελοιότερος Μελητίδου· ἐπὶ τῶν ἐπὶ μωρίᾳ διαβεβλημένων. Μελητίδης γὰρ ἀνὴρ κωμῳδούμενος ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐπὶ μωρίᾳ κατὰ ταὐτὰ τῷ Ἀμφιστείδῃ· τοῦτον δέ φασι ἀριθμῆσαι μὲν πολλὰ παθόντα μέχρι τῶν πέντε καὶ πέρα μηκέτι δύνασθαι. γήμαντα δὲ τῆς νύμφης μὴ ἅψασθαι· φοβεῖσθαι γὰρ μὴ αὐτὸν ἡ παῖς τῇ μητρὶ διαβάλλῃ. ὁ δὲ Ἀμφιστείδης ἠγνόει ἐξ ὁποτέρου γονέων ἐτέχθη ἐκ πατρὸς ἢ μητρός. cf. Phot. (lex. rhet. Bekk. 279, 18) Μελητίδης· εἷς καὶ οὗτος τῶν εὐήθων, ὡς ὁ Μαργίτης, ὃς οὐκ ᾔδει πλέον τῶν πέντε ἀριθμεῖν. τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ Κόροιβος καὶ ὁ Ἀμφιστείδης.

ἄγγαρος stultorum convicium sic interpretatur Suetonius (ML): ἄγγαρος· ὁ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόρος καθ' Ἡρόδοτον (VIII 98)· οὕτω δὲ καὶ τοὺς εὐτελεῖς καὶ ἄφρονας ὠνόμαζον. quibus frg. Par. § 21 haec addit: ... ὡς Μένανδρος· ἐξ αὐτοῦ τοίνυν καὶ τὸ ἀγγαρεύειν καὶ ἡ ἀγγαρεία. eodem modo breviter interpretatur

148) Phot. (Suid.) s. v. Μαργίτης narrat quae Eust. de Meletide tradit; ad Coroebum referuntur quae de Margite et Meletide Eust. narrat a schol. Luc. Philops. 3.

Hesych. ἄγγαρος· ἐργάτης, ὑπηρέτης, ἀχθοφόρος. ἡ λέξις δὲ Περσική. σημαίνει δὲ [καὶ] τοὺς ἐκ διαδοχῆς βασιλικοὺς γραμματηφόρους. veterrimus quem novimus huius glossae auctor fuit Irenaeus seu Minucius Pacatus, ex quo hausit fortasse Pamphilus.[149]) laudatur Irenaeus a Claudio Casilone ap. Miller. Mélanges p. 397 sive lex. Cantabr. s. v. ἄγγαροι· οἱ πρεσβευταί, ὡς Θεόπομπος ἐν τῇ ιγ′ οὕτω· 'κατέπεμψε πρέσβεις, οὓς ἀγγάρους καλοῦσιν ἐκεῖνοι'. Εἰρηναῖος δὲ ἐν τῷ ὑπομνήματι τῷ εἰς 'Ηρόδοτόν φησι καλεῖσθαι τοὺς ἐκ διαδοχῆς βασιλικοὺς γραμματηφόρους ἀγγάρους· ὅθεν καὶ τὸ εἰς βασιλικὰς ἀπάγειν τι χρείας ἀγγαρεύειν λέγομεν, καὶ τὸν ἀγγελιαφόρον ἄγγαρον, καὶ ἀγγάριον ἐντεῦθεν, καὶ τὸ ὑπηρετεῖν ἀναγκάζειν ἀγγαρεύειν.[150]) similiter glossam explicavit Aelius Dionysius, quem adhibuerunt Photius (e Suida nunc supplendus) Eustathius p. 1854, 27 lex. Bekk. 325, 13, qui invicem se supplent.[151]) e Suidae loco apparet etiam verba fragmenti Paris. ὡς Μένανδρος non suum obtinere locum: Menander testis laudatur non vocis ἄγγαρος sed verbi ἀγγαρεύεσθαι.

De 'Ακκώ stultarum mulierum convicio verbis fere conspirant Suetonius (M) et Boethus ap. schol. Plat. Gorg. p. 497a:

Suet. (M) 'Ακκώ· ἐπὶ τῆς εὐήθους γυναικός· καὶ ἀκκίζεσθαι τὸ μωραίνειν. ταύτην δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ καθελομένην θοἰμάτιον ἀμφιέσασθαί φασιν ἡμίεργον εἴς τε τὸ κάτοπτρον ἀποβλέπουσαν ἑαυτῇ λαλεῖν ὡς ἑτέρᾳ.	schol. Plat. τὸ ἀκκίζεσθαι ἐκ γυναικὸς εἰρῆσθαί φασιν 'Ακκοῦς καλουμένης, ἣν οὕτως εὐήθη λέγουσιν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ θοἰμάτιον καθελομένην ἡμίεργον ἀμφιέσασθαι, εἴς τε τὸ κάτοπτρον βλέπουσαν πρὸς τὴν παρ' αὐτῆς ἔμφασιν εἰς αὐτὸ γιγνομένην ὡς ἑτέρᾳ προσλαλεῖν γυναικί. μέμνηται ταύτης Ἕρμιππος ἐν 'Αθηνᾶς γοναῖς (Mein. Com. II 383) καὶ Ἄμφις ἐν τῷ ὁμωνύμῳ αὐτῆς δράματι.

brevius eadem narrat Zenob. I 53 (Diog. II 4 Plut. I 65) 'Ακκώ· ἐπὶ τῶν μωραινόντων. ἡ γὰρ 'Ακκὼ γυνὴ γέγονεν ἐπὶ μωρίᾳ διαβεβοημένη, ἥν φασιν εἰσοπτριζομένην τῇ εἰκόνι ὡς ἑτέρᾳ διαλέγεσθαι. ἔνθεν καὶ τὸ ἀκκίζεσθαι περὶ ταύτην λελέχθαι.

Κρόνοι 'Ιαπετοί Τιθωνοί convicia εἰς πρεσβύτας una componun-

---

149) Irenaei aetatem ad Caesaris Augusti tempora iure deduxit Ritschl (Opusc. I 115. 188). Henricus Keil (Quaest. gramm. p. 6) et Mauricius Haupt (qui fragmenta Irenaei collegit Opusc. II 434 seqq.) ad aetatem Hadriani imperatoris eum referunt et supparem existimant Iulio Vestino; at laudatur Irenaeus ab Erotiano (frg. LXXXI). cf. Klein, Erot. Proleg. p. XXXX. — 150) Ex Irenaeo fluxit etiam Et. Mg. 7, 20. — 151) Ad Aelium Dionysium fortasse etiam referenda sunt quae Et. Mg. 6, 44 tradit: ἄγγαροι· οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι· οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἀστάνδαι. λέγεται δὲ καὶ ἀγγαροφορεῖν ἐπὶ τοῦ φορτία φέρειν κατὰ διαδοχήν. quae, si deterioribus libris qui οὕτως 'Ωρίων (Ὦρος leg.) addunt fides habenda est, ex Oro grammatico Etymologus derivavit. cf. Ritschl de Oro p. 69 (Opusc. I 657). Orus tum aut ipsum Aelium Dionysium aut communem cum Aelio Dionysio auctorem habuit.

tur a Suetonio ap. Eust. p. 1330, 12. 1527, 64 (M). idem facit Phryn. Bekk. 43, 29 Ἰαπετός· ἀντὶ τοῦ γέρων· καὶ Τιθωνὸς καὶ Κρόνος ἐπὶ τῶν γερόντων. de Tithono narrat Suetonius: λέγεται δὲ ὁ Τιθωνὸς διὰ γῆρας ἐν ταλάρῳ ἢ καρτάλῳ κρεμασθῆναι, κατὰ δέ τινας εἰς τέττιγα μεταβληθῆναι. prioris fabulae unum testem habeo Suetonium, alteram tradunt schol. Γ 151 Λ 5 (Eust. p. 396, 33) Zenobius Photius: Zenob. VI 18 Τιθωνοῦ γῆρας· ἐπὶ τῶν πολυχρονίων καὶ ὑπεργήρων τάσσεται. ἱστορεῖται δὲ ὅτι Τιθωνὸς κατ' εὐχὴν τὸ γῆρας ἀποθέμενος τέττιξ ἐγένετο, ὥς φησι Κλέαρχος ἐν τῷ περὶ βίων. Phot. (e Pausania ni fallor) Τιθωνοῦ γῆρας· ἐπὶ τῶν πολυχρονίων καὶ ὑπεργήρων τάσσεται. ἱστορεῖται δὲ ὅτι Τιθωνὸς ἐπιθυμίᾳ τοῦ τὸ γῆρας ἐκδύσασθαι εἰς τέττιγα μετέβαλεν.

παρεξηυλημένοι iocose senes dicuntur ab Aristophane Ach. 681 (cf. nostrum 'aus dem letzten Loche pfeifen'). ὅπερ ἐστίν, inquit Suetonius ap. Eust. p. 1330, 12, ὑπὸ γήρως ἀχρεῖοι, ὡς ἀπὸ ἐκτετριμμένων γλωσσίδων αὐλοῦ. item omnes interpretantur. Hesych. (Zenob. V 65) παρεξηυλημένος· ὑπὸ γήρως τὸν νοῦν παρεξηυλημένον ἔχων, ἀμυδρόν. μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τῶν γλωσσίδων τῶν ἐν τοῖς αὐλοῖς· οἱ γὰρ κατατετριμμένοι ἐξηυλῆσθαι λέγονται. Phot. παρεξηυλημένον καὶ κατατετριμμένον· τὸ ἀμυδρόν· ἀπὸ τῶν γλωσσίδων τῶν αὐλῶν κατατετριμμένων. Ἀριστοφάνης· 'οὐδὲν ὄντας ἀλλὰ κωφοὺς καὶ παρεξηυλημένους'. schol. Ar. Ach. 681 ἐκ μεταφορᾶς τῶν παλαιῶν αὐλῶν καὶ ἀχρείων. κυρίως γὰρ παρεξηυλῆσθαι λέγονται αὐλοὶ οἱ τὰς γλωσσίδας διερρηγμένοι.

τυφογέρων (τυφώδης?) τυφεδανός vocabula duplici interpretatione instruxit Suetonius (M): ἀπὸ τοῦ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ὅ ἐστι καίεσθαι ἢ διὰ τὸ τετυφῶσθαι τουτέστιν ἐπῆρθαι τὰς φρένας διὰ πολυπειρίαν (v. sup. p. 338). concinit Phryn. Bekk. 66, 4 τυφογέρων· τοὺς διὰ γῆρας τετυφωμένους καὶ ἐπικεκαυμένους, si pro καὶ legitur ἢ: falsa forma ἐπικεκαυμένους indocti epitomatoris manum demonstrat. ceteri modo hanc modo illam explicationem tradunt: schol. Ar. Nub. 908 (τυφογέρων·) ἐσχατόγηρως ἢ ὑπερήφανος. schol. Ar. Lys. 335: τετυφωμένους γέροντας. schol. Vesp. 1364: (τυφεδανός·) ἐπεὶ τυφογέροντας εἰώθασι λέγειν τοὺς παραληροῦντας καὶ ἀξίους τετύφθαι. Hesych. τυφεδανός· τετυφωμένος. Phot.[152]) τυφεδανός· τετυφωμένος καὶ ἀσθενής, οἷον καπνός.[153])

In illustrando ἀλάστωρ convicio εἰς πονηρούς, de quo supra memoravimus (p. 335), eundem secuti sunt auctorem Suetonius (M) et is quem adhibuerunt Photius (Et. Mg. 57, 25) Eust. p. 474,

[152]) E duobus tribusve fontibus unam glossam composuit Et. Mg. 772, 53 τυφεδανός· τετυφωμένος καὶ ἀσθενής, οἷον καπνός (= Phot.) . . . (exciderunt quaedam) τύφω γὰρ τὸ καίω, καὶ τυφεδανὸς ὁ ἡλικίαν ἔχων τοῦ τύφεσθαι τουτέστι πρὸ τῶν ἀποθνησκόντων (πρὸ τοῦ ἀποθνήσκειν καίεσθαι?). καὶ τυφογέρων ὁ διὰ τὸ γῆρας τετυφωμένος καὶ ἐπικεκαυμένος (= Phryn.). — [153]) Cf. Passow s. v. τυφογέρων: 'ein kindischer geistesschwacher Alter, dessen Verstand in Rauch und Dunst gehüllt durch hohes Alter verdunkelt ist'.

21. 1415, 17 lex. Bekk. 374, 22. duas vocabuli interpretationes exhibent ML, quarum unius auctorem laudant Chrysippum, alteram ab Apollodoro esse datam et a Didymo probatam (μήποτε δ' ἐςτὶν ὁ διὰ μέγεθος κτλ.) testantur Et. Mg. lex. Bekk.

In fabulis quae de Eurybato narrantur cum Suetonio (M) congruit lexicon quoddam rhetoricum a Photio (Suida)[154]) usurpatum et ab Eustathio p. 1864, 22 cum Suetoni narratione conflatum (v. sup. p. 335). exhibet M duas de Eurybato narrationes, quarum posterioris auctorem laudat Aristotelem (ἐν πρώτῳ περὶ δικαιοςύνης), eundem Suidas; prioris auctorem esse Ephorum Suidas et Eust. referunt. Aristotelis narrationem fere eisdem verbis quibus Suetonius tradit Gregorius Corinthius ad Hermog. VII 1277 Walz[155]), haud dubie eundem auctorem secutus ac Suetonius et scriptor lexici rhetorici. pariter Ephori et Aristotelis narrationes coniunguntur lex. rhet. Bekk. 188, 10 Εὐρύβατον λέγουςιν ὅτι προδότης γέγονεν Κροίςου ἢ κλέπτης ὢν διὰ τῆς ὀροφῆς ἔφυγεν. item Prov. Vat. I 94 Bodl. 444 Diog. IV 76 (Suid.) εὐρυβατεύεςθαι· ἐπὶ τοῦ πονηρεύεςθαι· τὸν γὰρ Εὐρύβατον οἱ μὲν τὸν ἕνα τῶν Κερκώπων γενέςθαι (τοιχωρύχον φαςίν addit Suid.), οἱ δὲ προδότην περὶ τοὺς χρόνους Κροίςου. alii Ephorum solum sequuntur: Diodor. Sic. IX frg. 45 (Bekk.). Ulpian. ad Dem. 18, 24. Harpocr. s. v. lex. rhet. Bekk. 257, 18. omnia e (Didymi?) commentario in Demosthenem scripto videntur fluxisse.

Similis ratio inter Suetonium et Suidam exstat in glossa Κέρκωπες. pauca servarunt ML: Κέρκωπες· οἱ πανοῦργοι καὶ ἀπατηλοί. καὶ κερκωπία ἡ ἀπάτη κατὰ τὸν Cιμωνίδην. plura Eustathius, quocum plerumque Suidas concinit:

Eust. p. 1864, 32 προεδηλώθη δὲ καὶ τοὺς Κέρκωπας πανούργους εἶναι καὶ ἀπατηλούς, οἵτινες ἄρα καὶ ἦςαν ἐκεῖνοι, εἴτε οἱ ἐξ Ὠκεανοῦ καὶ Θείας εἶναι μυθευόμενοι εἴτε καὶ ἕτεροι, οὓς καὶ ἀπολιθωθῆναί φαςι διὰ τὸ ἐπιχειρεῖν ἀπατῆςαι τὸν Δία. ἕτεροι δέ φαςι νήςων οἰκιςτὰς ὄντας Κέρκωπας ἀλλοιωθῆναι θεόθεν διὰ κακοήθειαν εἰς πιθήκων μορφὰς καὶ παραςχεῖν ὄνομα τῷ τόπῳ τὰς Πιθηκούςας· νήςων δὲ περιᾳδομένων κλῆςις αὕτη. Eust. p. 1669, 60 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Κέρκωπες, ἀφ' ὧν [καὶ ἀγορὰ καλουμένη Κερκώπων	Suid. Κέρκωπες[1]· [δύο ἀδελφοὶ ἦςαν ἐπὶ γῆς πᾶςαν ἀδικίαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ ἐλέγοντο Κέρκωπες ἐκ τῆς τῶν ἔργων δεινότητος οὕτως ἐπονομαζόμενοι· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν Πάςςαλος ἐλέγετο ὁ δὲ Ἄκμων. ἡ δὲ μήτηρ Μεμνονὶς ταῦτα ὁρῶςα ἔλεγε μὴ περιτυχεῖν Μελαμπύγῳ τουτέςτι τῷ Ἡρακλεῖ.] φηςὶ δὲ αὐτοὺς Ξεναγόρας εἰς πιθήκους μεταμορφωθῆναι διὰ τὴν κακοήθειαν καὶ τὰς Πιθηκούςας ἀπ' αὐτῶν ὀνομαςθῆναι νήςους. τὰ δὲ ὀνόματα Κάνδουλος καὶ Ἄτλας. οὗτοι οἱ Κέρκωπες Θείας καὶ Ὠκεανοῦ, οὓς φαςι ἀπολιθωθῆναι διὰ τὸ

[154]) In Photi lexico inter vocabula εὐρίζων et εὔωνον lacuna est folii unius. — [155]) Ephori narrationem (ἄλλοι δέ φαςιν κτλ.) ab Harpocratione Gregorius descripsit.

Ἀθήνηϲιν ἐν Ἡλιαίᾳ] καὶ παροιμία κερκωπίζειν· καὶ μὴν αὐτὸ εἰρῆϲθαί φαϲί τινεϲ ἀπὸ ζῴων προϲϲαινόντων τῇ κέρκῳ.	ἐγχειρεῖν ἀπατῆϲαι τὸν Δία. ἡ δὲ παροιμία κερκωπίζειν, ἣν ὁ Χρύϲιππος ἀπὸ τῶν ϲαινόντων τῇ κέρκῳ ζῴων φηϲὶ μετενηνέχθαι.

Eustathi verba (p. 1669, 60) ἀφ᾽ ὧν — τῇ κέρκῳ num Suetoniana essent Fresenius (p. 64) dubitavit. equidem ut proverbium κερκωπίζειν Suetonio tribuam Suidae consensu adducor. verba vero ἀγορὰ καλουμένη Κερκώπων Ἀθήνηϲιν ἐν Ἡλιαίᾳ Eust. de suo adiecit (ἐν dicens pro πληϲίον) repetens illa quae e lexico quodam rhetorico protulerat p. 1430, 35: ἦν δέ, φαϲι, καὶ ἀγορὰ Κερκώπων Ἀθήνηϲι πληϲίον ἡλιαίαϲ, ἔνθα τὰ κλοπιμαῖα ἐπωλοῦντο. τοιοῦτοι γὰρ καὶ οἱ Κέρκωπεϲ περιᾴδονται, κλέπται δηλαδὴ καὶ πανοῦργοι. eadem quae Suetonius et Suidas breviter narrat Zenob. IV 50 κερκωπίζειν· ἡ παροιμία ἀπὸ τῶν προϲϲαινόντων τῇ κέρκῳ ζῴων μετενήνεκται. ἄμεινον δὲ ἀπὸ τῶν Κερκώπων, οὓϲ περὶ τὴν Λυδίαν ἱϲτοροῦϲιν ἀπατηλοὺϲ ϲφόδρα καὶ ἀηδεῖϲ γενέϲθαι· παρ᾽ ὃ καὶ ἀπολιθωθῆναι αὐτούϲ· καὶ Ἡρακλεῖ δὲ ἐνοχλήϲαντας, ὅτε παρ᾽ Ὀμφάλῃ ἦν, κολαϲθῆναι καὶ εἰϲ πιθήκουϲ δὲ αὐτοὺϲ μεταβαλεῖν ὁ Ξεναγόραϲ φηϲίν. cf. Harpocr. s. v. schol. Luc. Alex. 4.

Exemplis quae tractavi satis superque me demonstrasse spero excerpta libri περὶ βλαϲφημιῶν Suetoniani esse documenta veterum eruditionis Alexandrinorum eaque veri simile esse e Pamphili copiis a Suetonio esse hausta.

II. Περὶ τῶν παρ᾽ Ἕλληϲι παιδιῶν.

Titulis Suetoni librorum a Suida (s. v. Τράγκυλλοϲ) memoriae proditis περὶ τῶν παρ᾽ Ἕλληϲι παιδιῶν βιβλίον α΄· περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοιϲ θεωριῶν καὶ ἀγώνων βιβλία β΄ partes indicari operis 'Ludicra Historia' inscripti facile intellectum est. atque cum Servius ad Verg. Aen. V 602 Suetoni librum 'de puerorum lusibus' excitet et Acron ad Hor. art. poet. 417 'scabiem' lusum puerorum a Suetonio tractatum esse perhibeat, Reifferscheid quadrupertitam fuisse operis dispositionem probavit ac Suidae titulos sic esse emendandos: περὶ τῶν παρ᾽ Ἕλληϲι παιδιῶν καὶ ἀγώνων βιβλία β΄· περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοιϲ παιδιῶν καὶ θεωριῶν βιβλία β΄ (Quaest. Suet. p. 461). cum autem trium librorum memoria fere deperiret, unum librum περὶ τῶν παρ᾽ Ἕλληϲι παιδιῶν graece scriptum Byzantini homines manu versabant. Ioannes Tzetzes Var. Hist. VI 875 testimonium ei denuntiat his versibus:

> Τράγκυλλοϲ Ϲουητῖνόϲ τιϲ ἐν παιδιαῖϲ Ἑλλήνων
> πολλὰϲ μὲν ἄλλαϲ παιδιὰϲ καὶ ϲυμποϲίων λέγει·
> ὧν ϲυμποϲίων μία μὲν ἡ ἑωλοκραϲία
> ἑτέρα δὲ ὁ κότταβοϲ ὁμοῦ καὶ ἡ λατάγη κτλ.

itaque quem Eust. p. 1397, 7 verbis ὁ τὰ περὶ Ἑλληνικῆϲ παιδιᾶϲ

γράψας et p. 1397, 39 ἐκεῖνος ὁ τὰ περὶ τῆς καθ' Ἕλληνας παιδιᾶς γράψας significet, Suetonium Tranquillum esse primus suspicatus est Casaubonus. et Reifferscheid, cum Suetoni usum apud Eustathium latius patere perspiceret, magnam partem lusuum in Eustathi commentariis descriptorum Suetonio vindicavit in eiusque reliquias recepit. qua in re quam recte fecerit Reifferscheid, postquam excerpta ML in lucem prodierunt, luculenter apparuit. nam quae in ML post excerpta βλασφημιῶν et λέξεων Aristophanearum leguntur fragmenta ad argumentum παιδιῶν spectantia Suetonio tribuenda esse (titulo enim carent) consensus fragmenti Parisini evincit; extrema enim in ML glossa σκινθαρίζειν initium facit glossarum Suetonianarum quae in frg. Paris. leguntur (v. sup. p. 327). lusus autem in ML commemoratos excepto uno (τρυγοδίφησις) omnes accuratius et copiosius tractavit Eustathius. sed excerpta ML ex Eustathi commentariis etiam suppleri posse et Miller (p. 396) et Fresenius (p. 49) intellexerunt. equidem omnes παιδιάς ab Eustathio enarratas, quae quidem ab ipso certo auctori non tribuantur, Suetonio reddere non dubito. illustrantur autem παιδιαί Suetonianae his locis[156]:

*1. κυβεία πεττεία ἀστραγαλισμός: ML Eust. p. 1397, 7 (228, 1. 1083, 63. 633, 56. 1289, 53).
*2. διὰ σφαίρας παιδιά: Eust. p. 1601, 30 (1553, 62).
3. γρῖφοι (αἶνοι): ML Eust. p. 713, 10.
*4. ἑωλοκρασία: Tzetz. V. H. VI 875. Eust. p. 1451, 55.
*5. κότταβος: Tzetz. l. l.
6. μηλάνθη: ML Eust. p. 1329, 25.
*7. ἑλκυστίνδα, σκαπέρδα ἕλκειν: ML Eust. p. 1111, 21.
*8. ἐποστρακισμός: ML Eust. p. 1161, 34.
*9. ὀστράκου περιστροφή, ὀστρακίνδα: ML Eust. ibid.
10. φίττα Μαλιάδες, φίττα Ῥοιαί: ML Eust. p. 1963, 39. 855, 25.
*11. κυνδαλισμός: ML Eust. p. 540, 23.
12. ἀσκωλιασμός: ML Eust. p. 1646, 21.
13. τρυγοδίφησις: ML.
*14. ἐν κοτύλῃ: Eust. p. 550, 2.
15. ἱμαντελιγμός: Eust. p. 979, 28.
16. χαλκισμός: Eust. p. 986, 41. 1409, 17.
*17. χαλκῆ μυῖα: Eust. p. 1243, 29.
*18. βασιλίνδα: Eust. p. 1425, 41.
19. χέλει χελώνη: Eust. p. 1914, 54.
20. σκινθαρίζειν: ML frg. Par. § 18. Eust. p. 861, 10.
21. ῥαθαπυγίζειν: frg. Par. § 18. Eust. ibid.

Certum auctorem quem in lusibus Graecorum describendis secutus sit Suetonius ignoramus; non enim quis ante Suetonium περὶ

---

[156]) Lusus iam a Reifferscheidio in Suetoni reliquias receptos asterisco notavi.

παιδιῶν scripserit accepimus. at tamen ne hunc quidem librum suo Marte Tranquillum composuisse pro certo affirmare licet. nec satis est illud dicere, Suetonium plus e litterarum monumentis hausisse quam ex sua ipsius observatione sermonis Graeci (C. Robert, Griechische Kinderspiele auf Vasen, Archaeol. Ztg. 1879 p. 78); longius etiam procedendum est: Suetonius, arbitror, non e scriptoribus Graecis, non e fabulis poetarum comicorum lusus Graecorum describendos suscepit, sed e fonte quodam grammatico libellum περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι παιδιῶν conscripsit (v. sup. p. 339). quae sententia eo comprobatur, quod Pollux et omnes fere παιδιάς quas excerptis Suetonianis tractatas invenimus et alias praeterea multas enarrat. quo fit, ut Suetonium e Pollucis copiis (IX 94—129) emendare et supplere liceat. congruunt enim Suetonius et Pollux adeo, ut vel dispositio libelli Suetoniani similis ac Pollucis fuisse videatur: qua de re exposuit Fresenius (p. 32 seqq.). diviserat Suetonius disputationem suam in duas partes, quarum priore maiores lusus altera minores tractavit: atque illa quidem tesserarum calculorum talorum pilae convivalesque lusus enarravit, hac ordinem quem secutus sit e reliquiis in ML servatis perspicere non iam licet. Pollux minores lusus externa quadam forma disposuit: primum enarrat παιδιάς quae in -ίνδα (110—117) deinde quae in -μός (118—121) exeunt, quibus adnectit reliquas his ordinibus non accommodatas. consensum Suetoni et Pollucis Reifferscheid (Quaest. Suet. p. 463) ita explicavit, ut ab utroque eundem auctorem adhibitum esse diceret. quo in iudicio perseverandum est nec statuere licet Pollucem Suetonio usum esse auctore, quam ad opinionem inclinavit Fresenius (p. 32 n. 2).[157]) nam quamvis magna sit Suetoni et Pollucis similitudo, tamen non ea est, ut Pollucem a Suetonio sua descripsisse affirmari possit. multo propius ad Suetonium accedit scholiasta Platonis i. e. Boethus: sed ne hunc quidem Suetoni libello usum esse persuadere mihi possum. nam eodem iure idem de Hesychio statui potest (quod neminem facturum confido), qui ut in βλασφημίαις ita in παιδιαῖς cum Suetonio maxime conspirat. nimirum omnes, Suetonius Diogenianus Pollux Boethus, ab eodem auctore pendent, quem Pamphilum fuisse contendere non dubito: a lexici Pamphilei parte altera argumentum παιδιῶν abesse non debebat.

1. De lusibus maioribus.

De tesseris calculis talis disputationem Suetonianam fere totam descripsit Eust. p. 1397, 7—45, singulas partes repetiit p. 228, 1 (de tesserarum et calculorum inventione), p. 1083, 63 (de tesseris), p. 633, 56 (de calculis, de διαγραμμισμός ludo), p. 1289, 53

---

[157]) Longius etiam progredi ausus est C. Robert, qui non solum schol. Platonis et Pollucem sed etiam Pausaniam Atticistam Suetoni librum usurpasse diceret (l. l. p. 80 not.).

(de talis, de πόλεις ludo). excerpta ML exigua tantum fragmenta praebent, initium disputationis de tesseris (de Platonis loco Phaedr. 274 c) eiusque finem (de τρηματίκται et σκιράφεια vocabulis), particulam disputationis de calculis (de proverbio κινήσω τὸν ἀφ' ἱερᾶς): reliqua omittunt.

Pollux IX 94—103 κυβείαν quam brevissime absolvit, uno tamen loco lacunam Eustathi supplet (95. 96 πλειστοβολίνδα), in πεττείας et ἀστραγαλισμοῦ descriptione cum Eustathio fere congruit, sed ut hic uberius narret quam Pollux. utriusque de talis enarrationem supplet schol. Plat. Lys. 206 e, plus vero cum Eustathio quam Polluce conspirat. adiciunt Pollux et schol. Plat. tria genera τοῦ ἀστραγαλίζειν ab Eustathio omissa (ἀρτιασμός, τρόπα, ὤμιλλα), quae a Suetonio commemorata fuisse verba demonstrant quibus Eust. p. 1290, 3 disputationis finem facit: ὡς δὲ καὶ πολλοῖς ἀστραγάλοις ἔπαιζον καθὰ καρύοις, ζητητέον ἐν τῷ Πλούτῳ τοῦ κωμικοῦ, quibus respondet schol. Plat. ... ἔπαιζον δὲ ἀστραγάλοις καὶ πολλοῖς καθάπερ καρύοις, ubi paulo post Ἀριστοφάνης Πλούτῳ (816) laudatur.

Inventorem κυβείας et πεττείας Palamedem dixit Suetonius auctoritatem secutus Polemonis (cf. Preller, Polem. frg. p. 64) ac testimonia Sophoclis et Euphorionis. eundem testatur inscriptio ἀναθήματος cuiusdam a Paus. II 20, 3 tradita, ubi Palamedes dicitur κύβους εὑρὼν (ἀνέθηκε). Herodotus vero (I, 94) ab ipso Eustathio p. 1396, 57 laudatus Lydos invenisse tesseras καὶ τῶν ἄλλων πασέων παιγνιέων τὰ εἴδεα πλὴν πεσσῶν auctor est, πεττείαν igitur solam Palamedi videtur tribuisse. ac πεττείαν antiquissimo tempore esse inventam Odysseae versus α 107 docet, quem explicare posse sibi visus est Apio ὁ Μόχθος (Athen. I 16 f.).

Deinde Suetonius Platonis locum Phaedr. 274 c laudat, ubi Aegyptii cum alia tum πεττείαν τε καὶ κυβείαν invenisse narrantur: sed Platonis interpretes (οἱ τοῦ Πλάτωνος ὑπομνηματισταί), inquit Suetonius, eo loco πεττείαν non pro lusu sed pro instrumento acceperunt ad studia astronomica utili. qua de interpretatione tacent scholia Platonis quae aetatem tulerunt; sed huc spectare intellexit Ruhnken Timaei glossam (p. 217) πεττεία· ἡ διὰ ψήφων παιδιά. ἔστιν δ' ὅτε καὶ γεωμετρίαν λέγει.

Quae memoravi Pollux omisit, qui statim tesserarum ludum describit, sed multo neglegentiorem se praestat quam Suetonius. ac primum quidem docet Suetonius veteres tribus tesseris lusisse, non duobus ut posteriores. deinde proverbium affert ab optimo et pessimo iactu ortum ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβους et Platonem laudat illud alludentem (Legg. XII 968 e). tum observationem adiungit de duplici vocabuli κύβος usu (κύβον non modo tesseram significare sed etiam unionem sive punctum tesserae), quem Sophoclis et Euripidis versibus allatis illustrat. Pollux breviter duplicem nominis κύβος usum et proverbium ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβους commemorat, reliqua omittit.

Cum Suetonio verbis fere conspirant paroemiographi Zenobius

IV 23 Diog. V 4 (v. sup. not. 137) et scholiasta Platonis Legg. XII 968e. brevius eadem tradunt Hesych. et Phot.[158]) s. v. ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι.

Versum 'βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα' Suetonius olim exstitisse narrat in Euripidis Telepho, sed postquam Aristophanes (Ran. 1400) versum perstrinxisset, totum Euripidem ἐπεισόδιον sustulisse. idem Aristoxeno auctore tradunt Zenob. II 85 et schol. Ar. Ran. 1400. eundem Euripidis versum laudat Phot. τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι.[159])

Iam Eustathius p. 1397 ad nominis τρηματίκται interpretationem transit, p. 1083 vero se omisisse aliquid verbis indicat hisce: ὡς δὲ καὶ καθ' ἕκαστον κύβον ἤγουν καθ' ἑκάστην μονάδα ἔπαιζον ἀργυρίοις ὁρίσαντες. explet lacunam Pollux IX 95—96, qui illud κυβείας genus πλειστοβολίνδα[160]) appellat. quem lusum satis obscurum probabili ratione explanavit Becq de Fouquières (Les jeux des anciens p. 315), nisi quod pristinam lectionem τὸ τριμναῖον frustra tuetur, quam dudum correxerunt in τὸ τρῆμα μναaῖον (cf. Meinek. Com. II 709). — πλειστοβολίνδα ludentes dorico vocabulo dicebantur τρηματίκται 'ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις τρημάτων', ut Suetonius (Eust. ML) et Pollux adnotant. item Hesych. τρηματικτάς· κυβευτὰς ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις τρημάτων. — sequitur vocabulum σκιράφεια a Suetonio et Polluce ab eo loco derivatum, ubi Athenienses plerumque tesseris ludere solebant. congruunt Hesych. s. v. σκ[ε]ιραφ(ε)ιον, Harpocr. s. v. σκιράφια, Steph. Byz. s. v. Σκίρος. alias derivationes addunt Phot. s. v., lex. rhet. Bekk. 300, 23 (Et. Mg. 717, 28). — σκιράφους ML tradunt appellari τοὺς πανούργους, Eustathius πάντα τὰ πανουργήματα. Fresenius Eustathi verba corrupta videtur existimasse. sed ad Hipponactis verba τί με σκιράφοις ἀτιτάλλεις Eustathi interpretationem optime quadrare manifestum est. et Eustathi et exc. ML verba mutila videntur esse et Suetonius, ni fallor, sic scripsit: ὅθεν καὶ τοὺς πανούργους σκιράφους ἐκάλουν καὶ πάντα τὰ πανουργήματα σκίραφα ἀπὸ τῆς ἐν σκιραφείοις ῥᾳδιουργίας. Ἱππῶναξ κτλ.

Pergit Eustathius ad πεττείαν.[161]) in describendo hoc lusu consentiunt fere Suetonius et Pollux, nisi quod hic Sophoclis versum 'πεσσὰ πεντέγραμμα[162]) καὶ κύβων βολάς' laudasse satis habuit, ille praeter Sophoclem testes affert Sophronem Alcaeum Theocritum. singula eadem ratione exposita apud lexicographos et scholiastas

---

[158]) Falso Naber adnotat Eustathium p. 1083 sequi Pausaniam. — [159]) Post verba οἱ μὲν τρὶς ἓξ νίκην, οἱ δὲ τρεῖς κύβοι κενοί addendum videtur ἧτταν (scil. δηλοῦσιν) coll. Zenob. IV 23. — pro verbis ἕνα δὲ τόν τέταρτον scribendum est ἕνα δὲ τὰ τέτταρα. — [160]) πλειστοβολίνδα genus quoque ἀστραγαλισμοῦ dicebatur (cf. Poll. IX 117 Hesych. s. v.), cuius lusus exemplum exhibet Suet. Aug. 71. — [161]) Eust. p. 633, 58 dicit οἱ κυβεύοντες pro οἱ πεττεύοντες, atque ita saepius: nam κυβεία vocabuli usus latius patebat. cf. Poll. VII 206. Becq de Fouquières l. l. p. 302. — [162]) Falsa est Eustathi scriptura πεντάγραμμα. cf. Cobet Nov. Lect. p. 776.

occurrunt. Hesych. πεccὰ πεντέγραμμα καὶ κύβων βολάς· Cοφοκλῆς Ναυπλίῳ Πυρκαεῖ· παρόcον πέντε γραμμαῖς ἔπαιζον. διαφέρει δὲ πεττεία κυβείας· ἐν ᾗ μὲν γὰρ τοὺς κύβους ἀναρρίπτουcιν, ἐν δὲ τῇ πεττείᾳ αὐτὸ μόνον τὰς ψήφους μετακινοῦcι. quae differentia neque in excerptis ML neque apud Pollucem commemoratur; neque tamen a Suetonio omissam esse arbitror. mentionem eius initio libelli factam esse colligo ex Eustathi verbis (p. 1397, 7) ὁ δὲ τὰ περὶ Ἑλληνικῆς παιδιᾶς γράψας διαφορὰν καὶ αὐτὸς εἰδὼς κύβων καὶ πεccῶν κτλ. (paullo ante Eust. differentiam indicavit aliunde[163]) descriptam). — proverbium κινεῖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς a multis explicatur: schol. Plat. Legg. VII 820c. V 739a. Hesych. s. v. ἀφ' ἱεράς. Phot. s. v. τὸν ἀφ' ἱερᾶς. Clearchi Arcesilam laudat schol. Plat. Legg. V 739a: Clearchum Suetonius quoque laudat his verbis (Eust. p. 1397): Διοδώρου δέ, φηcι, τοῦ Μεγαρικοῦ ἐνάγοντος τὸν τοιοῦτον λίθον εἰς ὁμοιότητα τῆς τῶν ἄcτρων χορείας, Κλέαρχος τοῖς πέντε φηcὶ πλάνηcιν ἀναλογεῖν.[164])

A calculis Eust. p. 1397 ad talos transit, p. 633 ad διαγραμμιcμόν. apud Pollucem πεττείαν excipit lusus qui dicitur πόλεις, sequitur διαγραμμιcμός, tum demum ἀcτραγαλιcμός tractatur. Eustathius πόλεις lusum in fine totius disputationis posuit (p. 1397. 1289) et cum talorum lusu coniunxit propterea, quod in utroque vocabulum κύων usurpatur. Pollux de πόλεις lusu plura quaedam exhibet quam Eust., velut Cratini versum. eodem modo lusum explicat Zenob. V 67 (brevius Hesych.) πόλεις παίζειν· μέμνηται ταύτης Κρατῖνος ἐν Δραπέτιcιν. ἡ δὲ πόλις εἶδός ἐcτι παιδιᾶς πεττευτικῆς, καὶ δοκεῖ μετενηνέχθαι ἀπὸ τῶν ταῖς ψήφοις[165]) παιζόντων ταῖς λεγομέναις νῦν (μὲν) χώραις τότε δὲ πόλεcιν. eundem esse Romanorum 'ludum latrunculorum' nunc inter omnes constat: cf. Becker, Gallus III 336, Charikles II 373 (ed. Göll), Becq de Fouquières p. 408 sqq. 424 sqq. calculorum numerum fuisse sexaginta collegerunt e Phot. πόλεις παίζειν· τὰς νῦν χώρας καλουμένας ἐν ταῖς ζ' ψήφοις, ubi Porson ξ' coniecerat.

διαγραμμιcμόν, quem Eust. p. 633 tractavit, Pollux paucis verbis tantum attigit similem esse dicens πόλεις lusui. atque Eust. similiter illum describit ac Pollux πόλεις lusum, nisi quod numerum calculorum addit fuisse sexaginta. prorsus eadem quae Eust. tradit Hesych. διαγραμμιcμός· παιδιά τις ἑξήκοντα ψήφων λευκῶν καὶ μελαινῶν ἐν χώραις ἑλκομένων. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ γραμμὰς ἐκάλει. hunc lusum eundem esse coniecerunt ac Romanorum 'ludum duo-

[163]) P. 1396, 58 sqq. Eust. e technico quodam fonte plura congessit: v. Gaisfordi adnot. ad Et. Mg. 666, 16. — [164]) Quo modo ex illis verbis Sauppe (Philol. XI 39) colligere potuerit Clearchum auctorem fuisse Eustathi Pollucis schol. Plat., non intellego. Clearchus περὶ γρίφων scripsit, non scripsit in universum περὶ παιδιῶν. — [165]) Verba ταῖς ψήφοις cave ne coniungas cum ταῖς λεγομέναις κτλ.; nam ψῆφοι in hoc lusu κύνες appellabantur. verba δοκεῖ μετενηνέχθαι referas ad omissa verba ἡ παροιμία. cf. Hesych.

decim scriptorum', cuius exemplum in Agathiae epigrammate Anth. Pal. IX 482 exstare intellexerunt. ubi cum triginta tantum calculi compareant, ab Eustathio et Hesychio πόλεις et διαγραμμισμός lusus confundi statuerunt (Marquardt, Röm. Privatalt. II 435. 437. Göll l. l. p. 374). at si error statuendus esset, non Eustathi esset sed Suetoni et ne huius quidem sed illius, a quo Suetonius et Hesychius pendent, cui talem confusionem tribuere non licet. neque ullo vero testimonio comprobatur eundem fuisse 'ludum XII scriptorum', neque in πόλεις lusu numerum calculorum LX fuisse constat. idem iudicavit Becq de Fouquières (p. 358. 416). itaque illud quoque negandum, in hoc lusu et tesseras et calculos esse adhibitos (Becker-Göll, Charikles II p. 376). cui opinioni adversatur etiam Philemonis versus a Suetonio hoc loco laudatus: μεθύει, διαγραμμίζει, κυβεύει (Mein. Com. IV 64). nam si tesseris quoque διαγραμμισμός lusus esset, Comicum ita διαγραμμίζειν et κυβεύειν tamquam diversa vitia enumeraturum fuisse vix credo. διαγραμμίζει nihil aliud est nisi πεττεύει. cf. Moeris Atticista 207, 20 πεττεύειν Ἀττικοί, διαγραμμίζειν Ἕλληνες.

Copiosa est de talorum ludo Eustathi enarratio (p. 1289, 53. 1397), quacum et ordine rerum et verbis fere optime concinit schol. Plat. Lys. p. 206e. Pollux vero maximae studet brevitati. ceteri plus cum Suetonio et schol. Plat. conspirant. Hesych. ἄστριες· ἀστράγαλοι. id. ἄστριχοι· τὸ αὐτό. id. Κῷος Χῖον· ὁ Κῷος ἀστράγαλος ὁ ἕξ· ὁ μὲν γὰρ Χῖος ἐδύνατο ἕν, ὁ δὲ Κῷος ἕξ. Zenob. IV 74 Κῷος Χίῳ· ὁ Κῷος ἀστράγαλος ἠδύνατο ἕξ. παροιμία δέ ἐστι Χῖος πρὸς Κῷον· ὁ μὲν γὰρ Χῖος ἠδύνατο ἕν, ὁ δὲ Κῷος ἕξ. Strattidis versus ab Eustathio et schol. Plat. laudatus 'Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν' (Mein. Com. II 771) ad Theramenem Atheniensem spectat: Append. Prov. V 28 Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν· ἀπὸ ἀστραγάλων παρῳδήθη ἡ παροιμία. καὶ ἐπὶ Θηραμένους, ἐπεὶ ἐδόκει Χῖος εἶναι. cf. schol. Ar. Ran. 970.

'Stesichorus' talorum iactus nomen duxit a forma Stesichori poetae simulacri. indidem Pollux addit proverbium ortum esse 'πάντα ὀκτώ'. atque ita proverbium interpretatur Phot. πάντα ὀκτώ· οἱ μὲν Στεσίχορόν φασιν ἐν Κατάνῃ (ἐν 'Ιμέρᾳ Suet. Poll. schol. Plat.) ταφῆναι πολυτελῶς πρὸς ταῖς ἀπ' αὐτοῦ Στεσιχορείοις πύλαις λεγομέναις· καὶ τοῦ μνημείου ἔχοντος ὀκτὼ κίονας καὶ ὀκτὼ βαθμοὺς καὶ ὀκτὼ γωνίας κτλ. (sequitur altera interpretatio). aliter proverbium explicat Zenob. V 78.

De 'Euripide' talorum iactu disputarunt Voemel (progr. Francof. 1847. Philol. XIII 308) et Sauppe (Philol. XI 37), quorum neutri originem nominis explanare et numeri difficultatem tollere contigit. novam interpretationem protulit Becq de Fouquières (p. 325 sqq.).

ἀρτιασμός τρόπα ὤμιλλα lusus (ab Eustathio omissi) proprie a talorum ludo alieni cum eo coniunguntur, quod talis quoque ludi poterant. ἀρτιασμόν ('ludere par impar' Horat. Serm. II, 3, 248)

ludebant talis (ἀςτραγάλοις) nucibus (καρύοις) fabis (κυάμοις) nummis (νομίςμαςι) aliis. de nummis cf. Ar. Plut. 816 cum schol.; hoc alio nomine dicebant χαλκίζειν (χαλκίνδα): Poll. VII 105 χαλκίζειν δὲ παιδιᾶς τι εἶδος, ἐν ᾗ νομίςμαςι ἠρτίαζον. cf. Hesych. χαλκίνδα, Antiatt. 116, 10. de nucibus cf. Ar. Plut. 1056 cum schol. — τρόπα a schol. Plat. appellatur ἡ εἰς βόθυνον ἐκ διαςτήματος βολή. non satis perspicue Hesych. interpretatur τρόπα· εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν ςτρέφουςι τοὺς ἀςτραγάλους εἰς τὸ ἕτερον μέρος. cf. Becq de Fouquières p. 114. eundem lusum videntur vocasse εἰς βόθυνον ἰέναι: Antiatt. 85, 1 βόθυνον οὔ φαςι δεῖν λέγειν. ἀλλὰ Cόλων ἔφη ἐν τοῖς νόμοις. Κρατῖνος Cεριφίοις· 'ἀλλ' ἀπίωςιν ἐν χορῷ ἐς βόθυνον ἰέναι' (Mein. Com. II 137). ἔςτι δὲ παιδιά τις ἐς βόθυνον ἰέναι. cf. Hesych. ἐς βόθυνον· εἶδος παιδιᾶς. — de ὤμιλλα lusu cum schol. Plat. fere congruit quippe ab eodem Boetho pendens Suidas (i. e. Photius) s. v. ὤμιλλα· παιδιά τις, ἐν ᾗ εἰς τὸν κύκλον βαλὼν κάρυον, ὥςτε ἐμμεῖναι, νικᾷ· Εὔπολις Χρυςῷ γένει· 'ἔπειςείμεθα δὲ μείνας εἰς ὤμιλλαν': versus corruptus e schol. Plat. sic restituendus est:

ἔπειτ' εἴςειμ' ἐνθάδε μείνας
εἰς ὤμιλλαν (κἂν μὴ μετίῃ).

cf. Mein. Com. II 539. corrupta exhibet etiam Hesych. ὤμιλλα· παιδιά τις, ὅταν κύκλον περιγράψαντες βάλωςιν εἰς αὐτὸν κάρυα, εἶτα ἐν τῷ κύκλῳ μ . . . λαμβάνει. ἢ ἔπαθλον. quae sic videntur emendanda: εἶτα τὰ ἐν τῷ κύκλῳ μένοντα λαμβάνῃ ἔπαθλον. Pollux huius lusus descriptioni propter similitudinem lusus ὀρτυγοκοπεῖν de suo quaedam interpolavit (καίτοι με οὐ λέληθεν — ὄρτυγος δεςπότης). testimonium affert non idem quod schol. Plat. sed ex Eupolidis Triarchis fabula (Mein. Com. II 525).

Concordiam veterum de his lusibus testimoniorum aliter non posse explicari nisi ut communem fontem omnium statuamus, ex eis quae supra contulimus satis apparere arbitror. Suetonius et Boethus satis magna cum religione ac fidelitate fontem expresserunt eiusque copias fere integras descripserunt. Pollux, ut qui libros quos in usum vocavit cum neglegentia quadam tractaverit, hoc quoque loco neglegentiae opprobrio haud indignum se praebuit: quamquam haec Onomastici pars in pretiosissimis habenda est. eandem scriptorum similitudinem in ceteris lusibus describendis exstare videbimus.

διὰ ςφαίρας παιδιά. In pilae lusu decribendo Suetonius (ap. Eust. p. 1601, 30)[166]) et Boethus (ap. schol. Plat. Theaet. 146 a)

[166]) Non nulla Eust. Suetonianae disputationi de suo immiscuit: p. 1601, 37 ἣν καὶ ἐτυμολογοῦςιν — ἔςτι γνῶναι. p. 1601, 40 verba τοῦ δὲ ἀξίαν λόγου καὶ τὴν ςφαιριςτικὴν εἶναι, πίςτις καὶ Ἀθηναῖοι πολίτην ποιηςάμενοι Ἀλέξανδρον τὸν Καρύςτιον ςφαιριςτὴν καὶ ἀνδριάντας ἐκείνῳ ἀναςτήςαντες neglegenter Eust. ex Athenaeo compilavit, qui haec scribit

non minus conspirant quam in talorum ludo; eodem ordine quattuor deinceps lusus genera describunt: οὐρανία, ἀπόρραξις, ἐπίσκυρος, φαινίνδα. praeter locum modo allatum ad Suetonium referenda videntur esse (cf. Fresen. p. 60 n. 1), quae Eust. p. 1553, 62 narrat: ἐν τούτοις δὲ (ζ 115) πρῶτα μὲν ῥητέον, ὡς καὶ πάλαι ποτὲ τὸ σφαιρίζειν διὰ σπουδῆς ἤγετο, οὐχ ἁπλοῦν ὂν οὐδὲ αὐτὸ, ἀλλὰ διαφορὰς ἔχον ῥηθησομένας ἐν τοῖς ἑξῆς (scil. p. 1601, 30). μάλιστα δέ, φασιν, ἐπεμελήθησαν ὕστερον πόλεων μὲν κοινῇ Λακεδαιμόνιοι, βασιλέων δὲ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ἰδιωτῶν δὲ Σοφοκλῆς ὁ τραγικός, ὅς καὶ ὅτε, φασί, τὰς Πλυνθρίας ἐδίδασκε τὸ τῆς Ναυσικάας πρόσωπον σφαίρᾳ παιζούσης ὑποκρινόμενος ἰσχυρῶς εὐδοκίμησιν. haec optime ei qui ludicram historiam conscripserit convenire consentaneum est. — Pollux (IX 103—106) de hoc ludo cum Suetonio non item congruit quemadmodum de ceteris, ut Pollucem Suetoni librum in usum non vocasse hoc loco luculentissime appareat: ordinem quo singula pilae lusus genera enarrat diversum sequitur (ἐπίσκυρος, φαινίνδα, ἀπόρραξις, οὐρανία), non nulla exhibet quae et a Suetonio et a schol. Plat. absunt, velut etymologias vocis φαινίνδα[167]), alia quae illi praebent omittit, velut Platonis et Cratini locos. — Alia de pilae lusu testimonia pauca exstant et ea partim mutila partim corrupta. (1) Hesych. Phot. s. v. οὐρανίαν. (2) Hesych. ἀπόρραξιν· παιδιὰν διὰ σφαίρας, nec plura. (3) Hesych. ἐπίσκυρος· ὁ μετὰ πολλῶν σφαιρισμός. (4) φαινίνδα lusum optime illustrat Antiphanes ap. Athen. I 15a (Mein. Com. III 136). exceptis Eustathi schol. Plat. Pollucis Athenaei locis omnia de hoc lusu testimonia corrupta sunt. licet quasi historiam persequi corruptelae. primum vitio usitato pro φαινίνδα scripserunt φενίνδα: Et. Orion. 161, 12 (hinc Et. Mg. 790, 24) φενίνδα· ἡ παιδιὰ διὰ σφαίρας, ὅταν αὐτὴν εἰς ἑνὶ δείξας εἶτα λάθρα ῥίψῃ· καὶ ἔστι φαινακίνδα καὶ συγκοπῇ φαινίνδα, ἀπὸ τοῦ φενακίζειν ὅ ἐστι ἀπατᾶν. οὕτω Βησαντῖνος. ex φενίνδα librariorum neglegentia ortum est φενίδα, mox φεννίδα: Hesych. φεννίδα· παιδιὰν σφαίρας. quod cum pro accusativo acciperetur, effictus est nominativus φεννίς, qui nihili est[168]): Hesych. φεννίς· εἶδος παιδιᾶς μετὰ σφαίρας. Phot. (Suid.) φεννίς· παιδιὰ διὰ σφαίρας, ὅταν ἑτέρῳ (προδεικνύντες εἶτα ἄλλῳ) ἀφιῶσι τὴν σφαῖραν ὥσπερ φενακίζοντες.[169]) haec Photius e lexico quodam rhetorico[170]) hausit, quod

I 19a: ὅτι Ἀριστόνικον τὸν Καρύστιον τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως συσφαιριστὴν Ἀθηναῖοι πολίτην ἐποιήσαντο διὰ τὴν τέχνην καὶ ἀνδριάντα ἀνέστησαν. — [167]) Ἡ δὲ φαινίνδα εἴρηται ἢ ἀπὸ Φαινίδου τοῦ πρώτου εὑρόντος ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν. cf. Athen. I 15a ἐκαλεῖτο δὲ φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων ἢ ὅτι εὑρετὴς αὐτῆς, ὥς φησιν Ἰόβας ὁ Μαρούσιος, Φαινέστιος ὁ παιδοτρίβης. — [168]) Cf. Naber ad Phot. φεννίς. formae illae vitiosae φενίνδα φενίδα φεννίδα φεννίς eo facilius irrepserunt, quod φαινίνδα vulgo a verbo φενακίζειν derivabatur. a veteribus tamen grammaticis illae abiudicandae sunt. — [169]) Photiani lexici lacunam (a Nabero non indicatam) e Suida et Eust. supplevi. — [170]) Photi et Eustathi

Eustathius quoque adhibuit p. 1554, 35 φεννίς· παιδιὰ διὰ σφαίρας, ὁπηνίκα ἑτέρῳ προδεικνύντες εἶτα ἄλλῳ ἀφιᾶσι τὴν σφαῖραν ὥσπερ φενακίζοντες. — alterum huic lusui nomen fuit ἐφετίνδα: Hesych. ἐφετίνδα· εἶδος παιδιᾶς, ὅταν σφαῖραν ἄλλῃ προτείναντες ἀλλαχῇ βάλλωσι. καὶ πεποίηται παρὰ τὸ φενακίζειν. Phot. et Eust. p. 1554, 34 ἐφετίνδα· παιδιά τις, ὅταν ἄλλῳ προδείξαντες τὴν σφαῖραν ἄλλῳ ἀφῶσιν (ἐφῶσιν recte Eust.). Cratinum laudat Et. Mg. 402, 39.

Lusus convivales excerptis Suetonianis commemorantur tres: γρῖφοι, ἑωλοκρασία, κότταβος. Suetonianae de griphis et aenigmatis disputationis haec frustula servarunt ML: γρίφους ἐκάλουν τὰ αἰνιγματώδη ζητήματα, ἅπερ ἐν τοῖς συμποσίοις προὔβαλλον. similiter vocem interpretatur Hesych. γρῖφοι· τὰ ἐν τοῖς πότοις βαλλόμενα ζητήματα. id. γρῖφος· τὸ δίκτυον. καὶ συμποτικὴ ζήτησις αἰνιγματώδης. cf. lex. rhet. Bekk. 227, 23 (Et. Mg. 241, 31) γρῖφοι· τὰ συμποτικὰ ζητήματα. Pollux VI 107 (qui libro IX lusus convivales praetermisit) γρῖφον et αἴνιγμα distinguit: τῶν μὲν συμποτικῶν καὶ αἴνιγμα καὶ γρῖφος. τὸ μὲν παιδιὰν εἶχεν, ὁ δὲ γρῖφος καὶ σπουδήν. Eustathi locus p. 713, 10, quem ad Suetonium rettuli, maxime convenit cum schol. Plat. Rep. V 479c: uterque Κλεάρχου γρῖφον ἔμμετρον tradit hunc:

αἶνός τίς ἐστιν ὡς ἀνήρ τε κοὐκ ἀνήρ
ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθ' ἰδών τε κοὐκ ἰδών
ἐπὶ ξύλου τε κοὐ ξύλου καθημένην[171])
λίθῳ τε κοὐ λίθῳ βάλοι τε κοὐ βάλοι.

quem sic dissolvi dicunt: νυκτερίδα ὁ εὐνοῦχος νάρθηκι κισσήρει. Clearchus peculiariter scripsit περὶ γρίφων[172]), quem librum Athenaeus compluribus locis in usum vocavit; ex eodem hunc griphum ἄμετρον transcripsit X 452c.

ἑωλοκρασίαν Suetonio auctore describit Tzetz. Var. Hist. VI 879:

οἱ νέοι γὰρ κωμάζοντες τόποις ἀφωρισμένοις
περὶ ἑσπέραν τοὺς χοᾶς καὶ τοὺς βίκους τιθέντες
ἕκαστος ἀνδριζόμενος ἔπινε τὸν οἰκεῖον·
ὃς δὲ πιεῖν οὐκ ἴσχυσε τὸν ἑαυτοῦ χοέα,
περιεχεῖτο ἕωθεν τῶν συμποτῶν γελώντων.

similiter Eust. p. 1451, 55 ... ἵνα καὶ ἑωλοκρασίαν ἔθεντο, ἣν κατεσκεδάννυσάν, φασι, τῶν κατακοιμηθέντων οἱ διαπαννυχίσαντες ἐν τῷ πίνειν, χθιζὴν κρᾶσιν οὖσαν ἤτοι λείψανον τοῦ χθὲς κρατῆ-

---

auctorem Naber Aelium Dionysium esse contendit. equidem e Pausania utrumque hausisse credere malim. v. infra. — 171) Verba τε κοὐ ... μένην de suo Eust. inepte addidit; idem griphum explicat sed suis verbis. — 172) Cf. Weber, de Clearchi Solensis vita diss. Vrat. (1880) p. 22 sqq., qui accurate de differentia γρῖφος et αἴνιγμα exponit p. 24 sqq.

ρος, ὃ τῇ ὑcτεραίᾳ τῶν μὴ κρατερῶν τοῦ πίνειν κατεχέετο. a Suetonio non discrepat Hesych. ἑωλοκραcία· χθεcινὴ μέθη, ἕωλος κρᾶcις, ἣ παρ' Ἀθηναίοις κατεχεῖτο τοῖς παννυχίζουcι, διὰ τὸ μὴ δύναcθαι cτέγειν τὸ παννυχίζειν. similia tradunt schol. Luc. Conv. 3 Et. Mg. 352, 33 ἡνίκα cυνέπινον ἀλλήλοις παρὰ Ἀθηναίοις οἱ νέοι, ἐπὶ ἑκάcτου κρατὴρ οἴνου ἐτίθετο· καὶ εἴ τις ἐκαθεύδηcε μὴ πιὼν τὸν ἴδιον κρατῆρα πρωὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ἐξεχέετο. καὶ ἐκαλεῖτο ἑωλοκραcία. Demosthenes de cor. 50 ἑωλοκραcίαν usurpavit ad vanas Aeschinis calumnias significandas, quem Demosthenis locum interpretatur Didymus ap. Harpocr. ἑωλοκραcία· Δημοcθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτηcιφῶντος· 'αἴτιος δ' οὗτος ὥcπερ ἑωλοκραcίαν τινά μου τῆς πονηρίας τῆς αὑτοῦ καταcκεδάcας'. Δίδυμος δέ· 'οὗτος χθὲς καὶ πρῴην ἃ ἐκέραcεν πράγματα ἀρχαῖα cυγκεράcας τήμερόν μοι καταχεῖ καὶ ἐμὲ πρᾶξαί φηcι'. illud δέ post verba Demosthenis quaedam excidisse indicat, nempe eam vocis ἑωλοκραcία interpretationem, quam Suetonius et Hesychius tradunt. supplent Harpocrationem qui ab eodem auctore pendent Photius et scriptor lexici rhet. Bekk. 258, 12.[173]) Phot. (Suid. Et. Mg. 352, 23) ἑωλοκραcίᾳ· ἔθος ἦν τοῖς νέοις δειπνοῦcι καὶ νυκτερεύουcι καταχεῖν τῶν κοιμωμένων τῶν ἑώλων δείπνων τοὺς ζωμοὺς πρὸς τὴν τοιαύτην παιδιὰν κεκραμένους. ἐγὼ δὲ (Didymum loqui ex Harpocrationis loco apparet) μᾶλλον νομίζω πεποιῆcθαι τὸ ὄνομα ὑπὸ τοῦ ῥήτορος ἀπὸ τῶν ἑώλων ἅ ἐcτιν ἀρχαῖα, ὅτι πράγματα ἀρχαῖα cυγκεράcας κατηγόρει ὁ Αἰcχίνης. lex. rhet. Bekk. 258, 12 (Et. Mg. 352, 37) ἑωλοκραcία· ἡ κατάχυcις τῶν ζωμῶν τῶν ἑώλων δείπνων ἐπὶ τοὺς κοιμωμένους τῶν cυμπινόντων. λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ κατηγορίᾳ ἀρχαίων πραγμάτων. Pollux ἑωλοκραcίαν utroque loco (libro VI et IX) omnino praeteriit.

κότταβος lusum paucis versibus descripsit Tzetz. Var. Hist. VI 884—897. similia fere schol. Ar. Pac. 343 Pollux VI 109 tradunt, paullo diversa schol. Ar. Pac. 1242. uberrima disputatione de hoc lusu exponit Athenaeus XV 665e—668f. itaque Eustathius hac in re Athenaeum quam Suetonium sequi maluit: quae de cottabo Eust. p. 1170, 53 narrat, ex Athenaeo (XV 667e) compilavit. cf. praeterea schol. Luc. Lexiph. 3 Et. Mg. 533, 15 Hesych. s. v. κοτταβεῖα et κότταβος. de cottabi lusu difficillimo multi scripserunt: cf. Becker-Göll, Charikles II 366. Becq de Fouquières p. 212 sqq.

2. De puerorum lusibus.

μηλάνθη. Suetonius ap. Eust. p. 1329, 25 (ML) hunc lusum appellat μηλάνθη et ab Atticis appellari adnotat μηλόνθη. sed apud

[173]) Ubicunque Photius et scriptor lex. rhet. Bekk. inter se conspirant, uterque e fonte quodam hausit simili eius quo inprimis usus est Harpocratio, i. e. lexico quodam X oratorum e Didymi commentariis potissimum conscripto. de tribus eius modi lexicis refert Phot. Bibl. Cod. 150.

Ar. Nub. 764 legitur μηλολόνθην, ubi schol.: οὕτω γράφουσιν οἱ ἀκριβέστεροι. ac Pollux IX 127 nomina exhibet μηλολάνθη et μηλολόνθη. itaque nescio an Suetonius quoque μηλολάνθη et μηλολόνθη scripserit.[174]) in describendo lusu congruunt fere Suetonius et Pollux, nisi quod hic Aristophanis versum illum laudat, alterum lusus nomen (χρυσαλλίς) omittit. verbis tantum discrepat schol. Ar. l. l.

ἑλκυστίνδα sive σκαπέρδα ἕλκειν. Plane eodem modo hunc lusum describunt Suetonius ap. Eust. p. 1111, 21[175]) (ML) Hesychius s. v. σκαπέρδα (cuius lacunae facile possunt expleri)[176]) Pollux IX 116 Phot. s. v. σκαπέρδα (Pausania, ni fallor, auctore). — σκαπέρδα ἕλκειν partem dicit Eust. lusus ἑλκυστίνδα. et Pollux alterum genus addit: ἔσθ' ὅτε μέντοι καὶ τὰ νῶτά τινες προσθέντες ἀλλήλοις ἀνθέλκουσιν ἑνὶ δεσμῷ δεθέντες. mirum etiam, quod Pollux unum σκαπέρδα lusum in lusus in -ίνδα exeuntes recepit. itaque probabiliter Fresenius p. 35 coniecit ἑλκυστίνδα nomine (quod Eust. unus memorat) et σκαπέρδα ἕλκειν et illum lusum verbis ἔσθ' ὅτε κτλ. a Polluce huic adnexum comprehendi. tertium simile genus fuit διελκυστίνδα (Pollux IX 112 Hesych.), ubi plures utrimque trahebant.

ἐποστρακισμός et ὀστρακίνδα. Hos lusus plane inter se diversos propter verborum similitudinem coniunxit Eust. p. 1161, 34.[177]) Pollux dispositionem secutus quam sibi proposuit suo utrumque loco illustravit (IX 111 ὀστρακίνδα, IX 119 ἐποστρακισμός). Suetonius de his lusibus multo copiosius exposuit quam Pollux, ut locum Platonis poetae comici affert a Polluce omissum. ἐποστρακισμόν praeter Suetonium et Pollucem commemorat (e Photio fortasse) Et. Mg. 368, 3 ἐποστρακίζειν· παιδιά τις, ἣν παίζουσιν οἱ παῖδες ὄστρακα ἀφιέντες εἰς τὴν θάλασσαν. idem lusus est Romanorum 'iaculatio testarum', quem describit Minucius Felix Octav. 3. — in ὀστρακίνδα lusus descriptione proverbium laudat Suetonius 'ὀστράκου περιστροφή' (Pollux omittit). quo in proverbio enarrando cum Suetonio congruunt Prov. Coisl. 380 (ap. Leutsch. ad Diog. VI 95) et schol. Plat. Phaedr. p. 241 b. eadem narrat Hermias (ad eundem Platonis locum), qui solus praeter Suetonium versus Platonis comici adiungit. aliter illud proverbium videtur derivare Diog. Prov. VI 95.

φίττα Μαλιάδες, φίττα Ῥοιαί, φίττα Μελίαι. His vocibus in currendi lusu puellae se invicem adhortabantur: Eust.

---

[174]) Legitur tamen μηλάνθη in fragmento quodam Herodae poetae lyrici ap. Stob. 78, 6 (frg. 3 Bergk PLG II³ 795). — [175]) In Eustathi verbis pro διήρτητο scribendum est διεῖρτο ex emendatione Bekkeri (ad Poll. l. l.); verba προαγαγὼν αὐτὸ τῆς δοκοῦ corrigenda sunt in προσαγαγὼν αὐτὸν τῇ δοκῷ coll. Polluce: προαγαγὼν ἄνω τῆς δοκοῦ scripsit Grasberger, Erziehung und Unterricht im Alterthum I p. 104, e coniectura ut videtur. — [176]) Apud Hesych. in fine glossae pro σκαπέρδης legendum videtur σκάπερδος: cf. Suet. βλασφ. εἰς πονηρούς (ML): σκάπερδος· ὁ δυσχερής. — [177]) In M hi lusus secernuntur, a Millero tantum conflati sunt (cf. Fresen. p. 24 n. 4).

p. 1963, 39 ἔτι ἐκ τῆς μηλέας καὶ Μηλίδες αἱ κατὰ Δωριεῖς Μαλίδες νύμφαι, αἳ καὶ τρισυλλάβως Μαλιάδες κατὰ τὸ 'φίττα Μαλιάδες, φίττα Ῥοιαί, φίττα Μελίαι', ἐν οἷς νυμφῶν μέν εἰσιν ὀνόματα τὰ θηλυκά, τὸ δὲ φίττα ἐπίρρημα τάχους δηλωτικόν [καθὰ καὶ παρὰ Θεοκρίτῳ τὸ σίττα]. quae ex Suetoni libro derivata esse ab Eustathio docet glossa exc. ML φίττα· τὸ ταχὺ σημαίνει, et confirmatur consensu Pollucis IX 127 γυναικῶν δὲ μᾶλλον ἡ παιδιά, ὥσπερ καὶ ἡ φίττα Μαλιάδες, φίττα Ῥοιαί, φίττα Μελίαι παρθένων· τὰς γὰρ νύμφας εὐφημοῦσαι θέουσι παροξύνουσαι ἀλλήλας εἰς τάχος. repetit hunc lusum Eust. p. 855, 25, ubi aliae similes interiectiones enumerantur.[178])

κυνδαλισμός. Obiter hunc lusum attigit Eust. p. 540, 23 ἰστέον δὲ καὶ ὅτι γλῶσσά τις λέγεται κυνδάλους λέγειν τοὺς πασσάλους καὶ κυνδαλοπαίκτας τοὺς πασσαλιστάς[179]), ὅθεν καὶ παιδιά τις διὰ πασσάλων γενομένη κυνδαλισμὸς ἐλέγετο. meram glossam servarunt ML: κύνδαλος· ὁ πάσσαλος. cum Eustathio concinit Hesych. κυνδάλη (sic)· παιδιά τις. καὶ οἱ μὲν ὑπομνηματισταὶ κυνδάλας τὰς σκυτάλας ἀπέδοσαν, οἱ δὲ τὰ γεωμετρούμενα σχήματα. κακῶς. κυνδάλους γὰρ ἔλεγον τοὺς πασσάλους καὶ κυνδαλοπαίκτην τὸν πασσαλιστήν. supplet Suetonium Hesychiumque Pollux IX 120 ὁ δὲ κυνδαλισμὸς διὰ πατταλίων ἐστὶ παιδιά. κύνδαλα γὰρ τοὺς παττάλους ὠνόμαζον. ἦν δὲ ἔργον οὐ μόνον αὐτῷ τινὶ καταπῆξαι τὸν πάτταλον κατὰ τῆς διύγρου, ἀλλὰ καὶ τὸν καταπαγέντα ἐκκροῦσαι πλήξαντα κατὰ τὴν κεφαλὴν ἑτέρῳ παττάλῳ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία 'ἥλῳ τὸν ἧλον, παττάλῳ τὸν πάτταλον' (cf. Leutsch. ad Diog. Prov. V 16). ἔνιοι δὲ τῶν Δωριέων ποιητῶν τὸν ὧδε παίζοντα κυνδαλοπαίκτην ἐκάλεσαν.

ἀσκωλιασμός. Suetonianae de hoc lusu disputationis haec tantum exhibent ML: ἀσκωλιασμός· τὸ ἐφ' ἑνὸς ποδὸς βαίνειν.[180]) plura e Suetonio descripsit Eust. p. 1646, 21 .... καὶ ἀσκωλιάζειν, ὅπερ ἐστὶ κατὰ κυριολεξίαν μὲν ἐν ἀσκῷ λιάζειν, ᾧ πεφυσημένῳ ἐμπηδῶντες οἱ βουλόμενοι ἔν τινι ἑορτῇ [οὐκ ἀμφοῖν ποδοῖν ἀλλὰ ἑνὶ] καὶ ὡς εἰκὸς οὐκ εὐστοχοῦντες ἀλλά που καὶ καταπίπτοντες ὑπεκίνουν γέλωτα τοῖς θεωμένοις. ἄλλως μέντοι παρὰ τοῖς ὕστερον ἀσκωλιάζειν ἑρμηνεύεται τὸ ἑνὶ ποδὶ ἅλλεσθαι. cum Suetonio fere congruit Boethus ap. schol. Plat. Symp. p. 190d ἀσκωλιάζειν κυρίως μὲν τὸ ἐπὶ τοὺς ἀσκοὺς ἅλλεσθαι ἀληλιμμένους, ἐφ' οὓς

[178]) Nauck (Arist. Byz. p. 160) in eis quae ab Eustathio p. 855, 19 tractantur Aristophanis grammatici doctrinam agnoscere sibi visus totum locum ad caput περὶ προσφωνήσεων referendum arbitratus erat. quae sententia quam longissime a vero abest. cave autem credas totum locum continuum ex uno eodemque fonte fluxisse. Eustathius ἐπιφθέγματα illa e diversis fontibus conquisita propter argumenti similitudinem in unum locum congessit. atque extremum illud φίττα e libro Suetoniano deprompsit. — [179]) Corrupta Eustathi verba κυνδαλοπλίτας τοὺς πασσαλίσκους correxit Meursius. — [180]) Cf. Suid. in fine gl. ἀσκός (I 797, 5 Bernh.): καὶ ἀσκωλιασμὸς ὁμοίως τὸ ἐφ' ἑνὸς ποδὸς βαίνειν.

ἐπήδων γελοίου ἕνεκα. τινὲς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν συμπεφυκόσι τοῖς σκέλεσιν ἁλλομένων. ἤδη δὲ τιθέασι καὶ ἐπὶ τοῦ ἅλλεσθαι τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἀνέχοντα, ἢ ὡς νῦν ἐπὶ σκέλους ἑνὸς βαίνοντα· ἔστι δὲ καὶ τὸ χωλαίνειν. eadem habet Hesychius hoc loco mutilus: ἀσκωλιάζειν· κυρίως μὲν τὸ ἐπὶ τοὺς ἀσκοὺς ἅλλεσθαι, ἐφ' οὓς ἀληλιμμένους ἐπήδων γελοίου ἕνεκα ... et ἀσκωλίζοντες· ἐφ' ἑνὸς ποδὸς ἁλλόμενοι. verbis discrepat fusiusque exponit Pollux IX 121 ὁ δὲ ἀσκωλιασμός· τοῦ ἑτέρου ποδὸς αἰωρουμένου κατὰ μόνου τοῦ ἑτέρου πηδᾶν ἐποίει, ὅπερ ἀσκωλιάζειν ὠνόμαζον· ἤτοι εἰς μῆκος ἡμιλλῶντο, ἢ ὁ μὲν ἐδίωκεν οὕτως, οἱ δ' ὑπέφευγον ἐπ' ἀμφοῖν θέοντες, ἕως τινὸς τῷ φερομένῳ ποδὶ ὁ διώκων δυνηθῇ τυχεῖν. ἢ καὶ πάντες ἐπήδων ἀριθμοῦντες τὰ πηδήματα· προσέκειτο γὰρ τῷ πλήθει τὸ νικᾶν. ἀσκωλιάζειν δ' ἐκαλεῖτο καὶ τὸ ἐπιπηδᾶν ἀσκῷ κενῷ καὶ ὑπόπλεῳ πνεύματος ἀληλιμμένῳ, ἵν' ὥσπερ ὀλισθαίνοιεν περὶ τὴν ἀλοιφήν. a Didymo eadem accepit schol. Ar. Plut. 1129 ... ἀσκωλίαζε δὲ ἀντὶ τοῦ ἅλλου· κυρίως δὲ ἀσκωλιάζειν ἔλεγον τὸ ἐπὶ τῶν ἀσκῶν ἅλλεσθαι ἕνεκα τοῦ γελωτοποιεῖν· ἐν μέσῳ δὲ τοῦ θεάτρου ἐτίθεντο ἀσκοὺς πεφυσημένους καὶ ἀληλιμμένους, εἰς οὓς ἐναλλόμενοι ὠλίσθανον, καθάπερ Εὔβουλος ἐν Ἀμαλθείᾳ φησὶν οὕτως· ... (Mein. Com. III 206). οὕτω καὶ Δίδυμος. cf. Becq de Fouquières p. 241.

τρυγοδίφησις. Hunc lusum ab Eustathio non commemoratum sic describunt ML: τρυγοδίφησις· εἰσῆγον εἰς λεκάνην τρυγὸς πλήρη πελέκιόν τι καὶ τοῦτο ἀνέσπων τῷ στόματι τὰς χεῖρας εἰς τοὐπίσω περιαγαγόντες. item Pollux IX 124 ἡ δὲ τρυγοδίφησις τοῦ γελοίου χάριν ἐξηύρηται· δεῖ γάρ τι εἰς τρυγὸς λεκάνην καταδεδυκὸς περιαγαγόντα ὀπίσω τὼ χεῖρε τῷ στόματι ἀνελέσθαι. alibi huius lusus mentio non fit.

Qui sequuntur sex lusus coniectura partim iam a Reifferscheidio partim nunc a me ad Suetoni librum relati sunt; in ML non memorantur.

ἐν κοτύλῃ. De hoc lusu sic exponit Suetonius ap. Eust. p. 550, 2 ... τίθεται δὲ (κοτύλη) καὶ ἐπὶ κοιλότητος χειρός· ὅθεν καὶ παιδιά τις παίζεται καλουμένη ἐν κοτύλῃ· προάγεται δὲ οὕτως· περιαγαγὼν τις ὀπίσω τὼ χεῖρε συμπλέκει τοὺς δακτύλους. ἕτερος δέ τις εἰς τὰ κοιλώματα τῶν χειρῶν, ἅπερ εἰσὶ κοτύλαι, τὰ γόνατα ἐνθεὶς καὶ οὕτως ἀναβαλὼν ἑαυτὸν φέρεται ἔποχος ἐπιλαβὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ φέροντος. εἶτα ἐν μέρει ὁ τέως φερόμενος κατελθὼν φέρει τὸν ἕτερον. καὶ ἦν αὕτη παιδιὰ ἐν κοτύλῃ. cum Suetonio conspirant Hesychius et Pollux. Hesych. ἀγ κοτύλη (sic cod.)· παιδιά τις, ἐν ᾗ τὰς χεῖρας ὀπίσω πλέξαντες δέχονται γόνυ. Pollux IX 122 ἡ μὲν ἐν κοτύλῃ· ὁ μὲν περιάγει τὼ χεῖρε εἰς τοὐπίσω καὶ συνάπτει, ὁ δὲ κατὰ τὸ γόνυ ἐφιστάμενος αὐταῖς φέρεται, ἐπιλαβὼν ταῖν χεροῖν τὼ ὀφθαλμὼ τοῦ φέροντος. ταύτην καὶ ἱππάδα καὶ κυβησίνδα καλοῦσι τὴν παιδιάν. similiter hunc lusum describit Pausanias ap. Eust. p. 1282, 52 Παυσανίας δὲ ἱστορεῖ, ὅτι παιδιά

τις ἦν καλουμένη ἐγκοτύλη, ἐν ᾗ διαπλέξας τις ὀπίσω (καθὰ καὶ προδεδήλωται) τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν ἐπενωτίζετο τὸν ἀναιρούμενον· ὁ δ' ἐνθεὶς τὸ γόνυ ταῖς χερσὶ καὶ περιλαβὼν τοῦ αἴροντος τὴν κεφαλὴν ἢ τὸν τράχηλον ἐβαστάζετο. ἐκλήθη δέ, φησιν, ἐγκοτύλη, ἐπεὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρὸς κοτύλη λέγεται, εἰς ὃ κοῖλον ἐνετίθει τὸ γόνυ ὁ βασταζόμενος. cum Pausania consentit Zenobius III 60 ἐν κοτύλῃ φέρῃ (Hesych. ἐν κοτύλῃ φέρειν)· παιδιᾶς εἶδος· ὁ γὰρ φέρων τινὰ ἐν κοτύλῃ ἐποίει ὀπίσω τὰς χεῖρας καὶ ὁ αἰρόμενος ἐνετίθει τὰ γόνατα καὶ οὕτως ἐβαστάζετο. denique Athenaeus (qui Apollodorum laudat) lusum describit XI 479a καὶ ἐγκοτύλη δέ τις παιδιὰ καλεῖται, ἐν ᾗ κοιλάναντες τὰς χεῖρας δέχονται τὰ γόνατα τῶν νενικηκότων οἱ νενικημένοι καὶ βαστάζουσιν αὐτούς.[181]) idem lusus videtur fuisse ἐφεδρισμός[182]): Hesych. ἐφεδρίζειν· παίζειν τὴν λεγομένην ἐφεδρισμὸν παιδιάν, ὅταν περιαγαγὼν τὰς χεῖράς τις κατὰ νώτου ἐκ τῶν κατόπιν βαστάζει τὸν νικήσαντα: ταύτην δὲ τὴν παιδιὰν Ἀττικοὶ ἐν κοτύλῃ λέγουσιν, ἄλλοι δὲ ... [183]) τὴν συναφὴν τῶν χειρῶν παρὰ τὸν κρικίδον(?). cf. Pollux IX 119. ἱππάς vero et κυβηςίνδα proprie ab ἐν κοτύλῃ sive ἐφεδρισμός lusu videntur differre, cum 'in umeris portare' significent. cf. Hesych. ἱππαστὶ καθίζειν· ὅταν οἱ παῖδες ἐπὶ τῶν ὤμων περιβάδην καθέζονται. Hesych. κυβηςίνδα· ἐπὶ κεφαλήν, ἢ τὸ φορεῖν ἐπὶ νώτου ἢ κατὰ νώτου. Phot. κυβηςίνδα· ἐπὶ κεφαλὴν φέρειν ἢ κατὰ νῶτα.

ἱμαντελιγμός. Paucis verbis hunc lusum attingit Eust. p. 979, 28 ... ὁ ἱμαντελιγμός, ὃ ἦν παιδιᾶς τινος εἶδος, ἤγουν διπλοῦ ἱμάντος σκολιά τις εἵλησις, ὥς φασιν οἱ παλαιοί. accuratius describit Pollux IX 118 ὁ δ' ἱμαντελιγμός· διπλοῦ ἱμάντος λαβυρινθώδης τίς ἐστι περιστροφή, καθ' ἣς ἔδει καθέντα παττάλιον τῆς

---

[181]) Eust. p. 1282, 56 postquam Pausaniae locum attulit, sic pergit: ἀλλαχοῦ δὲ γράφεται· ἐγκοτύλη παιδιά τις, ὡς καὶ ἑτέρωθι γέγραπται, ἐν ᾗ κοιλάναντες χεῖρα(ς) δέχονται τὰ γόνατα τῶν νενικηκότων οἱ νενικημένοι καὶ βαστάζουσιν αὐτούς. quae eidem Pausaniae vindicavit Meier (Opusc. II 96). Rindfleisch (de Paus. et Ael. Dion. lex. rhet.) adnotasse satis habuit: 'errasse videtur Meierus'. Naber (Phot. Proleg. p. 46) Pausaniae lexici alteri recensioni (quae nulla est) illa tribuit. nemo igitur horum ex Athenaeo Eustathium illa descripsisse vidit. — [182]) Cf. Hermann-Stark, Griech. Privatalt. p. 267. diversos esse lusus dicit Grasberger l. l. I 106. eundem esse lusum confirmatur vase quodam Attico in museo Berolinensi asservato, ubi hic lusus pictus cernitur. cf. C. Robert, Archaeol. Ztg. 1879 p. 79 sq. falsa autem sunt quae de scriptorum ratione ille adnotavit. nec Suetonius Apollodorum adhibuit nec a Pausania aut a Polluce compilatus est. v. sup. not. 157. — [183]) Lacunam vocabulo ἐγκρικαδίαν explevit Küster. cf. Hesych. ἐγκρικαδία· συναφὴ χειρῶν εἰς τοὐπίσω. schol. V ad Ψ 34: καὶ παιδιὰ δέ τις ἐν κοτύλῃ λέγεται, ἐπειδὰν τὰς χεῖρας κοιλάναντες εἰς τοὐπίσω δεχώμεθά τινα ἐπιβεβηκότα μὲν τοῖς γόνασιν αὐτοῦ, ταῖς δὲ χερσὶν τοὺς ὀφθαλμοὺς κατειληφότα· ταύτην δὲ οἱ μὲν ἐπιδιφρισμόν (ἐφεδρισμὸν conicio) καλοῦσιν, οἱ δὲ (ἐγ)κρικαδίαν, [οἱ δὲ ἀπόρραξιν]. — pro κυβηςίνδα (Poll. Hesych. Phot.) scribendum videtur κυβιστίνδα: Grasberger l. l. p. 112.

διπλόης τυχεῖν· εἰ γὰρ μὴ λυθέντος ἐμπεριείληπτο τῷ ἱμάντι τὸ παττάλιον, ἥττητο ὁ καθείς.

χαλκισμός. Duobus locis hunc lusum tractavit Eustathius: p. 986, 41 δόξοι δ' ἂν ἴσως καὶ ὁ χαλκισμός (παιδιὰ δέ τις αὕτη, καὶ ὥς οἱ παλαιοί φασι, κυβείας εἶδος) ἐκ τῆς χαλκίδος παρωνυμεῖσθαι, οὐκ ἔχει δ' οὕτως· ἀλλ' ἦν ὁ χαλκισμὸς ὀρθοῦ νομίσματος [θετέον χαλκοῦ] στροφὴ καὶ σύντονος περιδίνησις, μεθ' ἣν ἔδει τὸν παίζοντα ἐπέχειν ὀρθὸν (ὀρθῷ vulgo) τῷ δακτύλῳ τὸ νόμισμα εἰς ὅσον τάχος, πρὶν ἢ καταπεσεῖν· καὶ ὁ τοῦτο ἀνύσας ἐκράτει τὸν χαλκισμὸν καὶ ἦν νικήτης. p. 1409, 17 ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ χαλκοῦ κυβευτική[184]) τις παιδιὰ ἐλέγετο χαλκισμός. ἦν δέ, φασιν, αὕτη ὀρθοῦ νομίσματος περιστροφὴ σύντονος, μεθ' ἣν ἔδει τὸν παίζοντα ἐπέχειν τῷ δακτύλῳ τὸ νόμισμα ὀρθόν. καὶ ἐνίκα ὁ τοῦτο κατορθώσας. concinit cum Suetonio Pollux IX 118 ὁ μὲν χαλκισμός· ὀρθὸν νόμισμα ἔδει συντόνως περιστρέψαντας ἐπιστρεφόμενον (ἔτι στρεφόμενον corr. Bekker) ἐπιστῆσαι τῷ δακτύλῳ, ᾧ τρόπῳ ὑπερήδεσθαί φασι Φρύνην τὴν ἑταίραν. χαλκισμός non est confundendus cum ἀρτιασμοῦ genere χαλκίζειν (Poll. VII 105) sive χαλκίνδα (Hesych.) v. sup. p. 361.[185])

χαλκῆ μυῖα. Accurate hunc lusum notissimum describit Suetonius ap. Eust. p. 1243, 29 ... οἱ δὲ ὕστερον παιδιὰν αὐτῇ ἐπωνόμασάν τινα, ἣν χαλκῆν μυῖαν ὠνόμασαν, περὶ ἧς φράζουσιν οὕτω· καταδεῖταί τις ῥακίῳ τὰς ὄψεις καὶ καταστὰς εἰς μέσον τῶν συνειλεγμένων παριὼν (περιιὼν coni. Grasberger p. 41) φωνεῖ· 'χαλκῆν μυῖαν θηράσω'. οἱ δὲ κύκλῳ ἑστῶτες βίβλοις ἢ καὶ ταῖς χερσὶ παίοντες ἀποκρίνονται· 'ἀλλ' οὐ λήψῃ'. οὗ δ' ἂν λάβηται, καθίστησιν ἐκεῖνον εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. λέγεται δὲ χαλκῆ μυῖα πρὸς διαστολήν. εἰσὶ γάρ τινες καὶ χαλκαῖ μυῖαι συννεμόμεναί, φασι, τοῖς κανθάροις χαλκίζουσαι τῇ χροιᾷ, αἷς οἱ παῖδες κηρία, φασι, προστιθέντες ἀφιᾶσιν. cum Suetonio consentiunt Pollux et Hesychius: Pollux IX 123 ἡ δὲ χαλκῆ μυῖα· ταινίᾳ τὼ ὀφθαλμὼ περισφίγξαντες ἑνὸς παιδός, ὁ μὲν περιστρέφεται κηρύττων· 'χαλκῆν μυῖαν θηράσω, οἱ δ' ἀποκρινόμενοι 'θηράσεις, ἀλλ' οὐ λήψει'

---

184) κυβείας εἶδος et κυβευτικὴν παιδιάν hunc lusum appellat Eust. ita, ut vocem κυβεία significatione illa latiore usurpet (v. sup. not. 161). cf. Poll. VII 206 κυβείας δὲ εἴδη καὶ ἡ πλειστοβολίνδα παιδιά .., . καὶ χαλκίζειν καὶ χαλκισμὸς καὶ ἱμαντελιγμὸς καὶ ναυμαχία. — 185) Non distinguit χαλκισμόν et χαλκίζειν Becq de Fouquières: 'Il ne faut pas prendre à la lettre les expressions de Pollux. De même qu'il appelle ... jeu de dés (κυβεία) tout jeu de hasard, il se sert de l'expression de jouer à pair ou impair en ne lui donnant que la signification très-générale de jouer à un jeu basé, comme celui de pair ou impair, sur une alternative. En effet il s' agissait de savoir, si la pièce tomberait ou ne tomberait pas, alternative inévitable semblable à celle qui se présente dans l' autre jeu, ou à chaque coup les pièces sont forcément en nombre pair ou impair' (p. 298). quae interpretatio verbi ἀρτιάζειν ut nimis artificiosa improbanda mihi videtur.

κύτεcι βιβλίνοιc αὐτὸν παίουcιν, ἕωc τινὸc αὐτῶν λάβηται. Hesych. μυῖα χαλκῆ· λέγεται παιδιά τιc, ἣν οἱ παῖδεc παίζοντεc καταμύουcιν ἀποτείναντεc τὰc χεῖραc, ἄχριc ἄν τινοc λάβωνται. καλεῖται δὲ καὶ τὸ πτηνὸν οὕτωc.[186]) add. Phot. μυῖα χαλκῆ καὶ μυίνδα· παιδιᾶc εἶδοc, ἣν οἱ παίζοντεc ἀποτετακότεc τὰc χεῖραc ἐπιμύουcιν, ἕωc ἂν λάβωνται τινόc. similis lusus est μυίνδα, quem corruptis verbis describit Pollux IX 113 ex Hesych. μυίνδα emendandus. cf. Becq de Fouquières p. 84.

βαcιλίνδα. Breviter hunc lusum attingit Eust. p. 1425, 41 . . . καὶ βαcιλίνδα, παιδιά τιc βαcιλέαc τινὰc ἀποδεικνύουcα. plura habent Hesychius et Pollux. Hesych. βαcιλίνδα· παιδιᾶc εἶδοc, ᾗ βαcιλέαc καὶ cτρατιώταc ἀπομιμούμενοι ἐχρῶντο. Pollux IX 110 βαcιλίνδα μὲν οὖν ἐcτιν, ὅταν διακληρωθέντεc ὁ μὲν βαcιλεὺc τάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δ' ὑπηρέτηc εἶναι λαχὼν πᾶν τὸ ταχθὲν ὑπεκπονῇ.

χέλει χελώνη. De hoc puellarum lusu e Suetonio haec describit Eust. p. 1914, 54 (εἰ δέ τιc οἴεται καὶ τὸ χέλει χελώνη τοῦ χελιδονιcμοῦ[187]) ἔχεcθαι, ἴcτω ὡc ἄλλο τι ἐcτι τοῦτο). καθημένηc γάρ τινοc ἐν μέcῳ, ἥν, φαcι, χελώνην ἐκάλουν, περιτρέχουcαι παρθένοι ἐπυνθάνοντο καὶ ἀντήκουον δι' ἀμοιβαίων ἰάμβων οὕτω·

χέλει χελώνη, τί ποῖειc ἐν τῷ μέcῳ;
ἔρια μαρύομαι [ἤγουν κλώθω] καὶ κρόκην Μιληcίαν.
ὁ δ' ἔγγονόc cου τί ποῖων ἀπώλετο;
λευκᾶν ἀφ' ἵππων εἰc θάλαccαν ἅλατο.

(cf. Bergk PLG III³ 1304). eadem narrat Pollux IX 125 ἡ δὲ χελιχελώνη παρθένων ἐcτὶν ἡ παιδιά, παρόμοιόν τι ἔχουcα τῇ χύτρᾳ (χυτρίνδα? Poll. IX 113). ἡ μὲν γὰρ κάθηται καὶ καλεῖται χελώνη, αἱ δέ περιτρέχουcιν ἀνερωτῶcαι· 'χελιχελώνη — μέcῳ'; ἡ δ' ἀποκρίνεται· 'ἔρια — Μιληcίαν'. εἶτ' ἐκεῖναι πάλιν ἐκβοῶcιν· 'ὁ δ' ἔκγονοc — ἀπώλετο'. ἡ δέ φηcι· 'λευκᾶν — ἅλατο'. apud Hesychium lemma tantum superest: χελεῦ (sic) χελώνη.

cκινθαρίζειν. ῥαθαπυγίζειν. Prioris tantum glossae interpretationem servarunt ML: cκινθαρίζειν ἐcτὶ τὸ τῷ μέcῳ δακτύλῳ παίειν τινὸc τὸν μυκτῆρα. utramque explicant Eust. p. 861, 10 frg. Par. § 10 . . . cκινθαρίζειν μὲν τὸ τῷ μέcῳ δακτύλῳ παίειν μυκτῆρα τινόc. ῥαθαπυγίζειν δὲ τὸ cιμῷ τῷ ποδὶ τὸν γλουτὸν παίειν, οὗ χρῆcιc παρὰ τῷ κωμικῷ ἐν τῷ 'τὰc πρεcβείαc ἀπελαύνειc ἐκ τῆc πόλεωc ῥαθαπυγίζων' (Ar. Eq. 796). conspirat Pollux IX 126 τὸ δὲ cκανθαρίζειν ἐcτὶ τὸ τῷ μέcῳ τῆc χειρὸc δακτύλῳ ὑπὸ τοῦ μείζονοc ἀφεθέντι τὴν ῥῖνα παίειν. τὸ δὲ ῥαθαπυγίζειν cιμῷ τῷ ποδὶ τὸν γλουτὸν παίειν. Didymum auctorem laudat Hesych. cκινθαρίζειν· ἔνιοι cκανθαρίζειν· τὸ γὰρ τῷ μέcῳ δακτύλῳ τὸν μυκτῆρα παίειν δηλοῖ, ὡc Δίδυμοc. ῥαθαπυγίζειν Eustathius iterum com-

---

[186]) Extrema Hesychi verba fortasse ad χαλκᾶc μυῖαc pertinent ab Eustathio memoratas. — [187]) Quae de χελιδονιcμῷ tradit Eust. p. 1914, 43, ex Athenaeo VIII 360b descripsit.

memorat p. 1818, 56 ἔστι γάρ, φασι, ῥαθαπυγίζειν τὸ πλατεῖ ποδὶ εἰς τὰ (τὴν vulgo) ἰσχία ῥαπίζειν: quae ex eodem lexico rhetorico descripsit, quod Photius adhibuit s. v. ῥαθαπυγίζειν· τὸ πλατεῖ ποδὶ εἰς τὰ ἰσχία ῥαπίζειν. duas interpretationes conflavit Hesych. ῥαθαπυγίζειν· ὅ τινες σκομβρίζειν[188]), τὸ τῷ σκέλους πλάτει παίειν κατὰ τῶν ἰσχίων, (ἢ) τὸ εἰς τὸν γλουτὸν σιμῷ ποδὶ τύπτειν. apud Aristophanem l. l. quidam videntur ῥοθοπυγίζειν legisse: cf. schol. Ar. τῇ πυγῇ ῥόθον ποιῶν τουτέστι τῇ χειρὶ τὴν πυγὴν παίων ἢ τῷ ποδὶ τύπτων κτλ.

Restat, ut de Aristophanis cum Suetonio necessitudine dicamus, quam Reifferscheid artissimam fuisse coniecit ac Nauckio probavit, Fresenius nullam esse demonstare studuit. codice enim Athoo nondum cognito, cum propter frg. Par. § 19—22 Nauck statuisset Aristophanem περὶ βλασφημιῶν scripsisse (v. sup. p. 327), Reifferscheid facere non potuit quin Suetoni librum περὶ βλασφημιῶν (Suidae et Et. Mg. 151, 35 testimoniis firmatum) Aristophanei capitis περὶ βλασφημιῶν imitationem fuisse diceret (Suet. Rel. Add. p. XVIII). atque hinc profectus obscurum Suidae (s. v. Τράγκυλλος) titulum συγγενικὸν Καισάρων (Καισάρωϊ Vossianus, unde recte Bernhardy Καισάρων ιβ')· περιέχει δὲ βίους κατὰ (sic Reifferscheid, καὶ libri) διαδοχὰς αὐτῶν ἀπὸ Ἰουλίου ἕως Δομετιανοῦ· βιβλία η' sic emendavit, ut συγγενικόν a sequentibus seiungendum esse et peculiaris libri titulum significare affirmaret: quo libro Suetonium exemplo Aristophanis περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων exposuisse. atque illa quidem de Suetoni περὶ βλασφημιῶν libro sententia, ex qua profectus est Reifferscheid, falsa fuit; nunc enim constat Aristophanem non scripsisse περὶ βλασφημιῶν. at tamen falsam esse Reifferscheidi emendationem illius Suidae tituli infeliciter ab aliis temptati non sequitur. immo Reifferscheid, cum vocem συγγενικόν a Καισάρων secerneret, facillima ratione corruptum titulum sustulit, duos librorum indices planos et non obscuros restituit. sed Fresenius hanc emendationem improbavit, qua effici putat, ut pro uno indice non ferendo duos legamus, quorum neuter sit ferendus (p. 74). iam igitur videamus, quibus de causis indices a Reifferscheidio restitutos non ferendos ille iudicaverit. ac primum quidem si genetivus Καισάρων sive Καισάρων ιβ' ad verba βιβλία η' pertineat, haec ab illo divelli posse negat interpositis verbis περιέχει δὲ κτλ. sed Καισάρων genetivum non a verbis βιβλία η' pendere me monuit Reifferscheid. nimirum Καισάρων per se indicem libri Suetoniani (de vita Caesarum) exhibet. non enim raro fit, ut librorum indices nudo genetivo a scriptoribus laudentur. quem genetivi usum in indicibus antiquorum vulgatum,

[188]) σκομβρίζειν explicat Phot. σκομβρίσαι· παρὰ Ἰόβᾳ ἐν β' διεφθορυίας λέξεως· παιδιᾶς ἀσελγοῦς εἶδος· ἀποδίδοται καὶ κατὰ τὸ ἦτρον πλατεῖ τῷ ποδὶ πλήσσοντος ὡς ψόφον ἐργάσασθαι. Naber σκομβρίσαι corruptum esse suspicatur e σκολαβρίσαι.

cum non omnibus notus sit, appositis exemplis ut illustrarem idem ille praeceptor meus auctor fuit. ipse Suidas aliis multis locis eadem dicendi ratione utitur: s. v. Εὐαγόρας· ... Τῶν παρὰ Θουκυδίδῃ ζητουμένων κατὰ λέξιν. s. v. Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου· ... Χρονικῶν κανόνων παντοδαπῆς ἱστορίας, καὶ ἄλλα πλεῖστα. s. v. Ἡφαιστίων· ... Κωμικῶν ἀπορημάτων λύσεις· Τραγικῶν λύσεων, καὶ ἄλλα πλεῖστα. s. v. Θεόφραστος· ... Ἀναλύσεως συλλογισμῶν, Ἀναλυτικῶν ἐπιτομήν, Ἀνηγμένων τόπων. vel apud optimos scriptores haec indicum ratio reperitur. e multis apud scriptores Romanos exemplis haec attulisse satis habeo: Cic. ad Att. II, 2, 1 Πελληναίων (scil. πολιτείαν Dicaearchi) in manibus tenebam ... Κορινθίων et Ἀθηναίων puto me Romae habere. Gell. N. A. praef. 4 idcirco eas inscripsimus Noctium [esse] Atticarum (cf. Priscian. VII, 80 p. 355, 20 Hertz: ... unde A. Gellius Noctium Atticarum inscripsit) ... namque alii Musarum inscripserunt, alii silvarum, ... quidam lectionis suae, alius antiquarum lectionum atque alius ἀνθηρῶν et item alius εὑρημάτων e. q. s. saepe grammatici Latini, ubi scriptorum locos laudant, librorum indices solo genetivo significant. cf. Charis. I p. 65, 15 Keil (et frequenter Varro rerum rusticarum sic), I p. 81, 18 (et Macer theriacon), I p. 102, 15 (Varro rerum humanarum), I p. 126, 11 (Caesar epistolarum ad Ciceronem), II p. 217, 25 (Lucilius saturarum), II p. 229, 15 (Maro bucolicon), compluries 'Cato dierum dictarum de consulatu suo'. his similibusque exemplis, quorum numerum augere facile possum, indicem libri Suetoniani Καισάρων satis superque defendi arbitror. — at Fresenius indicem quoque συγγενικόν ferri posse negavit. 'ut enim, inquit, auctor epistulae ad Alexium Comnenum scripserit Ἀριστοφάνης ἐν τῷ συγγενικῷ, Suidam vel eius auctorem caput περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων dixisse συγγενικόν, omni caret probabilitate, quia idem capitum περὶ παιδιῶν et περὶ βλασφημιῶν indices accuratissime tradidit.' equidem me non intellegere fateor, cur Suidae compilatori Byzantino idem tribuere non liceat, quod epistolographus ille Byzantinus commisit. mihi quidem epistula illa index συγγενικόν satis videtur firmari. sed ne opus quidem est solo niti hoc homine Byzantino. alia exstant exempla, quibus indicem συγγενικόν nihil habere offensionis demonstratur. notissima est Didymi λέξις κωμική, collectio illa vocum comicarum amplissima. at Et. Mg. 492, 55 libri manu scripti (excepto Marciano) edunt Δίδυμος ἐν τῷ κωμικῷ. tribus locis Et. Mg. 62, 1. 96, 49. 678, 42 Φιλόξενος εἰς τὸ ῥηματικὸν αὐτοῦ laudatur, cuius libri verum indicem περὶ ῥηματικῶν ὀνομάτων (de nominibus verbalibus) fuisse iure Kleist affirmavit (de Philoxeni stud. etym. p. 11 n. 10). atque haec citandi ratio non modo apud homines Byzantinos invenitur, sed videtur etiam a bonis grammaticis antiquiorum temporum usurpari. laudatur ab Athenaeo III 97d Ἀπολλώνιος ἐν τριηρικῷ (agitur de ἐπινομίς triremis particula, qua de Hesych. s. v. scribit ἐν τοῖς ναυτικοῖς (scil. ὀνό-

μασι) λέγεται. cf. Hesych. s. v. στῆμα). recte de hoc Apollonii cuiusdam libello Schweighaeuser Athen. t. IX p. 43 haec adnotavit: 'fortasse grammaticum aliquod scriptum fuit de nominibus singularum partium et rerum omnium ad triremes spectantium'. itaque librum περὶ τριηρικῶν ὀνομάτων inscriptum fuisse arbitror, quem Athenaeus (vel eius auctor) breviter dixit τριηρικόν (non τριηρικός, ut scripsit Schweighaeuser). Athen. XII 516c grammaticos enumerat, qui ὀψαρτυτικὰ ὀνόματα composuerint (οἱ τὰ ὀψαρτυτικὰ συνθέντες), singulos autem laudare solet verbis ἐν τῷ ὀψαρτυτικῷ (ut Epaenetum Heraclidem Syracusanum alios): indicem igitur περὶ ὀψαρτυτικῶν ὀνομάτων sive ὀψαρτυτικά convertit in ὀψαρτυτικόν[189]): hunc enim esse nominativum puto, non ὀψαρτυτικός. itaque συγγενικόν titulus libri Suetoniani satis munitus mihi videtur.

His de causis Reifferscheidi emendationem certissimam esse iudico. Suetonius igitur scripsit συγγενικόν sive περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων. hinc Reifferscheid, qui Suetoni συγγενικὸν imitationem capitis Aristophanei περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων fuisse putaret, cetera quoque λέξεων capita Aristophanea imitando expressa esse a Tranquillo suspicatus est. excerptis codicis Athoi a Millero editis, Reifferscheidi coniecturam Nauck (Mélanges Gréco-Romains III p. 167. 172. 175) ita probavit, ut omnia illius codicis excerpta et Aristophanea et Suetoniana Aristophanis λέξεων libro ascriberet eaque per Suetonium ad nos pervenisse statueret fragmento nisus Parisino, ubi tum quidem λέξεις Aristophaneas tantum inesse putabatur. nunc quoniam Freseni industria constat fragmenti Parisini paragraphos 18—22 olim Tranquilli nomen prae se tulisse (v. sup. p. 327), excerpta librorum περὶ βλασφημιῶν et περὶ παιδιῶν ab Aristophane sunt removenda. nihilo secius omnem inter Aristophanem et Suetonium conexum cum Fresenio negare nequeo. ut rationem aliquam intercedere credam inter hos grammaticos eo maxime adducor, quod in libris ML grammaticus Alexandrinus cum grammatico Latino ita coniunctus reperitur, ut inter duo scripta Suetoniana inserta sint capita quaedam λέξεων Aristophanearum. hominem Byzantinum quendam hoc modo illos coniunxisse mihi quidem incredibile videtur. deinde valde mirum est, quod e tot tantisque λέξεων operibus a grammaticis Graecis illis temporibus conditis Aristophanis potissimum unius antiquissimi λέξεων bona excerpta quaedam ad nos pervenerunt, mutilata illa quidem ac decurtata neglegentia hominum Byzantinorum ita tamen comparata, ut speciem ac dispositionem operis doctissimi cognoscere liceat, cum ceterorum illius et posteriorum aetatum grammaticorum λέξεις paene interierint. quid? si per Suetonium, grammaticum Latinum, memoria Aristophanis Byzantii

[189]) Contrarium exemplum praebet schol. Plat. Alcib. p. 105a, ubi Πολυδεύκης ἐν 'Ονομαστικοῖς laudatur, cum Iulii Pollucis liber 'Ονομαστικόν inscriptus esset.

λέξεων ad Byzantinos, hinc ad nos propagata est? sic enim existimo: Suetonius, cum in Prato suo varia glossarum et vocabulorum genera tractaret, graecas quasdam de hoc eruditionis loco commentationes (quas latine imitatus est) e graeco fonte compositas adiecit, in his commentationem περὶ βλασφημιῶν et capita quaedam λέξεων Aristophanis grammatici; item Ludicrae Historiae, quod opus quattuor librorum fuit (quorum duo ad Graecos duo ad Romanos pertinebant), unus liber fuit περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι παιδιῶν e graeco fonte depromptus. quo factum est, ut homo ille Byzantinus, cum e Prato Suetoniano excerpta libri περὶ βλασφημιῶν faceret, quibus excerpta e libello περὶ τῶν παρ' Ἕλλησι παιδιῶν adnecteret, simul capita illa λέξεων Aristophanearum a Suetonio in Pratum suum cum Aristophanis nomine transscripta excerperet. sic etiam illud explicatur, quod excerptis illis Byzantinis capita Aristophanea περὶ τῶν ὑποπτευομένων μὴ εἰρῆσθαι τοῖς παλαιοῖς, περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν, περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων, περὶ προσφωνήσεων servantur, λέξεις vero Ἀττικαί et Λακωνικαὶ γλῶσσαι non traduntur. nempe Suetonius ea tantum, quae latino sermone imitatus est, in librum suum transtulit, Ἀττικὰς λέξεις et Λακωνικὰς γλώσσας, quas latine imitando exprimere non posset, omnino praetermisit. ipsum autem Aristophanis λέξεων librum Suetonius non videtur adiisse, sed ut libellos περὶ βλασφημιῶν et περὶ παιδιῶν e Pamphili lexico amplissimo compilavit, ita ex eodem capita illa Aristophanea transscripsit: quae in Pamphili lexicon transisse atque hinc omnibus fere posterioribus grammaticis cognita fuisse supra fidem facere studuimus.

Haec habui quae de Aristophane grammatico et Suetonio Eustathi auctoribus dicerem. rem propositam spero mox me continuaturum ac ceteros deinceps Eustathi fontes tractaturum. opto autem, ut quae hoc loco disputavi inprimis AUGUSTO NAUCKIO et AUGUSTO REIFFERSCHEIDIO praeceptori de me optime merito, quo auctore et adiutore me in his studiis versari gratissimo animo profiteor, probentur atque ut huic quamvis exiguam utilem tamen symbolam ad novam Suetoni reliquiarum editionem, quam eum parare scio, conferre videantur.